

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

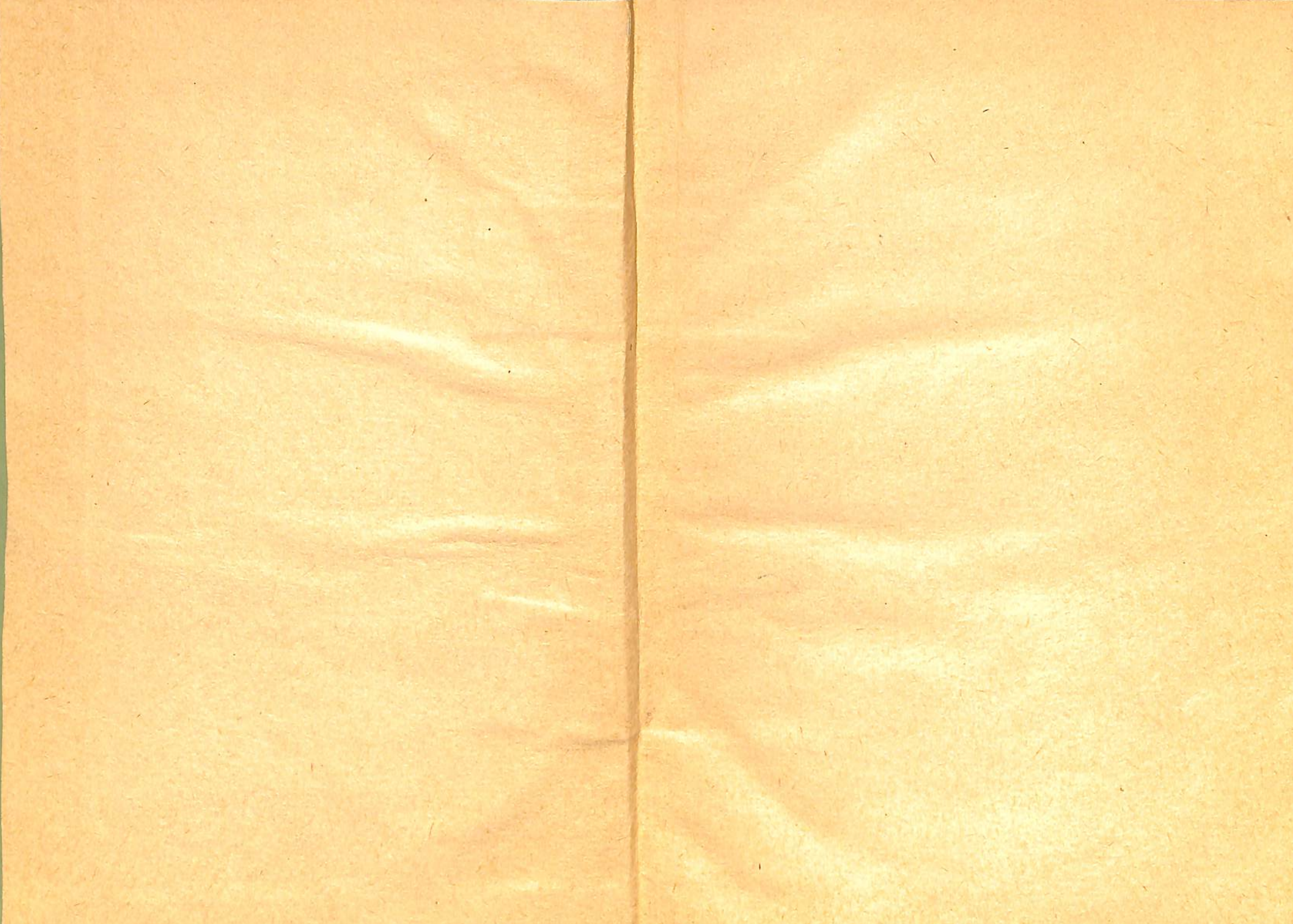
You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

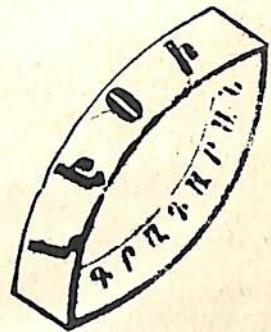
Adapt — remix, transform, and build upon the material

Ltn
488

1876

1999

Ltn
488

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿ

Մ Ա Ն Կ Ա Ն Ց

կամ

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՔ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ

եւ բարոյական դասուց

Ի ՊԵՏ

ՆԱԽԱԿՐԹԱԿԱՆ ԵՐԿՍԵՌ ԴՊՐՈՑԱՑ

ՍՇԻՐԱՏԱՍԻՐԵԱՑ

Մ. Ն. Պ.

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՆՈՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՌՈՍՏՎ, [ԳՐԱՆՎԵՐԱՑ]

Ի Տպարանի Սերոյբէի Յարուի իննեան

1876 - ՌՅԺԸ

Handwritten text in Armenian script, likely a library or collection note, written vertically along the right edge of the book.

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿ

Մ Ա Ն Կ Ա Ն Ց

152

ԿԱՄ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՔ ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ե Ի

ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ ԴԱՍՈՒՑ

Ի ՊԷՏՍ

ՆԱԽԱԿԹԱԿԱՆ ԵՐԿՍԵՌ ԴՊՐՈՅԱՅ

Ա Շ Ի Ա Տ Ա Ս Ի Բ Ե Ա Ց

Մ. Ն. Պ.

740

Արդեամբ եւ ծախիւմ Գեորգայ Գաբրիէլեանի Խոնայեանց

ՄԱՆ ԱՌԱՅԻՆ.

ՆՈՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

ՌՈՍՏՈՎ, [ԳՕՆԻ ՎԵՐԱՅ]

Ի Տպարանի Սերովբէի Յարույթիւնեան

1876—ՌՅԺԸ

43979-4-11.

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ՏԵԱՌՆ ՏԵԱՌՆ

Գ Է Ո Ր Գ Ա Յ Դ,

ԱՍՏՈՒԱԾՐՆՏԻՐ ԵՒ ԴԵՐԵՐՉԱՆԻԿ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԻ
ԱՄՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ.

28006-62

(488-60)

28 488

Дозволено Цензурою. С.-Петербургъ, 8 Марта 1876 года.

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Ի՞նչ համոզուած են այժմ բարեմիտ ... բանաստեղծաց ուսուցիչք, որ ընթերցարան մի անշուշտ տղայոց կարգալու երկրորդ գիրքը լինելու է: Տղայք այբբենարանի, կամ քերականի եւ կամ այլ եւ այլ այժմեան դիւրուսոյց եղանակաւ տառերը ճանաչելէն եւ զանոնք արտասանելէն յետոյ, ուրիշ գրքի մի պէտք կունենան, որոյ „ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ“ անունը տրուած է, որ կարգալու գիրք ասել է, եւ որոյ մէջ բուն կարգալը կտոճին, թէ որ հարկ լինի նախ հեգելով կամ կապելով՝ եւ ապա ուղիղ կարգալու վարժելով:

Լաւ ընթերցարան մի ունենալու համար, սա հետեւեալ գրքիս հաւոր յատկութիւններն կպահանջուի, յորում տղայք ո՛չ միայն մեքենաբար եւ չոր ու ցամաք կարգալ սովորին, այլ եւ իրենց կարգացածը հասկընան եւ օգուտ քաղեն:

Այս պատճառաւ հարկաւոր է որ, ա) Ընթերցարանի մի լեզուն եւ կամ նոյնն է, ո՞նք պարզ եւ մաքուր լինի, որոյ համար շատ աշխարհաբառ սա եւ սորա նման հրատարակութեանց մէջ ազգիս գիտնականքն եւ հեղինակները ճահկաստանի Հայոց մաքուր համարուած աշխարհաբառն ընտրած են. բ) Ընթերցարանի մի մէջ պարունակած նիւթերն այնպէս լինին՝ որ տղայոց գաղափարներուն յարմարի, նոցա ընտանի լինի եւ միանգամայն զուարճալի թուի, աղայութեան հասակի շրջանէն երբէք դուրս չելլելով:

Այս Ընթերցարանիս առաջին մասին մէջ (զոր պիտի յանձնուի 6-էն մինչեւ 8-ը տարեկան տղայոց ձեռքը) գլխաւորաբար այս պարագաներուս վրայ ըստ կարեւորութեան ուշ դարձուած է:

Այստեղ տղայք առաջին դասերուն մէջ մեծ մասամբ տղայական պարզ եւ դիւրիմաց ոճով շատ մի խրատներ, սկզբունքներ եւ տեղ տեղ եւս կրօնական եւ պիտանի տեղեկութիւնք պիտի կարգան զանոնք սովորելու եւ ըստ այնմ վարուելու յորդորմամբ. յետոյ կամաց կամաց այս սկզբունքներէն իրենց ուշադրութիւնը կամ իմացականութիւնը, այլ եւ իրենց հետաքրքրութիւնք աստիճանաբար արձնցնող այլ եւ այլ դիտո-

ղրութիւններու պիտի գան, որոնք դարձեալ սովորական եւ պարզ իրաց վրայ պիտի խօսին: Այս դիտողութիւնները բնական եւ յայտնի լինելով, թէ որ վարժապետը կամ դաստիարակն ալ իւր կողմանէ բացատրութիւններով օգնելու եւ բառերուն նշանակութիւնը մեկնելու զանց չառնու, տարակոյս չկայ որ Ընթերցարանիս դասերը համբալկաց կրթական եւ զուարճալի կլինին:

Ընթերցարան մի ֆարող է (եւ պէտք է որ այնպէս ալ լինի) բազմաթիւ օգտակար եւ կենսական տեղեկութիւններ, սրբազան եւ ազգային պատմութենէ կտորներ, բժշկական եւ առողջապահական հատուածներ, իմաստալից ասացուածներ, բարոյական առակներ եւ առածներ, այլ եւ հանձարեղ երեւելի անձանց այլ եւ այլ գործքերուն եւ նորանոր գիւտից եւ արուեստից պատմութիւնները եւ նկարագիրը եւ սոցա նմանները պարունակել, որոնք շատ գեղեցիկ եւ գաստիարակիչ նիւթեր են, բայց չափափաս պատանեաց եւ մինչեւ անգամ չափափաս անձանց համար կարեւոր են եւ ո՛չ թէ նոր կարգալ սովորող տղայոց համար, յորոց ո՛չ համ եւ ոչ հոտ մի կարող են առնուլ, բաց ի ժամանակի կորուստ ունենալէ եւ ձանձրութիւն ու զրգուանք զգալէ:

Սա անուրանալի Ֆշմարտութիւն մի է, որ տղայ մի իւր հասակակից տղայոց պատմութիւններէն կարող է քաղել, այնպիսի պատմութիւններէ ասել կամիմ, որոց նիւթերն իրեն ընտանի բաներ են, եւ որոց թերեւս ինքն ալ փորձը տեսած է: Այսպէս են մեր ընթերցարանին պատմութիւնները: Նոր կարգալ սովորող տղայ մի շատ լաւ եւ հիմնական սկզբունքներ կարող է սովորիլ «Իմաստութիւն խնդրելու համար տղուն արած աղօթքին. Աստուած կտեսնէ զմեզին. Տղուն օրօրոցին. Գաշտերուն մէջի փոքրիկ թռչնեակին. Յակոբին եւ Նիկողայոսին եղբայրավայել ընթացից եւ այլն եւ այլն բարոյական սկզբունքներէն, եւ թէ աւելի յառաջանալով՝ «Անկիրթ տղայոց. Փորձութեան. Գէշ ունակութեան. Գող տղայոց. Շուայլ տղուն. Կանոնաւոր եւ մաքուր տղուն. Ստախօս տղուն. Կռուասէր տղուն. Գթած տղուն. Ուսումնասէր աղջրկան. Փութաջանութեան եւ ծուլութեան հետեւանաց եւ այլն եւ այլն բարոյական պատմութիւններէն, քան թէ՛ Գաւթի, Սողոմոնի, Մեծին Աղեքսանդրի, Լուդովիկոսի, Նաբօլէօնի պատմութիւններէն, կամ թէ թաղեսի, Սոկրատայ, Կիկերոնի եւ ուրիշ իմաստասիրաց առածներէն եւ սկզբունքներէն:

Ժամանակիս մերազնեայ եւ օտար երեւելի գիտնականները եւ մանկավարժները երկար փորձերով կհաստատեն եւ կվկայեն որ դաստիարակութեան հիմնական սկզբունքը այն է որ տղայք ամեն բան իւր ժամանակին եւ իւր տեղը սովորին: Սրբազան պատմութիւնը՝ սրբազան պատմութեան մէջ, Ազգայինը ազգայնոյն մէջ, պատմական անձինքն պատմութեան մէջ, իմա եւ այսպէս ամենայն գիտութիւնք ըստ կարգի, եւ ոչ թէ խառն ի խուռն ընթացքով:

Տղայք Ընթերցարանիս այս առաջին պարզ մասին մէջ շատ մի ընդհանուր բարոյական յողուածներ կարգալէն զկնի, երկրորդ շատ աւելի ընդարձակագոյն մասի մի մէջ, զոր յուսով ենք ի լոյս ընծայել վերստին բարերար ձեռաց օժանդակութեամբը, դեռ ուրիշ բազտեսակ գործնական եւ կարեւոր տեղեկութիւններու եւ գիտելեաց վրայ ալ կարգալու պատեհութիւնը պիտի ունենան, յորոց ոմանք ազգային օտար եւ երեւելի հեղինակաց, որպիսի են, Գերմանական, Գաղղիական եւ Անգղիական հատընտիր քաղուածքներէն առնուած են ազգային ոգւոյն ըստ կարեաց յարմարեցուցած եւ խոհեմութեամբ ընտրուած:

Թէեւ մտադիր էինք Ընթերցարանիս երկու մասն ալ միանգամայն մի հատորի մէջ ամփոփել, բայց որպէս զի գայն դիւրատար, նա մանաւանդ ամեն աստիճանի եւ հասակի համար դիւրագին կացուցանեմք, այս պատճառաւ առանձին առանձին հրատարակելը պատշաճ դատուեցաւ:

Մ. Ն. Պ.

. . . . Ի 10 Յունուարի 1876.

Ա. Զ. Դ.

Ընթերցարանիս առաջին մասն, որպէս յուսով եմք, երէ լիապէս ընդունելութիւն զսանէ ի սիրելի մեռագնեայց, մտայիր եմք շուսով հրատարակել հետեւեալ աշխատասիրութիւնն եւս: Ա) Կանոնն նամակագրութեան, յորում պիտի պարունակուի այլ եւ այլ նիւթոց վրայ նամակի օրինակներ ի պէսս դպրոցաց եւ չափահաս անձանց: Բ) Տօմարակալութիւն վաճառականութեան:

Այս երկու հատը աշխատասիրութեանց կարեւորութիւնը Ազգային ուսումնարաց համար բանագէտ մեռագնեայց դատողութեանը կյանձնեմք:

Մ. Գ.

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿ ՄԱՆԿԱՆՑ

ԿԱՄ

Վարժութիւնն Ընթերցանութեան
ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

• Յայտն հետէ աշխարհիս տէրերը աշխատութիւնը, ուսումն ու գիտութիւններն են: •
Տր Սարգիստի.

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ.

ՆԱԽԱԿՐԹԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾՔ

Դ Ա Ս Ա.

յս բանե-րը տը-ղայ մը պէտք է որ գիտ-նայ եւ նո-ցա վը-րայ խոր-հի:

Ես գեռ տը-ղայ եմ: Տը-ղաք շատ բան չեն գի-տեր, ուս-տի եւ պէտք է որ կըր-թը-ուին եւ սով-րին, որ-պէս զի ի-մաս-տուն եւ կամ բան-գէտ լի-նին:

Ես դըպ-րո-ցի մէջ վար-ժա-պետ-նե-րէ կա-րող եմ կըր-թը-ուիլ. ուս-տի վար-ժա-պետիս շը-նոր-հա-կալ եւ հը-նա-զանդ լի-

նե-լու պար-տա-կան եմ: Քա-նի որ կըր-
թու-թեան ներ-քեւ եմ, ա-շա-կերտ կը-
կոչ-ուիմ: Լաւ ա-շա-կեր-տը ու-շա-դիր է.
մի-այն վար-ժա-պե-տին ա-սած-նե-րուն ա-
կանջ կը դը-նէ, կը խոր-հի մի-այն այն բա-
նե-րը զո-րոնք պար-տա-ւոր է միտք առ-
նուլ, միտ-քը պա-հել եւ ան-թե-րի կա-
տա-րել:

Լաւ ա-շա-կերտ մը յօ-ժա-րու-թեամբ
դըպ-րոց կու-գայ. փու-թա-ջան, կա-նո-նա-
ւոր, մա-քուր, բա-րե-բա-րոյ եւ խա-ղա-
ղա-սէր է: Եր-բէք ուշ դըպ-րոց չի գար,
դըպ-րո-ցէն վայ-րե-նա-բար դուրս եւ-նե-
լով փո-ղոց-նե-րը չի պը-տը-տիր, այլ շի-
տակ ճամ-բով տուն կեր-թայ: Լաւ ա-շա-
կերտ մը լի-նել կը ցան-կամ:

Կար-դա-ցած գիր-քըս իմ կըր-թու-
թեա-նըս հա-մար է: Ին-ձի շատ օգ-տա-
կար կը լի-նի, ե-թէ ու-շա-դրու-թեամբ
եւ խոր-հըր-դա-ժե-լով կար-դամ: Պի-տի
ջա-նամ որ կար-դա-ցա-ծըս հաս-կը-նամ:
Ե-թէ բան մը չեմ հաս-կը-նար, կա-րող եմ
վար-ժա-պե-տիս ա-ղա-չել որ ին-ձի հաս-
կը-ցը-նէ: Ե-թէ փու-թով եւ ու-շա-դրու-
թեամբ այս գիր-քը կար-դամ եւ ջա-նամ,

որ կար-դա-ցա-ծըս չը մոռ-նամ, կը կա-րո-
ղանամ շատ օգ-տա-կար հըմ-տու-թիւն-ներ
ըս-տա-նալ եւ ի-մաս-տուն լի-նել:

Ա-մեն տղայ կըր-թը-ուե-լով հըմ-տու-
թիւն չըս-տա-նար. կան տը-ղաք որ ան-ուս
տը-գէտ կը մը-նան: Եր-կար եւ շա-րու-նակ
կար-դա-լու ըզ-բա-ղե-լը՝ այ-ժըմ ինձ դըժ-
ուա-րին կու-գայ. բայց եր-թալով դիւ-րին
պի-տի լի-նի. եթէ ի ըս-կըզ-բան աշ-խա-
տու-թե-նէ չը խոր-շիմ: Ամեն բա-նին ըս-
կիզ-բը դըժ-ուա-րին է: Այ-ժըմ չեմ կա-
րող նա-եւ վարժ եւ շուտ կար-դալ, բայց
եթէ ջա-նամ, քիչ ա-տե-նէն կարող կը լի-
նիմ, եւ կար-դա-լու վար-ժու-թիւն ըս-տա-
ցած լի-նե-լուս վը-րայ ու-րախ պիտի լի-նիմ:

Ըն-թեր-ցա-րա-նըս կը ճանչ-նամ. վասն
զի կա-րող եմ ճա-կա-տը կար-դալ. գըր-քի
մը ճա-կա-տըն նո-րա ա-ռա-ջին է-ջը կամ
ե-րե-սըն է. նոյն է-ջին վը-րայ է նա-եւ
քա-ղա-քին ա-նու-նը ուր տըպ-ուած է գիր-
քը, եր-բե-մըն նա-եւ գը-րա-վա-ճա-ռին
ա-նու-նը որոյ քով այն գիրքը կը գըտ-նը.
ուրի: Նոյն է-ջին վը-րայ վա-րի կող-մը կը
դըր-ուի նա-եւ թը-ուա-կա-նը, այ-սին-քըն
տըպ-ուած տա-րին: Ըն-թեր-ցա-րա-նը ոչ

մի-այն ճա-կա-տէն, հա-պա նա-եւ կազ-մէն
կամ կա-փա-րիչ-նե-րէն կը ճանչ-նամ:

Գիրք տըպ-ուած տե-ղը տըպա-րան կը
կոչուի: Ու-րիշ քա-նի մը տըպ-ուած գըր-
քեր ալ կը ճանչ-նամ: Կա-րող եմ ա-սել
ա-ռա-ջին գըր-քին ա-նու-նը ո-րոյ մէջ
կար-դալ սով-րե-ցայ, քե-րա-կան կամ հե-
գա-րան կը կոչ-ուի: Գիրք մը գը-րող կամ
շա-րագ-րո-ղը՝ հե-ղի-նակ կամ մա-տե-նա-
գիր կը կոչ-ուի: Հե-ղի-նա-կին ա-նու-նը
սո-վո-րա-բար գըր-քին ճա-կա-տը կը դըր-
ուի: Գիր-քը նախ կը շա-րագ-րուի, ապա
կը տըպ-ուի, տըպա-գրու-թեան մի-ջո-ցաւ
գիրք մը քիչ ասե-նուան մէջ կա-րող կը
լի-նի հա-զա-րա-պա-տիկ բազ-մա-նալ: Այս
ար-ուես-տը տպագ-րու-թիւն կամ տպագ-
րու-թեան ար-ուեստ կը կոչ-ուի, եւ հըն-
գե-տա-սա-նե-րորդ դա-րուն մի-ջոց-նե-րը
հը-նար-ուե-ցաւ:

Ա-մեն գիրք շատ մը թեր-թե-րէ կը-
բաղ-կա-նայ: Կազ-մա-րա-րըն այս թեր-թե-
րը կար-գաւ քո-վէ քով կը կա-րէ որ-պէս
զի չը կոր-սը-ուին կամ չը խառ-նը-ուին:

Երբ քանի մը տարի ետքը այն չափ
մեծ նամ որ ալ չեր կըն նամ, չափա հաս
պի տի լինիմ: Այն ա տեն հի մակ ուը նէ
աւե լի մեծ եւ աւե լի հան ճա բեղ պի-
տի լինիմ. ե թէ այ ժըմ փոխա նակ սով-
րե լու եւ աշխա տե լու, ծոյլ եւ դա տարկ
լի նիմ: Դա տար կա սու նը չը սով ըիր, եւ
ոք այն պի սին կը սի ըէ:

Դըպ ըա տան մէջ ոչ մի այն քաջ կար-
դալ, այլ եւ յըս տակ եւ գեղեցիկ գըրեւ
եւ վար ժու թեամբ հաշիւ ա նեւ պի տի
սով ըիմ: Ով որ ձեռա գիր մը կարդալ
կամ գրեւ չը գի տեր, աշխար հիս վը ըայ
չէ կարող առաջ եր թալ եւ շատ անգամ
կը խաբ ուի, եւ շատ դէպքե ըու մէջ իւր
գոր ժը չը կա ըո դա նար ան ձամբ տեսնել:
Ամեն ջանք պի տի անեմ որ պէս զի քաջ
կարդալ, գըրեւ եւ հաշիւ ա նեւ սով-
րիմ: Կան տըղայք որ կըր թը ուիլ կը սի-
րեն. ու ըախ կը լինին երբ նոր բան մը
սով ըին: Այս պի սի տըղայք մը տա վարժ
կը կոչ ուին:

Երբ դեռ տար ուան մը տղայ էի, չէի կա-

կա թողանար քա լել, ոչ խօսիլ, ոչ ալ բան մը հաս կը նալ: Կենա ցրս երկ թորդ տարին քա լել եւ խօսիլ սով ըեցայ, բայց դեռ ու ըիջ նե թուն ա մեն ա սա ծը չէի կա թողանար հաս կը նալ: Այն ատեն ինձի ու տե լու հա մար հաց եւ միս չէ ին տար. ինչու որ դեռ աղ ուս նե ըրս ամ բողջ չէին ուս տի եւ կար ծըր կե ըա կուր չէի կա թող ծա մել:

Մա կա նու նրս է Հայ ա սէր հօ ըրս ա նու նը Հայկ: Քանի տար ուան եւ քանի ամ սը ուան լինե լըս ճըշ դիւ կա թող եմ ա սել: Ժա մա նա կին բա ժ ա ն ու մ ն ե ը ը ն ա լ գ ի տե մ: Շա բա թ ը կամ եօ թ նե ա կը եօ թ ը ն օր է կը բաղ կա նայ չորս շա բա թ ու եր կու կամ երեք օր՝ ա միս մը կա նեն. տա սը ն եր կու ա միս կամ երեք հա ըիւր վա թ սուն եւ հինգ օ ը ը տա ըի մի է. երեք ա մի սը քա ու թ ու տա ը ոյ կը կոչ ու ի: Տա սը ն եր կու ա միս նե թուն ա նուն նե ը ը ն են. Յունուար, Փետրուար, Մարտ, Ապրիլ՝ Մայիս, Յունիս, Յուլիս, Օգոստոս, Սեպտեմբեր, Հոկտեմբեր, Նոյեմբեր, Դեկտեմբեր: Յի սուն եր կու շա բա թ կամ տա սը ն եր կու ա միս անց նե լուն պէս՝ տա ը ի ն լը ը ա-

ցած կը լինի, եւ իսկոյն նոր տարի մը կըս կը սի:

ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԾՈՒՂՈՒԹԻՒՆ.

Բաւական ժամանակով	Հերիք դատիս, ո՛վ մարի՛կ,—
Եւ անխոնջ աշխատանքով	Սեւին սապոնն ի՞նչ անէ.
Ազոխն եղաւ բաղցր ըսպաս,—	Հերիք խօսեցար, հարի՛կ,
Թուժի տերեւն՝ կերպաս:	Խեւին խըրատն ի՞նչ անէ:
Ո՛վ կը դատի աշխատաւոր,	Պարտեզը Թէ դարմանես՝
Եւ ո՛վ կուտի աղուոր աղուոր,	Կը ծըլի ու կը ծաղկի,
Ասիլ ին՝ սուտ կամ Թէ իրաւ,	Երեսի վըրայ որ Թողնես՝
Խեւին հացը խելօքին փոր:	Փուշ ու տատասկ կը ծածկի:

Դ Ա Ս Գ.

Նոր տարւոյ առաջին օրը տարեգլուխ կամ կաղանդ կկոչուի: Նոյն օրը ազգականներ, ընտանիք, դրացիք եւ բարեկամք իրարու յաջողութիւն եւ ուրախութիւն կը բարեմաղթեն: Հարիւր տարին լրանալուն պէս դար մը կատարուած կը լինի: Մեր ապրած դարն իննեւտասներորդ դար կկոչուի: Մենք մեր տարիները Յիսուսի ծննդեանը տարիէն կհաշուինք, եւ նորա ծնանելէն մինչեւ ցայժըմ հազար ութը հարիւր եօթանասուն եւ վեց տարի անցած է:

Վերջի ամսուն ու առաջին երկու ամիսներուն այսինքն Դեկտեմբերի եւ Յունուարի Փետրուարի մէջ այստեղ շատ ցուրտ է. ձիւն

կուգայ եւ ջուրը կը սառի: այս ժամանակը ձմեռ կկոչուի: Փետրուարէն ետքը եկող երեք ամիսներն այնչափ ցուրտ չեն. սառոյցը կհալի. երբեմն երբեմն միայն եւ շատ քիչ ձիւն կուգայ, ծառերը կոկոն, ծաղիկ եւ տերեւ կուտան. ծիծառները նորէն կերեւան քանի մը ծաղիկներ կը փըթթին (կը՛րացուին) մանաւանդ մանիշակը: Այս գեղեցիկ եղանակը գարուն կկոչուի. Յունիսի, Յուլիսի եւ Սեպտոսի մէջ՝ արեգակը սաստիկ տաք է, օդը շատ անգամ կը տաքնայ, մարդիկ տաքէն կը գանգատին եւ կը քրտրնին: Բայց տաքն օգտակար է, ինչու որ շատ գեղեցիկ եւ համեղ պտուղներ կը հասցընէ, զոր օրինակ՝ ելակը, հաղարջը, կեռասը, տանձը, խնձորը, դեղձը, ծիրանը ու սալորը. ձմեռուին ու սեխը եւ մանաւանդ խաղողը: Այս եղանակն ամառ կը կոչուի: Սեպտեմբերի, Հոկտեմբերի եւ Նոյեմբերի մէջ պարտեզներուն եւ դաշտերուն բոլոր պտուղները կը քաղեն ու շտեմարաններու եւ մառաններու մէջ կը դնեն: Հողագործը կամ գեղացին Յուլիսի եւ Սեպտոսի մէջ ցորենը մանգաղով կը հնձէ, որայ կը կապէ եւ կալը կը բերէ ու այնտեղ կը կասու. յետոյ գետնա-

խնձորն ու շողգամը կը ժողովէ, մեծ ցած կաղամբներն ալ կը կըտորէ, եւ իրեն պաշարի համար բաւական եղածը պահելով մնացեալը քաղաք կը տանի վաճառելու: Կասուած ցորենը ջաղացականին կը տանի որ աղալով ալիւր անէ: Այս հունձքի եւ պտղաքաղի ժամանակը կը կոչուի աշուն:

Ապա ուրեմն տարին չորս եղանակ ունի: Գիտեմ թէ այժմ մենք որ եղանակին մէջն ենք. այս եղանակը երբ կը վերջանայ, յետոյ որ եղանակը կուգայ եւ ամենէն զուարճալին որն է:

Դ Ա Ս Գ.

Անոթի մարդը կուզէ ուտել, ծարաւին՝ բնակել, յոգնածը՝ հանգսիլ. հետաքրքիրը կը ցանկայ ամեն բան իմանալ եւ տեսնել. ողորմած մարդը կը ջանայ թշուառներուն օգնել. յամառ տղան կը կամի իւր կամքը կատարել. կուռասէրը չը կամենար խաղաղակեաց լինել. խաղաղասէրը կուռիլ չը սիրեր. հիւանդը կը փախաքի առողջանալ. ինկողը կը բաղձայ ելնել. չարասիրտը չը կամենար որ ուրիշի օգուտ լինի: Տգէտը պէտք է որ սովրի. հիւանդը կերակրէ ժուժ-

կալելու է. այն որ չաշխատեր՝ չուտիր, այն որ իւր ծնողացը եւ վարժապետներուն չը հնազանդիր՝ կը պատժուի, ո՞վ որ խրատու չանսար՝ թշուառ եւ անպատիւ կը լինի: Այն որ աղտոտ է՝ պէտք է լուացուի. ո՞վ որ առողջ մնալ կը ցանկայ՝ պէտք է որ չափով ուտէ եւ ըմպէ. ո՞վ որ բան սովորիլ կը կամի՝ պէտք է որ փութաջան եւ ուշադիր լինի. ո՞վ որ հանգիստ քուն լինել կը կամի՝ պէտք է որ ցորեկը փութով աշխատի ու ոչ շատ ուտէ ոչ ալ շատ ըմպէ. ո՞վ որ իւր ընտանեացը սիրելի լինել կը ցանկայ՝ պէտք է որ բարեբար, անկեղծ եւ մարդասէր լինի. ո՞վ որ բան մը լաւ հասկընալ կը փափաքի՝ պէտք է որ այն բանին վրայ քաջ խորհի. ո՞վ որ մուրթիլ չը կամենար՝ շիտակ ճանապարհը փնտռելու է. ո՞վ որ գովելի լինել կը բաղձայ՝ պէտք է որ համեստ եւ իմաստուն լինի. ո՞վ որ իւր ծնողացը ուրախութիւն պատճառել կցանկայ՝ դպրոցին մէջ փութաջան, տան մէջ բարեբարոյ եւ հնազանդ, եւ օտարներուն քով քաղաքավար լինելու է. ո՞վ որ իւր զգեստները երկարատեան գործածել կցանկայ՝ պէտք է որ խնայէ եւ մաքուր պահէ. ո՞վ որ տեղ մը շուտով հասնիլ կը փափաքի՝

(740)

28006-62

պէտք է որ փութայ եւ չը դանդաղի: Ով որ շատ ստակ կը վաստըկի՝ կարող է շատ ծախք անել, կամ մէկ մասը պահել. ո՞վ որ արուեստ մը սովորած է՝ կարող է իւր անձը ապրեցընել. ո՞վ որ հիւանդ եւ տկար է՝ չէ կարող իւր ապրուստը հոգալ. ո՞վ որ դըպրոցին մէջ փութաջան եւ ուշադիր չէ՝ բան մը կարող չէ սովորիլ:

Ես կը բնակիմ տան մէջ որ քանի մը յարկ ունի, այլ եւ այլ սենեակներ եւ սրահներ, խոհանոց, մառան եւ նկուղ մը ունի: Մեծ տներու մէջ այլ եւ այլ ընտանեաց համար բնակութիւններ կան: Իմ ընտանիքս նոքա են՝ որոնք ինձի հետ մի եւ նոյն տան մէջ կը բնակին: Ես ընտանիքի կամ գերդաստանի մը անդամ եմ, եւ այս գերդաստանը կը բաղկանայ հօրմէս, մօրմէս, եղբայրներէս, քոյրերնէս եւ ազգականներէս: Տուն մը ունեցողը տանուտէր կը կոչուի, եւ տունը նորա ստացուածքը կասուի: Այն որ տանուտէր չէ՝ ուրիշի մը տանը մէջ վարձով կը բնակի, այսինքն՝ տան տիրոջը տարին գումար մը կը վճարէ, այս գումարը տան վարձք կը կոչուի:

Լաւ տան մը մէջ սենեակները պայծառ,

ընդարձակ եւ չոր են, նոյնպէս սրահներն հովատուն, ընդարձակ եւ անդորր, սանդուղներն ալ լուսաւոր են: Խոհանոցը, մառանն ու նկուղներն ալ նմանապէս ընդարձակ եւ հովատուն լինելու են: Այն տուները որոնց պատերը քարերով հիւսուած են՝ քարաշէն կը կոչուին, եւ դիմացկուն են. քարաշէն տուն մը կարող է քանի մը հարիւր տարի մնալ, եթէ երբեմն երբեմն ըստ արժանւոյն նորոգուի:

Կան տուներ որոնց մէջ անասնոց համար ալ ընակութիւններ, այսինքն՝ ախոռներ կան: Ախոռները սովորաբար պատուհան չեն ունենար, ոչ ալ վառարան կամ ջերմոց: Ախոռներու մէջ աթոռներ, սեղաններ, պահարաններ ալ չեն գտնուիր. միայն երբեմն անկողին մը կը լինի ձիադարմանին համար:

Դ Ա Ս Ի.

Ս մարդ եմ, քանզի կարող եմ ազատ կամ անձնիշխան գործել, կարող եմ զգալ, ցանկալ, խորհիլ: Արդէն ցաւ, ուրախութիւն, կարեկցութիւն, անձկութիւն եւ երկիւղ զգացած եմ: Անասուններն ալ կարող են հաճութիւն եւ ցաւ զգալ: զոր օրինակ՝ շունը կուրախանայ, երբ իւր տէրը կտեննէ. ցաւէն կուլայ կամ կը կաղկանձէ, երբ ուրիշ շուն մը զանի խածած կամ վշտացուցած է: Ես իմ ուրախութիւնս եւ ցաւըս խօսքով կարող եմ ուրիշին յայտնել, կարող եմ խօսիլ, անասունը չէ կարող խօսիլ:

Ես կանգուն, այսինքն՝ շիտակ կը քալեմ, կարող եմ գլուխս գէպի վեր ուղղել եւ ամեն կողմը շրջել: Անասունները միշտ գէպի խոնարհ, այսինքն՝ գետինը կնային, երկինք չեն կարող նայիլ: Ես կարող եմ տեսնել, լսել, զգալ, ճաշակել եւ հոտոտել: Անասուններն ալ այս ամենը կարող են անել, նոքա ալ մարդոց պէս հինգ զգայարանք ունին, այսինքն՝ տեսանելիք, լսելիք, ճաշակելիք, հոտոտելիք եւ շոշափելիք: Նա մանաւանդ կան անասուններ որոնք մարդէն աւելի սրատես են, եւ աւելի սուր հոտոտելիք ունին:

Ես գիտեմ թէ օտուրներս՝ քալելու, աչուրներս՝ տեսնելու, ականջներս՝ լսելու, լեզուս՝ ճաշակելու, անգունքս՝ հոտուրտելու համար են. գիտեմ՝ նաեւ թէ մարմնոյս բոլոր մասերովը կզգամ, բայց անասուն մը այս բաները չը գիտեր: Կարող եմ մտքովս գտնել թէ երկաթը, քարը, փայտը եւ ուրիշ նիւթեր ինչ բաներու կը գործածուին. անասուններն սոցա վրայ չեն կարող գազափար մը խորհուրդ մը ունենալ, ես կարող եմ մտօք գտնել թէ՛ ինչու համար այս ինչ բանն այսպէս է. զոր օրինակ՝ թէ ինչու համար տուն մը պատուհաններ, դուռեր եւ ծխահան ունենալու է. ինչու համար վառարանը կրակ վառելու տեղ

հողաշէն լինելու է եւ ոչ փայտէ շինուած. ինչո՞ւ համար պէտք է տունկերը ոռոգել այսինքն ջրել եւ երկիրը հերկել կամ կակղցընել: Կարող եմ նաեւ գիտնալ թէ ինչո՞ւ համար կաթսան անդեղներ ունենալու է. ինչո՞ւ համար դանակին առաջի կողմէն սուր, իսկ ետեւէն ողորկ եւ բութ լինելու է: Գիտեմ թէ ինչո՞ւ համար կօշիկներս մորթէ են եւ ոչ փայտէ կամ թիթեղէ կամ կտաւէ. եւ թէ ինչո՞ւ համար կառք մը սովորաբար չորս անիւ միայն ունի:

Խելքս կը հասնի թէ ինչո՞ւ ամեն կամեցածըս անելու չեմ համարձակիր. ինչո՞ւ համար ծնողացս եւ վարժապետիս հրամայածն անելու պարտական եմ. ինչո՞ւ համար հլու, փութաջան եւ ուշագիւր լինելու եմ: Գիտեմ թէ ինչո՞ւ համար դուռերը բարձր առաստաղը կամ յարկը շեղ, մառանը կամարածեւ կը շինեն. ինչո՞ւ համար խոհանոցին վառարանները քարէ են եւ ոչ փայտէ. եւ ինչո՞ւ համար փողոցները սալայատակ յօրինուած լինելու են:

Կը գիտեմ որ սեղանն ու նստարանը իրարու նման են. գիտեմ նաեւ որ այս նմանութիւնը յորում կը կայանայ: Զոր օրինակ՝ կը գիտեմ որ երկուքն ալ փայտէ շինուած են, երկուքն ալ գործածուելով կը մաշին, երկուքն ալ կրակէ կայրին եւ երկուքն ալ ոտքեր ունին: Բայց կը տեսնեմ դարձեալ որ երկուքն ալ իրարու աննման կամ իրարմէ տարբեր են. վասն զի կը տեսնեմ որ մէկուն վրայ այնպիսի բան մը կայ որ միւսին վրայ չը կայ. նոյնպէս երկրորդին ունեցած մէկ ուրիշ յատկութիւնը առաջինը չունի. զոր օրինակ՝ վարդը շահոքրամին նման է, վասն զի երկուքն ալ ծաղիկ են, երկուքն հոտաւէտ են եւ գեղեցիկ գոյներ ունին. երկուքն ալ ունին արմատ, տերեւներ եւ ցօղուն. երկուքն ալ կոկոնէ մը կեցնեն. երկուքն ալ ժամանակ մը ծաղիկ կուտան եւ ապա կը թառամին. Բայց եւ այնպէս վարդն ու շահոքրամը իրարմէ տարբեր են, որովհետեւ մէկին հոտը միւսին հոտէն տարբեր է, եւ վարդը սովորաբար մէկ գոյն ունի, իսկ շահոքրամը գոյնզգոյն է. վարդին ցօղունն ու ծիւղերը փշոտ են, շահոքրամինը

անփուշ. վարդը լայն եւ բոլորշի տերեւներ ունի, շահոքրամինը նեղ եւ երկայնածեւ են: Այժմ՝ վարդը շահոքրամին հետ բաղդատեցի, բայց երկուքն ալ իրարմէ որոշեցի: Անասուններն այս բանը չեն կարող անել, վասն զի շատ անկատար է նոցա այն կարողութիւնը զոր մենք բան կամ միտք կանուանենք:

Ես կը ճանչնամ այլ եւ այլ բաներ, որոնք ուշագրութեամբ գիտած եմ: Կը ճանչնամ շատ մը տունկեր, որոնք պարտէզներու մէջ կաճին, զոր օրինակ՝ ստեպղին, ոլոռն, մաշ, վարունգ, բոզի, աղցանի տեսակներ, տեսակ տեսակ կաղամբներ, ազատգեղ, սոխ, սխտոր, ծնեբեկ, զոպայ, Կը ճանչնամ նաեւ որթը որ խաղող կուտայ եւ սովորաբար այգիներու մէջ կը լինի: Դեղձը կամ գէշ խոտերը օգտակար տունկերէն կարող եմ որոշել: Արտերուն մէջ կբուսնին հաճարը, ցորենը, գարին, վարսակը, կառն ու կանեփը: Ոսպը, ոլոռը, մաշը, գետնախնձորն ու շողգամն ալ կարող են արտերու մէջ յառաջ գալ. ուստի եւ արմտիկ կը կոչուին:

Գրախոններու կամ պտղոյ պարտէզներու մէջ կը բուսնին տանձենին, խնձորենին, սալորենին, կեռասենին, ծիրանին, գեղձին եւ ընկուզենին: Ծառերուն եւ տունկերուն մէջտեղն են թուփերն ու մացառները. Թուփ են՝ հաղարջենին, մորին եւ մորենին: Բոլոր այս պտուղները կուտուին եւ առողջարար են, եթէ հասունացած լինին. որ եւ իցէ տհաս պտուղ վնասակար է առողջութեան:

Ծառերը մեզ ոչ միայն իրենց հիւթեղ եւ համեղ պըտուղներովը կը կազդուրեն, հապա գարնան ատեն մեզ իրենց ձիւնաթոյր եւ վարթագոյն ծաղիկներովը կը զըւարձացընեն, ամառուան օթթագին օրերուն մէջ ալ մեզ իրենց հովանոյն տակ կը զովացընեն եւ իրենց փայտովն ալ մեզ ձմեռը կը տաքցընեն:

Ծառը կանգուն եւ հաստատ կը կենայ, վասն զի զօրեղ արմատ ունի, որ հողին տակ խորունկ կը տարածուի, Արմատէն վեր եւ հողէն դուրս է ծառին բունը որ պինտ կե-

ղեւով մը իբրեւ հանդերձիւ պատած է, Բունին վերի կողմերն են ոստերը եւ ոստերէն կեննն ճիւղերը կամ բարունակները. ճիւղերուն վրայ են տերեւներն ու պտուղները ծառերը գարնան սկիզբը դեռ տերեւ եւ պտուղ չունին, այլ միայն պտուղներ:

Այս վերջինները կը բացուին վերջապէս եւ նոցա մէջէն կեննն ծաղիկներ ու տերեւներ. ծաղիկներէն ալ պտուղներ կը գոյանան: Տերեւներն ծառին զարդն են, եւ պտուղներն արեգակին կիզիչ ջերմութենէն կը պահեն: Երբ ծառ մը դեռ պտուղները չը հասած իւր տերեւները կը կորսնցընէ, պտուղները կը գոսանան կամ կը չորնան: Եթէ ծառի մը կեղեւը վնասուի՝ ծառը կը հիւանդանայ եւ վերջապէս կը չորնայ: Ուստի վնասակար եւ պատժոյ արժանի են այն տղաք՝ որ չարութեամբ ծառերուն կեղեւները կը կտրեն կամ կը գերծուն: Ես ծառերու վնասներէ կը զգուշանամ եւ ուրախ կը լինիմ՝ երբ կը տեսնեմ՝ որ ծառ մը առողջ եւ առողջ է:

Դ Ա Ս 2.

Ամեն տեսակ անասուն միեւնոյն ձեւը կամ կերպարանքը չունի, շան մը, ճրնճղուկի մը, կարմրախայտ ձրկան, գորտի, սարգի եւ խրղխունջի մը մէջտեղ մեծ տարբերութիւն կայ: Եունը չորս ոտք ունի, ձագերուն կաթ կուտայ եւ մազոտ է, ուստի եւ կաթընտու չորքոտանեաց կը վերաբերի: Ճրնճղուկը երկու ոտք միայն ունի, հակիթ կածէ եւ փեարաւոր է. ուստի թրուչուն կոչուած անասուններէն է: Կարմրախայտը ոչ ոտք եւ ոչ թեւեր, ոչ շան պէս մազ, ոչ ալ ճրնճղուկի պէս փետուր, այլ միայն թեփ ունի, շան պէս քալել կարող է, ոչ թուչիլ ճրնճղուկի պէս, բայց լողալ կարող է, այսինքն՝ ջրոյ մէջ արագ աագին անդին կարող է շարժիլ: Այսպէս անելու համար իւր լուղակներն ու տուտն (պոչ) կը գործածէ: Կարմրախայտը ձիան մէկ տեսակն է եւ ջրոյ մէջ կապրի:

Գորտը չորս ոտք ունի, բայց ետեւի ոտքերն երկայն են եւ լողալու յարմար են մանաւանդ. քան թէ քալելու: Գորտն իրօք ալ չէ կարող քալել, այլ կոտորու կամ կը ցատկուտէ. թէ ջրոյ մէջ եւ թէ ցամաքի վրայ կարող է ապրիլ այս պատճառաւ երկակենցաղ կոչուած անասնոց կը վերաբերի: Սարգը որ աւակորէն մամուկ կասուի՝ ութ ոտք կամ թաթեր ունի, արիւնն ալ կարմիր եւ տաք չէ, այլ սառ եւ ճերմկոտ է: Նորա մարմինը յոգուած յոգուած լինելուն համար Միջատ կոչուած ճճեաց կը վերաբերի: Խրղխունջը ոտք կամ թաթ չունի, միայն սողալ կարող է. այս անասնիկն ալ սառ եւ ճերմկոտ արիւն ունի, եւ սողալուն համար Սողուն կամ Որդ կոչուած ճրճիներու կարգին է: Ուրեմն բոլոր անասունները վեց տեսակ են. Զորքոտանի, Թրուչուն, Զուկ, երկակենցաղ, Միջատ եւ Որդ: Գրեթէ ամեն անասուն եւ ճրճի իւր յատուկ ձայնն ունի: Զուկերը, միջատներն ու որդերը ձայն չունին. ամենէն վայելուչ ձայնը մարդունն է: Սոխակին եւ դեղձանիկին երգելը լսած եմ. նոյնպէս գիտեմ որ ճրնճղուկն եւ ուրիշ մանր թռչուններ կը ճրուռողէն, տատրակն ու աղանին կը մընջին, թուրակը կը թոթովէ, աքաղաղը կը խօսի կամ կերգէ, հաւը կը գրրգայ, գորտը կը կարկաչէ, մուկը կը ճուայ, շունը կը հաջէ եւ կը կաղկասնձէ (կուլայ), եղն ու կովը կը բըչին, այծը կը պապաչէ, ոչխարը կը բաւաջէ, կատուն կը նուայ, էջը կը զաայ, ձին կը խրխնջէ կամ կը վրընջէ, խոզը կը խանձէ, արագիւրը կը կահաչէ, գայլը կոռնայ, առիւծը կը մռնչէ, կապիկը կը ճըչէ:

Անասունները ի բնէ ջեռուցիչ հանդերձներ ունին. Ոմանք թաւ մազով, ուրիշներն ասրով (բուրդով), ոմանք ալ փետուրներով, գարձեալ ուրիշները թեփով կամ ոսկրուտ մորթով եւ խեցուով ծածկուած են: Վայրի անասունք որ անտառներու մէջ եւ ամառի տեղուանք կը բնակին եւ մարդաբնակ տեղերէ հեռու կը փախչին՝ իրենց սնունդն անձամբ կը հոգան: Ընտանի անասնոց կերակուրը մարդիկ կը հոգան: Անասնոց կերակուրն ըն այլ

եւ այլ են, ոմանք ուրիշ տկար անասուններ կը սպանեն եւ կուտեն. սոքա մասկեր կը կոչուին, ուրիշները գի կամ գէշ, այսինքն մեռած մարմիններ կուտեն, սոքա եւս Գիշակեր կանուանուին. ուրիշ շատերն ալ կան որ խոտ, բանջար, արմատ, տերեւ, ընդեղէն, արմախք, յարդ եւ խար (չոր խոտ) նաեւ թունաւոր տունկեր կուտեն կամ փայտ եւ կեղեւ կը կրծեն եւ կամ ծաղկանց հիւթը ծծելով կը սնանին, սոքա Խոտակեր կը կոչուին: Մեզի բնտանի անասուններէն՝ եզը, հորթը, ոչխարը, ձին եւ այծը խոտակեր են, շունն ու կատուն մսակեր՝ երբեմն նաեւ գիշակեր են. հաւըն ու սագը ամէն տեսակ ընդեղէն, մանուանդ գարի կուտեն. մեղուները ծաղիկներուն հիւթովը կը սնանին, որդերուն մեծ մասն արմատ կուտեն. թրթուրներն՝ փայտ կեղեւ կամ տերեւներ կը կրծեն:

Անասնոց արտաքին անդամները կերպ կերպ են: Ոմանք բազուկ (թեւ) եւ սրունք ունին, ինչպէս կապիկները. ուրիշները ոչ բազուկ, ոչ սրունք եւ ոչ ուրիշ շարժուն անդամ ունին, զոր օրինակ օձերն ու որդերը. կան որ երկու, չորս, վեց կամ ութ եւ աւելի եւս ոտքեր կամ թաթեր ունին: Նեպուկ կոչուած միջատը՝ որ խոնաւ գետնափոր տեղեր քարերու տակ կը գոյանայ՝ տանեւ չորս ոտք ունի: Կան անասուններ որ թեւեր ունին, ինչպէս թռչունները. ոմանք լուզակ ունին, ինչպէս ձուկերը. ուրիշները եղջիւր եւ բըբուկ ունին: Բըբուկ կը կոչուին խրղխունջին եղջիւրները՝ որոնք նորա զգայուն անդամն են, եւ թէ մէկը այն եղջիւրներուն դպչի կենդանին զանոնք իսկոյն ներս կը քաշէ:

Անասուններէն ոմանք սաստիկ սուր զգայարանք ունին: Ագռաւին ու շան հոտատելիքը շատ սուր է. արծիւն անհնարին հեռատես եւ սրատես է. անասուններէն ոմանց վրայ ինչպէս է հասարակ սողունը՝ ամենեւին զգայուն գործարան չափանուիր, ոչ ականջ, ոչ աչք եւ ոչ ոնգունք կամ քիթ:

Անասունները քուն կը լինին երբ յոգնած են. ոմանք

բայ աչուրներով կը քնանան, զոր օրինակ նապաստակը. ուրիշները կանքուն կամ ոտքի վրայ, ինչպէս ձիերը. ոմանք ցորեկը միայն այս պէտքը կը կատարեն որովհետեւ գիշերը որսի կերթան, ինչպէս Բու կոչուած թռչունը եւ այլեւայլ գիշատիչ գաղանները. կան անասուններ որոնք ամբողջ ձմեռը քունով կանցունեն եւ օդերը տաքնալէն առաջ չեն զարթիր:

Ամեն անասուն թշնամի ունի եւ ինքզինք նորա դէմ պաշտպանելու կամ յապահովի դնելու ստիպուած է. եւ արդարեւ ամեն անասուն զինք պաշտպանելուն կերպը գիտէ, եթէ երբէք յարձակում մը կըրէ. զոր օրինակ՝ կը խաճնէ, կաքացէ, կը խեթկէ, կը խայթէ, վազելով կամ սողալով կը փախչի, որպէս զի թշնամույն ձեռքէն աղատի եւ ապահով լինի: Զրային անասուններէն ոմանք ջուրը կը պղտորեն երբ թշնամի մը զիրենք հալածէ. կան որ իրենցմէ գարշ հոտ մը բուրելով թշնամին կը փախցընեն, վերջապէս ոմանք ալ մեռած կը ձեւանան, կամ վշտալի ձայնով օգնութիւն կը խնդրեն:

Անասունք իրենց ձագերը մեծ խնամքով կը սնուցանեն եւ կը դարմանեն: Զագերուն ծնանելէն առաջ նոցա համար փափուկ, ջերմ եւ ապահով բոյն կամ օրջ կը պատրաստեն. ոմանք՝ ինչպէս շունը, կատուն, ձին, կովն ու այծը կենդանի ձագ կը ծնանին եւ զանոնք իրենց կաթովը կը սնուցանեն, այս պատճառաւ կաթնատու կը կոչուին: Թռչուններն ու ձուկերը Ձուածին կասուին, որովհետեւ ձու (հաւկիթ) կածեն ու կը թխսեն (վրան նստելով կը տաքցընեն) քիչ օրուան մէջ ձագերը թխսած ձուերէն կենդանի դուրս կելնեն:

Թռչունները օդին մէջ կապրին, իրենց մարմնոյն վրայ թեթեւ փետուրներ ունին. Ուրիշ անասուններ Զրոյ մէջ կապրին, սոքա ըստ մեծի մասին խժային (կպչուն) թեփեր ունին, ինչպէս ձկանց մեծ մասը. ոմանք ալ հողին մէջ կապրին, ինչպէս խլուրդը եւ ուրիշ քանի մը տեսակ մուկեր եւ որդեր. այս անասունները կամ մաղոտ են, եւ

կամ լերկ (անմաղ) մորթ մը, որ կերկրննայ ու կամփոփուի, ինչպէս է որդերուն մորթը կամ կաշին: Յուրտ երկիրներու անառնոց մորթը, մանաւանդ վայրենի գազանացը շատ թաւ կը լինի, որոնցմէ պատրաստուած են մեր ձմեռուայ մէջ գործածած մուշտակները:

Կաթնատու կենդանեաց մորթը կերպ կերպ է. այսինքն մազով կամ ձարով, ոմանցը նաեւ փուշերով, թե՛ փերով կամ խեցով ծածկուած է. այս վերջինները Խեցեմորթ կը կոչուին, ինչպէս է ստորէն, կրիայն, եւ այլն: Կաթնատուներուն մարդուս արած օգուտն անհաշուելի է. եթէ ոչխար եւ արջաւ չը լինէր մենք չէինք կարողանար ապրիլ. վասն զի ոչխարին ասրէն կամ բուրդէն հանգերձ կը շինենք. եզան եւ ոչխարին միսը մեր ամենէն սննդաբար կերակուրն է, նոցա մորթն ալ մեզի շատ պիտանի է, որովհետեւ կօշկակարին շինած կօշիկն ու մոյգը նոցա մորթէն է: Եզը շատ տեղ, մանաւանդ Հայաստանի մէջ, մշակութեան ալ կը ծառայէ, որովհետեւ արտերը հերկելու համար արօրն նորա ձգել կուտան, այլ եւ շատ անգամ ալ բեռ կը բեռցընեն: Կովը կաթ կուտայ, յորմէ կը շինուին սեր, կողի եւ պանիր, որոնք՝ մանաւանդ վերջին երկուքը շատ պիտանի եւ սննդաբար են:

Ձիերն ալ հեծնելու, կառքի եւ արօրի լծելու հարկաւոր են. լեռնային երկիրներու մէջ էջը շատ օգտակար է, վասն զի զօրաւոր եւ անխոնջ գրաստ (բեռ կրող անասուն) է: Ձիուն եղին մեզի արած ծառայութիւնը ցուրտ երկիրներու մէջ Բէն կոչուած եղջերուները կանեն, տաք երկիրներու մէջ ալ՝ ուղտերը. այս վերջինները՝ մինչեւ տասը փութ ծանրութիւն քաշող բեռերը հեռաւոր տեղեր կը փոխադրեն գրեթէ առանց յոգնածութեան նշան մը ցոյց տալու եւ առանց ջուրի կարօտութիւն ունենալու նին յայտնելու:

Թռչունները մեզ իրենց երգերովը կը զուարճացնեն, նոքա մեզ համար միանգամայն համեղ կերակուրներ են եւ դեռ ուրիշ շատ օգտակարութիւններ ունին, մերթ

իրենց հաւկիթներովն ու փետուրներովը, մերթ ստաւ կած անատուններուն գիտութեանն ուտելով կամ վնասակար անասուններ եւ ճրճիներ ջնջելով, զոր օրինակ՝ վնասակար մողէսները, գորտերը եւ թուռաւոր օձերը, որոնք երբեմն չափէն աւելի բազմանալով մեծ վնասներ կը հասցընեն: Զուկերն իբրեւ կերակուր մարդուս շատ օգտակար են. կան երկիրներ որոնց բնակիչները բոլոր տարին գրեթէ միայն ձկան մսով կը կերակրուին: Ճարճիս կոչուած ձկան եզը՝ քանի մը տեսակներուն նաեւ մորթը, այն երկիրներուն մէջ զանազան հիւանդութեանց դէմ իբր զօրաւոր եւ ազդու դեղ կը գործածուին:

Երկակենցաղներուն մէջ ալ կան քանի մը տեսակներ որոնք ուտելի են՝ մանաւանդ կրիան եւ գորտը. սոքա եւս մի քանի տեսակ հիւանդութեանց դէմ օգտակար ճանաչեր են հմուտ բժիշկը:

Միջատներուն օգուտը այս է որ շատ վնասակար տուրկեր, նոցա նոր բուսած ժամանակը կամ բուսնելէն եւ աճելէն յետոյ կապականեն եւ կը ջրնջեն. նաեւ դիեր կամ մեռած մարմիններ կուտեն կըսպառեն, որոնք՝ եթէ երկրի վրայ մնային կարող էին օդն ապականել, հետեւաբար շատ մը հիւանդութեանց պատճառ տալ: Կան միջատներ ալ որոնք կուտուին, ինչպէս Խեչափառը. կան երկիրներ ինչպէս Եգիպտոս՝ ուր մարախին մէկ տեսակն ալ կուտուի: Մեզուները մեզի մեզը եւ մամ կը մատակարարեն, որոնց երկուքն ալ, մանաւանդ վերջինը, շատ օգտակար է: Կան միջատներ որոնք գեղեցիկ ներկ կուտան: Սպանիոյ ճանճ կոչուած ճրճին սքանչելի դեղ է:

Որդերէն ալ ոմանք ուտելի են, ինչպէս Կատրէն: Արուեստաազէս մարդիկ ստորէի նման խեցի ունեցող կենդանեաց պատեաններն այլ եւ այլ բաներ շինելու կը գործածեն, մանաւանդ մարգարտի գաղտակուրը (կրծէպը): Շատ բաներու օգտակար եղող սպունդը որդի մը բոյնն է. իսկ տղրուկը՝ որ նոյնպէս որդի մէկ տեսակն է՝ ազդու

գարման է. դիտեմ որ այս կենդանին հիւանդներէն արիւն հանելու համար կը գործածուի:

Այն անասունները որոնց մորթը գործածելի է՝ հետեւեալներն են. եղ, հորթ, ոչխար, ձի, այծ, եղջերու, եղնիկ, գոմէշ, այծեամն եւ էջ: Անասուններուն հաստ մորթը կաշի կը կոչուի:

Մագաղաթը իշու մորթէն կը շինուի, լտած եմ որ հին ժամանակները երբ դեռ թուղթ հնարուած չէր՝ մագաղաթի վրայ կը գրէին: Կակուղ եւ թաւ մաղ ունեցող կենդանեաց մորթէն մուշտակ կը շինուի: Երոնց շատ ագնիւ տեսակները կան, ինչպէս սամուրենին, կնգմենին եւ ուրիշներ: Կարող եմ յիշել այն կենդանիները որոնց միսը կուտուի, զոր օրինակ՝ եղը, հորթը, ոչխարը, գառնը, այծը, խոզը, եղջերուն, այծեամը, նապաստակը, հաւը, սագը բագը, հնդկահաւը, ազանին, սարիկը, լորամարգը, փոսեանը, կաքաւը եւ այլք: Անասնոց կաթն ալ մարդու համար շատ սքանչելի սնունդ է, մանաւանդ կովու, ոչխարի եւ այծի կաթը: Իշու կաթն ալ շատ առողջարար է, մանաւանդ կուրծքի հիւանդութեանց: Մարդու բնական ուտելիքն են ծառի պտուղները, շատ տնկոց արմատներ ու տերեւներ, եւ այլ եւ այլ խոտեր կամ բանջարներ. զոր օրինակ արմատներէն՝ գետնախնձորը, լախուրը, ճակընդեղի եւ շողգամի տեսակները. տերեւներէն՝ կաղամբը, ծրմելը, թըրթնջուկը եւ աղցաններ:

Կերակուրը մարդս ոչ միայն կը շտացնելու, այլ եւ նորահամեղ լինելու է: Այսինքն այնպէս պատրաստուած որ մարդ խորթակով ուտէ: Արարիչը մարդուս այս պէտքն ալ հոգացած է. այնպիսի բաներ ստեղծած է որոնք կերակուրները համեմելու, այսինքն նոցա համ տալու կամ համը ախորժելի անելու կը գործածուին: Այս համեմներէն ոմանք ընդհանուր տարածուած եւ շատ առատ են՝ ինչպէս ալը, որ ամենէն հասարակ եւ ամենէն օգտակար համեմն է: Աղէն յետոյ կուգան սոխը, պղպեղը, ազատգեղը, խըստորը, չամանը, սամիթը, ձէթը, քացախը եւ ոսկիխնձորը:

Գետնախնձորը հացէն յետոյ ամենէն հասարակ եւ ամենագին ուտելիքն է: Այս արմատը շատ կերպով կարող է գործածուիլ, ոչ միայն եփած կուտուի, այլ եւ աղացուելով ալիւր կը լինի. ասկից նաեւ շաքար կը հանեն:

Դ Ա Ս Է.

Երկրիս մէջ այլ եւ այլ հողեր կան, զոր օրինակ՝ աւաղ, Կաւ, կաւիճ եւ կիր: Որմնագիրը կը գործածէ աւաղը կրի հետ խառնելով: Բարակ աւաղը գրի վրայ կը ցանուի թանաքը չորացնելու համար: Բրուտը կը գործածէ կաւը տեսակ տեսակ ամաններ շինելու. զոր օրինակ՝ պոյտ, սկաւառակ, սափոր եւ ուրիշ սոցա նման անօթներ: Կաւիճը գրելու եւ նկարելու կը գործածուի. կիրը շէնքերու համար շատ հարկաւոր է:

Քարերն այլ եւ այլ պէտքերու կը ծառայեն. ոմանք բոլորշի կարուելով եւ բանուելով՝ ցորեն աղալու կը գործածուին եւ ալօրիք կամ երկանաքար կը կոչուին. ոմանք գանակ, ածելի, կացին եւ սուր սրելու կը գործածուին եւ յետանոքար կը կոչուին. ուրիշները կը գործածուին փողոցները յատակելու եւ սալաքար կասուին. տուներու մէջ բակերուն յատակը յօրինելու կը գործածուի մարմարիոնը որ եթէ գործուի եւ յղկուի շատ գեղեցիկ ու փայլուն է. մարմարիոնը հայերէն կուճ կը կոչուի: Քանի մը տեսակ մեծագին եւ ազնիւ քարեր մարդոց զարդու համար կը գործածուին. սոքա պատուական քար կամ գոհար կը կոչուին. այսպէս են՝ ադամանդը, յակինթը, կարկեսանը, ցմրուխտը, սարգիոնը, յասպիսը, նոնաքարը, տպագիոնը, շափիլան եւ ուրիշ քարեր: Ադամանդն ուրիշ օգտակարութիւն մը եւս ունի. նորանով կը կտրուի ապակին. ուստի եւ ապակեգործներուն շատ հարկաւոր է:

Օգտակար քարերուն մէկն է գայլախազը, այս սողպատի գարնուելով կայծ կը հանէ եւ հրացաններու կը գործածուի. գայլախազով կը շինուի նաեւ ապակին. Սեւ քարըն ալ շատ օգտակար քար է. շէնքերուն յարկերը ծածկելու կը գործածուի, վրան գիր գրելու ալ շատ յարմար է:

Բիւրեղը կամ վանակը տեսակ մը քար է, որ գործուելով կը փայլի, եւ ապակեայ պէս սպիտակ եւ թափանցիկ կը լինի:

Երկրիս մէջ կը գտնուին նաեւ ոսկի, արծաթ, պղինձ, երկաթ, անագ, կապար, հանքային ածուխ, աղ, ծծումբ, Ռսկիէ, արծաթէ եւ պղնձէ կը կոխուին գրամներ:

Գ Ա Ս Ը.

Ամեն երկրի կամ աշխարհի մէջ քաղաքներ, աւաններ եւ գիւղեր կան: Գիւղերու բնակիչները գիւղացի կամ շինական կը կոչուին, եւ մշտնութիւն կանխն ու անասուն կը ստուցանեն: Որտորք եւ անասնաբուք անտառներու մէջ կը բնակին: Չկորսնենին ալ գետերու եւ լճերու ըով: Քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ տեղը կան դաշտեր, արտեր, այգիներ, մարգեր, անտառներ, լեռներ, բլուրներ, տապառածներ, հովիտներ, տափարակներ, ճահիճներ, ծովափներ, լիճեր, գետեր, առուներ եւ աղբիւրներ:

Քաղքէն կամ գեղէն դուրս տեղեր դաշտ կը կոչուի եւ եթէ դաշտը մշակուած, այսինքն՝ հերկուած ու ցանուած է, արտ կը կոչուի. իսկ եթէ արտէ կամ ցորենէ դատ մէջը պտղատու ծառեր եւ այգիներ ալ ունի՝ ագարակ կասուի: Եթէ դաշտն այնպէս ջրարբի է, որ խոտն ու առաւոյտն ինքնին կը բուսնին, մարդ կանուանի. եթէ մարդն ընդարձակ է եւ մտանաւոր կերպով դարմանուած չէ՝ այնպէս որ կարող են անասուններ վրան արածուիլ, արօտ կը կոչուի: Երկիր մը որ որով կամ ցանկով կամ խրամով պատած է եւ մէջը պտղոյ ծառեր, ծաղիկներ եւ բանջարեղէն անկուած են՝ պարտէզ կը կոչուի:

Եթ՞ դաշտ մը որուն վրայ բազմաթիւ յաղթ եւ բարձր ծառեր խառն ի խուռըն անկուած են՝ անտառ կը կոչուի: Նառ դաշտերու վրայ բլուրներ կան: Բլուր մը որ շատ բարձր է, այնպէս որ մեծ դժուարութեամբ եւ երկար ժամանակի մէջ վրան կարելի է ելնուիլ, Լեռ կը կոչուի, եթէ բոլորովին քարուտ է՝ Այգաւած կասուի: Դաշտ մը որուն վրայ բնաւ բլուր մը կամ բարձրութիւն մը վրայ՝ Տափարակ կոչուի: Տափարակ մը որ երկու կողմէն լեռներով պատած է՝ Լոյխ կասուի. եթէ այս միջոցն այնպէս նեղ է որ հազիւ կանք մը կարող է անցնիլ՝ Չոր կը կոչուի: Երբեմն լեռներու մէջ փոսեր կամ խորոջներ կը լինին որոնց մէջ մարդիկ եւ անասունք կարող են ասպարհել, սոքա Այր կամ Անձաւ կը կոչուին: Բարձր լեռանց մէջէն անցը կամ ձանապարհ մը՝ Կիրճ կը կոչուի:

Դաշտերու վրայ երբեմն այնպիսի ջրոտ եւ կակուղ տեղեր կը պատահին որ նոցա վրայէն անցնիլ կամեցողը կը խրի. այսպիսի տեղեր ձաճիճ կանուանուին. իսկ եթէ տեղ մը աղմուտ ջուրով ծածկուած է՝ ձախին կը կոչուի: Անձրեւի ջուրէն գոյացած ձախին մը՝ Լիճ կամ Լճակ կասուի: ձախնային տեղեր շատ տեսակ թռչուններ կը լինին որոնք ձախնային թռչուններ կը կոչուին, ինչպէս են՝ արագիւղ, ձիականը, կուռնիք եւ փարփարը:

Գրեթէ ամեն երկրի մէջ ծովակներ ալ կը գտնուին: Ծովակը մեծ եւ խորունկ լիճ է որ ամեն կողմանէ ցամաքով պատած է, եւ ամենուին չը վազեր կամ վազելը չը տեսուիր: Լճերու եւ ծովակներու մէջ ջրային թռչուններ կը լինին, զոր օրինակ՝ կարապը, վայրի սագը, բազը, հողամազը եւ որորը. վասն զի այս թռչունները ձուկերով կը կերակրին եւ ծովակները սովորաբար ձուկերով լեցուն են: Ծովակներու մէջ եւ ընդհանրապէս ջրոտ եւ ձախնային տեղեր կը բուսնի կիւնը կամ պրտուն, զոր կողով շինողներն կը գործածեն:

Երբեմն կը տեսնուի որ գետնէն ջուր կը բղխէ. այսպիսի ջուր մը Աղբիւր կը կոչուի: Քանի մը աղբիւր միանալով՝ առու կամ գետակ կը կազմեն: Գետնէն բղխող ջուրերն ընդհանրապէս սաղ կը լինին. բայց կան այնպիսի ջուրեր ալ որ սակաւ կամ շատ տաք կը բղխեն. սոքա Զերմուկ կը կոչուին եւ սոցա մէջ լուացուիլը շատ հիւանդութեանց դեղ է: Աղբիւրներէն ոմանք մշտահոտ են, ոմանք ալ մերթ կը հոսեն եւ մերթ կը դադրեն հոսելէ. հոսելէ դադրած աղբիւր մը ցամաքած կը կոչուի:

Երբ մէկը երկու ժամ շարունակ եւ արագ քալելով տեղ մը կը հասնի, եւս՞ տեղէն մինչեւ հասած տեղը եղած միջոցը մղոն մը կը համարուի: Մղոններով եր.

կայն եւ լայն ու շիտակ ձանադարձ մը որ դաշտերու, մարգեերու եւ լեռներու մէջ տեղէն, երբեմն նաեւ լեռներու եւ ձորերու վրայէն անցնելով, քաղաքէ քաղաք կը տանի՝ Արբուճի ձանապարճ կատուի: ձանապարճ մը որոյ երկու կողմը կարգաւ ծառեր կան՝ Յառուղի կատուի:

Տեղէ տեղ այլ եւ այլ կերպով երթալ կարելի է հետի, այսինքն՝ քաղաքով, ձիով, կառքով եւ նուով: Կառք մը սր որոշ օրեր եւ որոշ ժամեր տեղէ տեղ երթալու համար ձանապարճ կեննէ՝ եւ մանր կարասի, նամակ, երբեմն նաեւ մարդիկ կը տանի՝ Սուրճանդակ կը կոչուի: Այսպիսի կառքով գնացողը՝ ձանապարհորդ կառուի եւ այսպիսի կառք մի վարողը Օժանդակ կանուանի: Կահ կարասի, զոր օրինակ՝ սնտուկ, ծորար, սարկ տսնող կառք մը՝ Բեռնաբարձ կառք կը կոչուի:

Ով որ սուրճանդակով նամակ մը ուղարկել կը կամենայ՝ նամակը կնքելու է նամակին վրան ընդունողին անունն ու բնակութեան տեղը գրուած կը լինի: նամակին վրայի այս գերը շաքցէն կը կոչուի: նամակը թղթատուէր կը արուի եւ որոշ գումար մը կը վճարուի, անտի նամակը սահմանուած տեղը կը ուղարկուի: նամակին ծանրութեան կամ թեթեւութեանը եւ զրկուելու տեղըն ճեռաւորութեանն ու մտաւորութեանը նայելով աւելի կամ նուազ փող կը վճարուի:

ձանապարճ մը որ մէկ օրուայ մէջ կարելի էր լինի կատարուել՝ օրուան ձանապարճ կը կոչուի: Ամենէն երկար ձանապարճը երկրիս բոլորտիքը եղած ձանապարհորդութիւնն է: այս ձանապարճը անողը 540 միլոնի չափ տեղ գնալու է:

Երկրիս բոլորտիքը ջուր լինելուն պատճառաւ՝ որ Յով կը կոչուի, այն բոլորտիքը նաւարկելն ամենէն դիւրինն է: Նատ մարդիկ այսպէս անելով նոր նոր երկրներ կամ կղզիներ գտած են եւ դարձեալ իրենց տեղը վերադարձած են:

ձանապարճներու վրայ՝ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ կը գտնուին մեծաւ մեծ տուններ, որոնց մէջ ձանապարհորդներ կարող են հանգչիլ, կերակուր եւ ուրիշ դարման գտնել: այս տեսակ տուններ Իջեւան կամ պանդոկ կը կոչուին, եւ նոցա տէրերն ալ Պանդոկապետ կատուին:

Ստէպ ձանապարհորդութիւն անողը՝ շատ բաներ կը լսէ եւ կը տեսնէ: Պէսպէս մարդիկ, անասուններ, տունկեր, դանազան քաղաքներ, թանգարաններ, ուսումնական ժողովներ, արճեարանոցներ եւ զարմանալի երկիւրներ ու աղբեր, այլեւ շատ փորձաւորութիւն կը տեսնայ: Տղայք դեռ քիչ փորձաւորութիւն ունին:

Իմ բնակած քաղաքս կը կոչուի * * * . իսկ երկիրը՝ ուր այս քաղաքը կը գտնուի, կը կոչուի * * * : Ես այս քաղաքն իմ ծննդեանս քաղաքը կարող եմ կոչել, որովհետեւ այս տեղ ծնայ, երկիրն ալ՝ եթէ իմ աղբիս կը վերաբերի, կարող եմ հայրենիքս անուանել: Երկիր կամ աշխարհ մը կարող է քիչ շատ ընդարձակութիւն ունենալ, կարող է ունենալ քաղմութիւն քաղաքներ, գիւղաքաղաքներ եւ գիւղեր, որոնց մէջ հարաւորաւոր երբեմն նաեւ միլիոնաւոր մարդիկ կը բնակին: այսպէս էր ժամանակաւ Նայաստան աշխարհը, մեր բնիկ կամ հայրենի երկիրը, որ այժմ գրեթէ աւերակ եւ անշուք է: Երկրի մը բնակիչները որ մի եւ նոյն լեզուն կը խօսին եւ մի եւ նոյն կառավարութեան կամ իշխանի ներքեւ են՝ Ազգ կամ ժողովուրդ կը կոչուին: Հին ատենը Նայաստանին երեւելի քաղաքներն էին՝ Սրմաւիր, Սրտաշատ, Վաղարշապատ՝ որոյ կից է Ս. Իջմիածնայ Վանքը, մեր Ս. Գրիգոր Լուսաւորչայ Աթոռը, որոյ յաջորդած է այսօր Ստոլաւոնտիք եւ Ազգասէր Կաթողիկոսն մեր Ամերասն Նայոց՝ ԳԵՈՒԳ Դ: Յիշեալ քաղաքներն այժմ համարեա աւերակ եւ ամայի են: Նայաստանի մէջ այժմեան քաղաքներն են՝ Երեւան, Վան, Բաղէշ, Մուշ, Կարին որոնք նախանձելի դրութիւն մը չունին: Նայիրն հին ատեններն ինքնիշխան ազգ էին, բնիկ թագաւորներ եւ իշխաններ ունէին, այժմ Նայաստան երեք տէրութեանց ձեռք է, ա, սինքն Ռուսաց, Տաճկաց եւ Պարսից:

Ամեն տէրութիւն կամ աշխարհ երկրիս հինգ մասերէն մէկուն մէջն է. այս մասերն են՝ Եւրոպայ, Ասիա, Աֆրիկէ, Ամերիկա եւ Ովկինոսիա: Նայաստան Ստոյ մէջ

է: Երկիրս ալ որոյ վերայ մենք կը բնակինք՝ տիեզերաց մէկ շատ փոքր մասն է: Տիեզերք կը կոչուին այն անթիւ անհամար աստղերը՝ որոնք պայծառ գիշերները երկնից կամարին վրայ կը փայլին, եւ արեգակը՝ որ մեր երկրէն հազարաւոր անգամ մեծ է, իւր հեռավորութեանը համար մեզի սկաւառակի մը չափ կերեւայ:

Երբ այս քաղաքէն ելնելով սոս ինչ տէրութեան ծայրը հասնիմ, ուր աւելի առաջ երթալով ուրիշ տէրութեան մը հողը պիտի կոխեմ, այն ծայրը այս տէրութեան Սահմանը կը կոչուի:

Մեծամեծ քաղաքներու մէջ կը գտնուին զինուորներ իրենց պաշտօնակալներով: Քաղաքի մը գործը՝ Քաղաքապահ գործ կամ Պահանորդ կը կոչուի: Կը գտնուին նաեւ ձեռագէտներ, վաճառականներ, գիտուններ, արուեստագէտներ, վարձկաններ կամ գործաւորներ եւ մուրացկաններ կամ աղքատներ, յոռի կամ լաւ, հասարակ կամ փառաւոր տուններու մէջ:

Թագաւորի կամ իշխանի մը բնակած քաղաքը Մայրաքաղաք կամ Թագաւորանիստ քաղաք կատուի: Կոստանդնուպոլիս որ ժամանակաւ Յունաց կայսերանիստ քաղաքն էր՝ այժմ Տաճկաստանի մայրաքաղաքն է: Լոնտրա Անգլիոյ մայրաքաղաքն է. Ս. Պետրբուրգ Ռուսիոյ, Փարիզ՝ Գաղղիոյ, Վիէննայ՝ Աւստրիոյ, Յիդրէնձա՝ Իտալիոյ, Պերլին՝ Բրուսիոյ, Աթէնք՝ Գունաստանի, Մատրիտ՝ Սպանիոյ, Դեհրան՝ Պարսկաստանի: Թագաւորի կամ իշխանի մը բնակած տունը Պալատ կամ Արքունիք կը կոչուի: Այն քաղաքներ որոնց մէջ մեծամեծ վաճառականներ կան եւ շատ առեւտուր կը լինի՝ Առեւտրական քաղաք կամ Նահաստան կը կոչուին: Այս տեսակ քաղաքները ընդհանրապէս ծովեզրիայ կամ մեծ գետի մը եզրերը շինուած են: Կաճառականի մը վաճառած նիւթեղբուն Վաճառք կամ Սպարմք կատուի, վաճառք պահուած տեղը Մթերանոց, վաճառուած տեղն ալ՝ Վաճառանոց կամ Նուկայ կը կոչուի:

Ամեն վաճառք մի եւ նոյն կերպով չծախուիր. վաճառք կոյ որ կը կշռուի, կոյ որ կը չափուի եւ կոյ որ կը համրուի: Դարձեալ վաճառք մը կարող է մաս առ մաս կամ հատով կարող է նաեւ ամբողջ ծախուիլ:

Վաճառք մը ամբողջ ծախուած կատուի, երբ վաճառականը ամբողջ մտաւոր կը կամ հակը կամ ծորըր մէկէն կուտայ, ոչ թէ մաս առ մաս: Կշռելը կը լինի կըշռուողով. պիտուիցը, փութը, Ֆունիթը եւ ոոցա նման մասնիկները կշռուիր են չափերն ալ այլ եւ այլ չափերով կը լինի. սովորական չափերն են՝ կանգունը, սաժէնը, վերջոյը: Ածուիր, փայտը, շաքարը կը կշռուին կտակեղէններ կամ կերպասեղէններ կը չափուին. պտուղներէն սնունք, ինչպէս նաեւ հաւկիթը հատով կը ծախուին: Ներուկներն, ա, սինքն՝ ջրի կամ լլծ շիւթի, ինչպէս են գինին, ձէթը, քացալը մասնա որ ամանով կը չափուին որ Դորակ կատուի: Յորինը, գարին եւ ուրիշ սոցա նման արմուխը ալ ամանով կը չափուին որ Քու կը կոչուի:

Մարդոց զւարճ գործը որոյ միջոցաւ փող կը շահն՝ Արուեստ կը կոչուի. ուստի հողագործութիւնը, պարզապատմութիւնը, նաւավարութիւնը, ձկնորսութիւնը եւ ուրիշ շատ գործեր, ինչպէս դերձակութիւնը, կոշակագործութիւնը, դարբնութիւնը, ոսկերչութիւնը, ժամագործութիւնը արուեստ են: Լողագործը՝ մշակ է, դարբինը, ժամագործը, ոսկերիչը ձեռագէտ են. նկարիչը, ճարտարագետը, արձանագործը, քանդակագործը՝ արուեստագէտ են: Մշակ, ձեռագէտ, արուեստագէտ, սրբա ամեն ալ մարդոց ուտելու, իմելու, հանգնելու եւ գործածելու բաներ կը պատրաստեն ուստի բոլոր արուեստները մարդուս պիտոյքը հողալու կամ կարծուութիւնները լինելու համար հնարուած են, եւ նոցա իւրաքանչիւրը ըստ տեղիքի եւ յարգը ու պատիւն ունի:

Դ Ա Ս Թ.

Մարին Աստուած այնպէս կարգադրած է որ մարդիկ, ուր որ բնակին՝ աշխատութեամբ, խնամով ու ժրուժեամբ իրենց պիտոյքը հասնոող բաները ըստ բաւականին դնենան: Ամեն երկիր իւր բնակչացը պահպանութեանը հարկաւոր եղող ամեն բան յառաջ չբերեր, չգոյացներ. սակայն մարդիկ կարող կը լինին վաճառականութեամբ իրենց պակասները հայթայթել:

Բայց նախ իմանանք թէ մարդուս պիտոյքը որո՞նք են: Եթէ բերանս ու ռնգունքս գոցեմ, շուտով թերեւս քանի մը վայրկեանի մէջ կը մեռնիմ, որովհետեւ կը խղզուիմ: Պէտք է որ մարդ բերնէն եւ բութին ծակերէն անդադար օդ ծծէ կամ շնչէ, եթէ ապրիլ կը կամենայ:

Երբ մարդ մը դժբաղդութեամբ անմարդի կղզի մը իյնայ, ուր ո՛չ ուտելիք եւ ո՛չ ըմպելիք կայ, քաղցէն ու ծարաւէն կը մեռնի: Ով որ սաստիկ ձմեռուան ատեն՝ դաշտէ մը անցնելու ժամանակ կարող չը լինի ցուրտէն յառաջ երթալ եւ ստիպուի այնտեղ մնալ, անշուշտ ցուրտէն ընդարմանալով (փառնալով) կը մեռնի, վասն զի մարդ առանց ջերմութեան չէ կարող ապրիլ:

Եթէ մէկը նորածին տղայ մը մինակ տեղ մը դնէ եւ զայն սնուցանելու, մաքրելու, տաքցնելու եւ հաքցնելու հոգ չը տանի, տղան անտարակոյս կը մեռնի, կամ եթէ կենդանի մնայ, չկարողանար ուշիմ լինել, ոչ ալ խօսիլ եւ շիտակ քալել սովորիլ, վասն զի չափահաս մարդոց շիտակ քալելու եւ խօսելու տեսնելով է որ տղայք նոյն բաներն անել կը սովորին. նոյնպէս չափահաս մարդոց խրատներն ու ազդարարութիւնները լսելով՝ ուշիմ եւ հանձարեղ կը լինին, այսինքն՝ օգտակար բաներ կը սովորին: Ուրեմն՝ օդ, ջերմութիւն, կերակուր, հանդերձ, բնակարան եւ իւր նմաններուն հետ կենակից լինել, իւր կեանքը պահպանելու համար մարդուս հարկաւոր են:

Բայց մենք կարող ենք ապրիլ եթէ ամենեւին գինի չխմենք կամ կարկանդակ եւ շաքարեղէնք չուտենք եւ մետաքսէ զգեստներ չհագնենք. ուրեմն մարդս այս բաներուն կարօտ չէ, սոքա նորա պահպանութեանը համար հարկաւոր չեն, այլ միայն զայն

կերպով մը բարեկեցիկ կանեն: Ով որ շատ յոգնած է, կարող է մերկ գետնի վրայ ալ քաղցր եւ հանդարտ ննջել. բայց կակուղ անկողնոյ մը վրայ աւելի ախորժելով քուն կը լինի: Կարծր աթոռի մը վրայ կարող ենք շատ լաւ նստիլ եւ հանգչիլ, բայց փափուկ բարձով յարդարուած գահաւորակի մը վրայ նստելն աւելի անդորր եւ հաճոյական է: Խոշոր կտաւէ շինուած զգեստ կամ վերարկու մը մեզի հանդերձ լինելու բաւական է, վասն զի մեզ ցուրտէ, քամիէ եւ անձրեւէ կը պատսպարէ. բայց ապաքէն գեղեցիկ ճարմանդներով զարդարուած ազնիւ կերպասէ հանդերձներ ունենալ աւելի հաճոյ է: Ուրեմն կակուղ անկողին, պաստառալիք գահոյք, եւ մեծագին հանդերձներ կամ զարդեր բացարձակապէս հարկաւոր չեն, այլ մարդուս անդորրութեանը եւ ախորժանացը կը ծառայեն, կամ շքեղութեան եւ սնտոի պարծանաց առիթ են:

Բայց հայելին, ժամացոյցն ու վինը ո՞ր կարգէն են: Քանի որ Մորա թէ՛ պիտանի են եւ թէ՛ դիւրութեան եւ զարդու համար են: Երբ մարդ մը բաւական կերակուր, պիտանի եւ վայելուչ հանդերձներ եւ լաւ բնակարան մը ունի, պէտք է որ գոհ լինի, թէ եւ կերակուրն ընտիր եւ համեղ, հանդերձը մեծագին եւ շքեղ, բնակարանն ալ փառաւոր կամ նաեւ բոլորովին անդորր չլինի:

Դ Ա Ս Թ.

Հանդերձները մարմինս ցուրտէ եւ արեւին տաքէն, քամիէ, անձրեւէ եւ փոշիէ կը պատսպարեն եւ կը տաքցնեն:

Կան հանդերձներ որոնք այլ եւ այլ ձեռագէտներու կամ արհեստաւորներու իրենց աշխատութեան միջոցին հարկաւոր եւ օգտակար են. զոր օրինակ՝ լաթէ կամ մորթէ գոգնոց, հասարակ երբեմն նաեւ խոշոր կտաւէ եւ կաշիէ բաճկոն. շապիկ կամ անդրավարտիք, կայճէ կամ մետաղէ գլխանոց, մեծամեծ եւ երկայն կօշիկներ եւ ուրիշ սոցա նման ազանելիք (հագուստ): Այսպէս հացագործները, որմնադիրք եւ հիւսունք լաթէ եւ մորթէ գոգնոց կ'ունենան. խոհարարները դննջակ մը կը կապեն, ջրկիրները կաշիէ բաճկոն մը կը հագնեն. այնպէս որ շատ ան-

զամ մէկուն այս ինչ մասնաւոր հանդերձէն կամ ձեւէն նորա ինչ արհեստ ունենալը կը հասկըցուի: Այս մասնաւանդ տեսակ մը պաշտօնական կամ այս ինչ վիճակի մարդոց, զոր օրինակ զինուորներու վրայ կը տեսնենք, որոնց հանդերձին գոյնէն կամ ձեւէն նոցա ինչ կարգի եւ ինչ գործի նուիրեալ լինելը կը ճանչնանք: Այս մասնաւոր հանդերձները որոնք այս ինչ կամ այն ինչ պաշտօնի կամ վիճակի մէջ մտնող անձինք միայն կը հագնեն՝ նշանազգեստ կամ Համազգեստ կը կոչուին: նշանազգեստը երեւելի անձանց սպասաւորներուն է, համազգեստը՝ զինուորականաց:

Հանդերձները ոչ միայն պատասպարուելու եւ տաքնալու, այլ եւ վայելչութեան համար են: երբ հանդերձները գեղեցիկ եւ մեծագին նիւթէ են՝ զարդ կը կոչուին: ամենէն ազնիւ զարդը մաքուր եւ պարզ հանդերձն է, որ հագնողին կը վայլէ, մանաւանդ երբ դէմքն ալ առողջ եւ զուարթ է:

Քոլոր իմ հանդերձներս գիտեմ եւ նոցա ամենուն անունները կարող եմ տալ: գիտեմ թէ ո՛րը քեանէ է, որը բամպակէ, որը բուրդէ եւ որը կաշիէ կամ մորթէ: Ունիմ շապիկ, վարտիք, գուլպաներ, բաճկոնակ, բաճկոն, անդրավարտիք, վերարկու, կրկնոց, բեղոյր, գրակ, մուճակ, կօշիկ, մոյգ:

Հանդերձներս կտրող եւ կարողը՝ դերձակ կը կոչուի: կօշիկներս շինողը՝ կօշկակար, բեղոյրս շինողը՝ խոյրարար:

Մ Ա Ս Ժ Ա

Մարմնովս կարող եմ այլեւայլ շարժումներ անել, զոր անասունք չեն կարող: Ոչ միայն կը կարենամ քալել, վազել եւ ոտնուլ, այլ եւ կարող եմ ոտոտտել, ծռիլ, ամեն կողմը դառնալ, կաքաւել, սահիլ, ծուներ կրկնել, կծկիլ, նստիլ, ընկողմանիլ, պառկիլ եւ ելնել:

Կարող եմ ուրիշներուն իմ խորհուրդներս, փափաքներս, գաղափարներս եւ զգացումներս խօսքով իմացնել: Խօսելու համար այս անդամներս կը գործածեմ՝ լեզուս, կոկորդս, քիմքս, թոքերս, փողերս (պօղազիս ծակը), շրթունքս եւ ունգունքս:

Կարող եմ տեսնել՝ վասն զի երկու առողջ աչքեր ունիմ: Կարող եմ լսել, ինչու որ երկու առողջ ականջ ունիմ: Կարող եմ ճաշակել՝ ինչու որ ունիմ լեզու եւ քիմք: Կարող եմ հոտոտել, որովհետեւ ունգանց տէր եմ: քոլոր մարմնովս կզգամ, մանաւանդ մատուրներուս ծայրովը:

Կը տեսնեմ երկնից մէջ լուսինն, արեգակը եւ աստղերը, երկրիս վրայ կը տեսնեմ՝ մարդիկ, անասուններ, ծառեր, տունկեր, խոտեր, քարեր, լեռներ, բլուրներ, դաշտեր, գետեր, ծովեր, լիճեր, վտակներ, աղբիւրներ, քաղաքներ եւ գիւղեր: Օդին մէջ կը տեսնեմ թռչուններ, ճանճեր, մթերներ, թիթեռներ: հողին մէջ կը տեսնեմ որդեր: ջրոյ մէջ կը տեսնեմ ձուկեր, գորտեր եւ ճիւղեր: Կը լսեմ թռչնոց երգը, որոտման գոռալը, զանգակներուն հնչիւնը, մըտրակին շառագիւնը, ձիուն խխնջելը, առուին խոխոջիւնը, նուագարանաց բարբառը եւ ժամացոյցի մը հնչող ձայնը: Կարող եմ հեռուէն լսել շան մը հաջելը, աքաղաղի մը խօսելը, զանգակի մը զարնելը եւ հրացանի կամ թընդանօթի մը բոմբիւնը:

Կը զգամ որ կրակը կայրէ, պաղ ջուրը կը զովացնէ, արեգական ճառագայթները զիս կը տաքցնեն, քարը՝ կարծր է, բուրդը՝ կակուղ, սառոյցը՝ պաղ, հայելին՝ ողորկ:

Շաքարին քաղցը համը կառնում: քացախին թթուութիւնը եւ կուտին դառնութիւնը:

Ախորժեղով կը հոտոտեմ վարդին, մանուշակին, յակնիին եւ ռեհանին բուրումը:

Տհաճութեամբ կառնում ամեն տեսակ ժանտահոտ բաներուն բուրումը:

Կը յիշեմ պատմութիւն մը՝ զոր ժամանակաւ կարդացած եմ, օտարական մը՝ զոր երբեմն տեսած եմ, զուարթութիւն մը՝ զոր երկար ժամանակ առաջ վայելած եմ, եւ բան մը՝ զոր երէկ սովորեցայ: Կարող եմ մտքիս առջեւ բերել նաւի կամ շոգենաւի մը ձեւը, վասն զի շատ անգամ տեսած եմ: Կարող եմ մտքիս մէջ նկարել հօրս, մօրս, եղբօրս կամ քրոջս կերպարանքը, թէեւ նոքա այժմ ներկայ չեն:

Ամեն տեսած, լսած, իմացած եւ զգացած բաներս կարող եմ յիշել, մտաբերել, առանց գլուխս, ձեռուրներս, ոտուրներս, աչուրներս, ականջս եւ քիթս գործածելու: Այն զօրութիւնը որովք բան մը մտքիս մէջ կը նկարեմ, կը յիշեմ, կը խորհիմ, կը

զգամ, կը կամիմ, կամ բանի մը կը ցանկամ՝ մարմնոյս զօրու-
 թիւնները չեն այլ հոգւոյս: Հոգիս իմ մէջս է, Թէեւ ես զայն չեմ
 տեսներ, միայն գաղափարներէս, խորհուրդներէս եւ զգացում-
 ներէս կը մակաբերեմ որ հոգի ունիմ:

Եթէ հոգի չունենայի չէի կարող բան մը ըմբռնել, ո՛չ սով-
 ըլիլ, ո՛չ հասկընալ, ոչ կը կարողանայի հաշիւ անել, ոչ գրել,
 ոչ կարդալ: Վասն զի կարդալու կամ հաշուելու ատենս կը խոր-
 հիմ, եւ խորհելը հոգւով միայն կը լինի:

Հաշուելու ատենս կը խորհիմ թիւերը որոնք պիտի յաւելում
 կամ հանեմ, պիտի բաժանեմ կամ բազմապատկեմ: Հոգւովս կը
 խորհիմ կարգացած կամ սովորած բաներուս վրայ. հոգւովս կո-
 ըռոշեմ նաեւ Թէ հանգստեան ատենն ի՞նչ խաղ խաղամ: Կուռած
 կամ վիճած ատենս հոգւով կը խորհիմ Թէ վարժապետս ինձ այս
 ինչ պատիժը պիտի տայ, զոր կուռարարներուն համար տալ
 սովոր է: Եթէ հոգւովս յառաջագոյն խորհած չունենայի՝ չէի կա-
 ըրողանար հանձարել խօսք մը ասել: Վարժապետիս հետ խօսելու
 ժամանակս նորա հարցումներուն պատասխաններ կուտամ. այս
 պատասխաններն յառաջագոյն բերանացի սովորած չեմ, այլ վար-
 ժապետիս հարցումներուն վրայ խորհելով՝ նոցա մի առ մի
 կը պատասխանեմ:

Տեսած եմ Թէ գիւղացի կամ մշակ մը արտ մը հերկելու համար
 ինչ կանէ: Երկու եզ կամ ձի կը լծէ Արօր կոչուած գործւոյն որ
 փոքրիկ կառքի կը նմանի, միայն ետեւի կողմէն փայտ մը ունի
 որ գետինը կը հասնի. այս փայտին ծայրը սուր եւ լայն երկամ-
 մը կայ որ Խոփ կը կոչուի. կառքը քշելու ատեն խոփը սուր մա-
 սովը գետինը կը պատռէ, լայն մասովն ալ հողը երկու կողմ ա-
 նելով լայնկեկ եւ բաւական խորունկ ճամբայ մը կը բանայ որ
 Ակօս կը կոչուի: Մշակը բոլոր դաշտին մակերեւոյթը այսպէս
 ծայրէ ի ծայր ակօսներ բանալէն յետոյ՝ նոցա մէջ ցորենը, գարին
 կամ հաճարը կը ցանէ ու փայտէ գործիով մը որ ճափան կասուի
 ակօսներուն քովերը բարձրացած հողերը կը հարթէ եւ այսպէս
 ցանած սերմը հողով կը ծածկուի:

Այս գործողութիւնը տեսնելով մշակութեան կամ երկրա-
 գործութեան վրայ գաղափար մը ունեցայ:

... զգացումս զի հոգիս ունիմ զի հոգիս ունիմ զի հոգիս ունիմ
 մա— ոչ միայն հոգիս ունիմ զի հոգիս ունիմ զի հոգիս ունիմ

Ինչ որ չէ կարող լինել անհնարին կամ անկարելի կասուի .
 անհնարին է որ մարդ օդին մէջէն Թռչի:

Ինչ որ պէտք որ լինի՝ Հարկաւոր կասուի. զոր օրինակ՝ ա-
 Թուին ոտքեր ունենալն հարկաւոր է:

Ինչ որ կարող լինել կամ չը լինել՝ Պատահական կասուի. զոր
 օրինակ՝ անհոգի կարմիր կամ կանանչ ներկուած լինելը պա-
 տահական է: Եուն մը իրիկունը տան մը առջեւ կը հաջէ եւ տանը
 մէջ բիչ մը ետքը մարդ մը կը մեռնի, այս դէպքը պատահական
 է: Վասն զի կարող է լինել որ շունը հաջէ եւ մարդ չը մեռնի:

Մարդ մը կարծ մը կառնու ու գետի մը եզերքը կերթայ .
 կարծը ջուրը կը ձգէ ու աչքը վրայէն չը վերցուներ: Միժէ այս
 բանը առանց պատճառի՝ կանէ, ո՛չ, ձուկ որսալ կը կամենայ .
 ձուկ որսալն ալ այն մարդուն նպատակն կասուի: Ուրիշ մը գե-
 տը կերթայ, կը հանուի եւ ջուրը կը մտնէ. այս մարդուն նպա-
 տակն ի՞նչ է. — Լուացուիլ:

Արամ բարձր ծառէ մը տանձ մը փրցնել կամեցաւ . ուստի
 ծառը Թռթուեց որ տանձը վար ինայ, բայց չյաջողեցաւ, մագըլ-
 ցելով վրան ելնել կամեցաւ որ տանձը փրցնէ, դարձեալ չյաջո-
 ղեցաւ: Յետոյ երկայն փայտ մը առնելով սկսաւ զարնել այն ճիւ-
 դին որոյ վերայ տանձը կախուած էր: վերջապէս պտուղը վար
 ինկաւ: Այս տղան երեք կերպով աշխատեցաւ որ իւր նպատա-
 կին հասնի: Այս բանը կամ գործը որով մարդ նպատակի մը
 հասնիլ կը կամենայ՝ Միջոց կասուի:

Նպատակ մը բարի կամ չար, օգտակար կամ վնասակար կա-
 ըրող է լինել: Միջոց մը յաջող կամ անյաջող, ստոյգ կամ տա-
 րակուսական կարող է լինել:

Բան մը յորմէ ուրիշ բան մը յառաջ կուգայ՝ նորա պատճա-
 րը կը կոչուի. նորանէ յառաջ եկածն ալ պատճառին Արդիւնքը
 կամ հետեւանքը կասուի: Արշակ առաւօտուն պարտեզէն գեղե-
 ցիկ ծաղիկ մը կը փրցնէ ու ամանի մը մէջ կը դնէ, բայց ամա-
 նին մէջ ջուր լեցնելու կը մոռանայ . իրիկուան դէմ ծաղիկը
 Թոռմելով վար կը կախուի: Ծաղկին Թոռմելուն պատճառն ի՞նչ
 էր. — Անտարակոյս նորա ջուր չտրուիլը: Արշակ ծաղիկն այնպէս
 Թառամած տեսնելով՝ ամանին մէջ ջուր կլեցնէ, հետեւեալ ա-

... յոյնոս յ գէրգանի . ցգնոս ցգնոս
 : յոյն յոյն յոյն յոյն
 յոյն եւ յոյն յոյն յոյն
 - յոյն յոյն յոյն յոյն

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾՔ

Դ Ա Ս Ա.

Տ Ղ Ա Յ Ք Ը.

Քիստոս Տէրն մեր ասաց « Թո-
 ղէք այդ փոքրիկ տղաքները
 որ ինձ գան :
 Եւ տղաքը Նորա մտենալով
 գրկեց զանոնք . այնուհետեւ
 ձեռքերը սարածելով օրհնեց զանոնք :
 Եւ ասաց « Երկնքի Թագաւորու թիւնը
 սոցա նմանողներուն համար է :
 Այսինքն երկնքի արքայու թիւնը նոցա
 համար է՝ որոնք լաւ են, նոցա համար՝ որոնք
 մաքուր սիրտ ունին եւ առաքինու թիւն կը
 գործեն : Նորա որ անմեղ սիրտ ունին եր-
 կրնքին մէջ նորա երջանիկ պիտի լինին :

Գնացէք տղայք, մօտեցէք Աստուծոյ, որովհետեւ ինքը զձեզ կը կոչէ:

Բարի եւ առաքինի գործքերու ետեւէն գնացէք: Անմեղութեան եւ մաքրասիրութեան ճանապարհին մէջ քալեցէք:

Եւ բարիք գործելնուդ համար երբ ձեր ներքին կողմէն ուրախութիւն զգալու լինիք՝ երբ բարեսիրտ լինելնուդ համար ձեր անձը երջանիկ համարէք, այն ատեն պիտի մտածէք որ Աստուծմէ օրհնուած էք:

Այն ատեն պիտի մտածէք Աստուծմէ ձեզի համար այն ասուած խօսքերը՝ թէ «Թողէք փոքրիկ տղաքը որ ինձ գան:

Եւ դուք այն ատեն նորա բարերարութեանը վրայ վստահ պիտի լինիք՝ որ ոչ չափ եւ ոչ սահման ունի իրեն սիրելի եղողներուն համար միայն:

Եւ դուք ձեր աչքերը երկինք բարձրացնէք պիտի եւ գետինը նկատէք պիտի, որովհետեւ երկինքն ու երկիրս Աստուծոյ գործքերն են:

Եւ դուք պիտի ասէք որ Աստուած ըզձեզ կը տեսնէ եւ ձեր վրայ հոգ կը տանի:

ԱՍՏՈՒԱԾ ԿԸ ՊԱՀՊԱՆԷ ՏՂԱՅԷ.

Տղայք մի կարծէք որ Աստուած ձեր վրայ հոգ չտանիր, որովհետեւ դուք տկար եւ փոքր էք: Աստուած մինչեւ անգամ մացառներու մէջ պահուելով թռչտող փոքրիկ թռչնեակին վրայ խնամք կը տանի:

Աստուած մեղուի բնակարանին այցելութեան կելլէ որ կաղնույ ծառի մի խոռոչին մէջ կշիներ իւր քաղցրահամ մեղրը զարմանալի ճարպիկութիւնով եւ համբերութեամբ:

Աստուած խոտի մի թելին տակը պատրասարևող ամենափոքրիկ միջատը կպահպանէ:

Աստուած մեծ, անպարագրելի եւ անվախճան է. ինքն ընդհանուր տիեզերաց մէջ ներկայ է:

Եւ որովհետեւ Աստուած ամեն տեղ ներկայ է, հարուստին պալատին նման աղքատին ճիւղն ալ կը սիրէ:

Ինքը ձեզի մօտիկ է տղայք, եւ երբ դուք քուն կլինիք, ինքը ձեր օրօրոցին քովերն է:

Ինքը ձեր վրայ կը հսկէ որպէս մի տունկի վրայ, որոյ կուտայ իւր արեգակին տաքութիւնը եւ իր անձրեւներուն խոնաւութիւնը:

Եւ թէ չկայ այնպէս վայրկեան մի ոչ գիշերը եւ ոչ ցերեկը, որ Աստուած իւր ձեռքը ձեր վրայ չտարածէ ու ձեզ չը պահպանէ եւ չհոգայ: Վաստահոյս թիւն ունեցէք ուրեմն, ինչու որ ինքը միշտ ձեզի հետ է:

Եւ դուք զօրեղ էք, վասն զի ինք ամէն զօրութիւն իւր մէջը կը պարունակէ:

Գ Ա Ս Գ.

Ա Ռ Ա Ռ Օ Տ Ը.

Ահա առաւօտը կը ծագի, եւ արեգակը պայծառ է: Արեգակը ոսկեգոյն ամպերով շրջապատուած հորիզոնին վրայ կը արձրանայ: Արօտին եւ ծաղկըններուն վրայ ցօղը կ'իայլի: Ահա հազիւ թէ բնութիւնը կենդանութիւն կատանայ, նայիս թռչուններուն առաջին դայլայլիկը, երգելը կը լսուի:

Հողագործը իւր բնակարանը թողլով իւր աշխատութիւններուն ետեւէն կերթայ:

Գործունեայ մայրը իւր տղոցը օրօրոցներուն բոլորտիքը անց ու դարձ կանէ:

Նախիրները գոմատնէն ելլելով արօտատեղին կը գնան: Երկաթագործը արդէն

իւր սալին գլուխը անցած է, ածուխը կը կարմրացընէ, կուանները կը հնչեն:

Վայրկեան մի առաջ ամենայն ինչ հանդարտութեան մէջ էր, այժմ ամենքը հոգի կառնուն, կը կենդանանան:

Հնձողը իւր մանգաղը կը շարժէ եւ քարով կը սրէ զայն: Քաղողը մանգաղը ձեռքը կառնու եւ հասունացած ցորենները ակօսներուն մէջ կընկնին:

Քիշերուան ատեն խաւարային մի մեծ վարագոյր գետինը կը ծածկէ: Բայց այս վարագոյրը կը վերնայ, խաւարը կը փարատի, եւ երկիրս իւր բոլոր սքանչելիքներովը դարձեալ յերեւան կուգայ:

Գ Ա Ս Գ.

Շ Ա Ր Ա Յ Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն.

Երկիրը իւր աճեցեալ տունկերովն ու բոյսերովը, իւր պտղալից ծառերովը, իւր բլուրներովը, իւր դաշտերովը, իւր լեռներովն ու ձորերովը նորէն կերեւի:

Աւելի հեռուները ես տեսայ քաղաքներն ու գիւղերը եւ եկեղեցիներուն զանգակա-

տունները տուներէն շատ աւելի բարձրութեան մէջ էին:

Ո՛վ Աստուած, որքան մեծ ես դու, եւ թէ որքան մեծ եւ հիանալի են քու բոլոր արարածներդ: Երբ որ լուսթիւնը կը տիրէ, եւ ամենքը լուռ կը կենան, կարծես թէ երկիրը Աստուծոյ վեհափառութեանը առջեւ համր կը մնայ:

Ո՛վ Աստուած դու մեծ ես եւ անպարագրելի. իսկ ես տկար եւ փոքր եմ: Սակայն եւ այնպէս, որքան եւ տկար լինիմ, ձայնս քեզ կը բարձրացընեմ եւ կօրհնեմ զքեզ:

Դ Ա Ս Ե.

ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ԽՆԴՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՏՂՈՒ ԱՂՈԹՔԸ.

«Աստուած իմ, կփափաքիմ քեզ աղօթելու, իմաստութիւն եւ անմեղութիւն ձեռք բերելու համար քեզ պաղատելու:

Որովհետեւ, Աստուած իմ, լաւ կտեսնեմ որ իմաստունը եւ բարեգործը միայն կարող է երջանիկ լինել:

Երբ բարի գործ մի անելս կտեսնեմ, սիրտըս ցնծութեամբ կը լեցուի, կոստնում եւ կը կայթեմ, եւ ամեն բան կարծես թէ ինձ

մասնաւոր ուրախութիւն մի կը պատճառէ: Իսկ երբ չար գործ մի կը գործեմ սիրտս կը տրտմի եւ ամօթահար կը լինիմ, եւ գլուխս կախելով աչքերս վերցնելու չեմ համարձակիր: Եւ բոլորովին շիտթութեան մէջ կը յնիմ, ինչու որ խիղճս ու մտածութիւնս ինձ դէմ կհակառակին եւ կամբաստանեն զիս:

Ո՛վ Աստուած, այնպէս արան որ ես միշտ բարիք գործելու ուրախութիւնը ունենամ, եւ հեռացուր ինձնէ չարութեան ամօթապարտութիւնը: Որովհետեւ հայրս բարի եւ արդար է, մեծ վիշտ կը լինի իւր սրտին՝ թէ որ իրեն պէս բարի եւ արդար չը լինէի:

Թէ որ ես բարիք գործեմ մայրս երջանիկ պիտի լինի եւ իւր օրհնութիւնը վրայէս միշտ անպակաս: Ինչու որ ինքը շատ անգամ ինձ ասած է թէ՛ «Որդեակս, ստէպ աղօթէ Աստուծոյ եւ պարկեշտ անձն եղիր»:

Ինքն օրօրոցիս մէջ եղած օրէս հետէ ինձ ասաց այս բանը, եւ ես այնքան փոքր էի՝ որ հազիւ կկարողանայի ասածը հասկընալ:

Դ Ա Ս Զ.

Շ Ա Ր Ա Յ Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն.

« Լաւ ուրեմն, իմ Աստուած իմ, ես պիտի ջանամ ամէն մարդու բարիք անել, եւ ամենքն ալ ինձ համար սէր եւ համակրութիւն պիտի ունենան:

Երբ նոցա քովէն անցնելու լինիմ՝ խընդալիր դիմօք վրաս պիտի նային եւ ոչ ոք չը պիտի գանգատի ինձ համար:

Եւ պիտի ունենամ բարի եւ պարկեշտ բարեկամներ, որոնք իրենց ձեռքը սիրով ինձ պիտի երկնցրնեն:

Չեւքէս եկած ծառայութիւնը ուրիշներուն պիտի անեմ, որովհետեւ զարօտեալներուն օգնելը մեծ եւ սուրբ ուրախութիւն մի է: Մարդու գէշութիւն պիտի ջանեմ, որովհետեւ ես առաւել կը սիրէի որ ես նեղութիւն եւ ցաւ կրեմ անձամբ՝ քան թէ ուրիշներուն նոյնքը պատճառեմ:

Եւ այն ատենը, շատ բնական է, ոչ ոք ցանկութիւն պիտի ունենայ ինձ վատութիւն անելու: Եւ թէ որ մէկը կամենար ինձ չարիք հասուցանելու, իմ Աստուած իմ, ողորմէ այնպիսուն, կաղաչեմ քեզ:

Ահա այս կերպով կաղօթէր խեղճ տղան եւ քանի որ կաղօթէր՝ անպատում ուրախութիւն մի կտարածուէր իւր սրտին մէջ:

Եւ իւր անձը այնչափ երջանիկ կզգար, որ մինչեւ անգամ չէր կարող հասկընալ՝ թէ մարդս ինչ կերպով գաղափար կունենար չարիք գործելու:

Եւ իւր փոքրիկ դէմքին վրայ յայտնապէս կը նշմարուէր զուարդութիւնը եւ հրեշտակային անմեղութիւնը:

Դ Ա Ս Է.

Ա Ս Տ Ռ Ս Տ Կ Ե Տ Ե Ն Ե Չ Տ Ե Չ.

Մենք զԱստուած չենք տեսներ, բայց ինքն զմեզ կտեսնէ: Երբ որ արեգակը ամպի մի ետեւը պահուրտի, մենք զայն չենք տեսներ, սակայն եւ այնպէս ինք կը լուսաւորէ զմեզ:

Այսու օրինակաւ Աստուած պահուած է, բայց ինք միշտ ներկայ է մեզի: Աստուած ամեն տեղ է, թէ երկնից մէջ եւ թէ երկրիս վրայ է: Ինքն բոլոր ծաղկին հասունացած պտղոյն մէջն է: Ինքն որոտացող ամպին, փայլող կայծակին մէջն է: Ինքն մեզի հետ է, մեր բոլորաիբր, մեր քովն է:

Աստուած ինչպէս պիտի չը տեսներ ըզմեզ, ինքն կասեմ, որ մեզի աչքեր շնորհեց տեսնելու համար: Ինքն ինչպէս պիտի չը լսեր մեզի, որ մեզի ազանջներ տուաւ լըսելու համար:

Երբ մենք չարութիւն կը գործենք, Աստուած կը տեսնէ զմեզ, երբ բարիք կգործեմք դարձեալ կը տեսնէ զմեզ: Այնպէս գիշեր մի չկայ որ զմեզ իւր աչքերէն աներեւոյթ անել կարողանայ. չկայ այնպէս խաւար մի որ զմեզ իւր տեսութենէն ծածկէ:

Չարագործը փախուստ կը փնտռէ, բայց ուր կարող է երթալ որ Աստուած չտեսնէ զինքը: Չարագործը իւր վատ գործերը լուրթեամբ կը գործէ, բայց Աստուած կը տեսնէ եւ կը լսէ զանոնք:

Մ Ա Ս Ե .

ԵՐԵՄՅԵՆ ՕՐՈՐՈՅԸ .

Մայրը փաթաթեց իւր տղան իւր կտաւեղէններովը, եւ մեղմաբար քուն արաւ զայն իւր բազուկներուն մէջ, յետոյ մեծ զգուշութեամբ իւր օրօրոցին մէջ հանգչեցուց զայն:

Նա նստաւ նորա քովը, վախնալով որ չը լինի թէ որ եւ է աղմկան կամ շարժման պատճառաւ արթննայ: Քուն եղիր, փոքրիկ երեխայ, մայրդ քու քովդ է:

Երբ երեխան կարթննայ, կսկսի աղաղակել եւ մայրը իւր ստինքը մօտեցընելով կաթ կուտայ նորա: Կաթը կը հոսէ, երեխան կսկսի ուտել, զինքը սնուցանող ստինքը իւր ձեռքովը գգուելով: Առանց իւր մօրը այս երեխային վիճակը ինչ կլինէր:

Տեսէք, նա քալել կարող չէ, գետնաքարշ յառաջանալ չը կրնար, իւր տկար ձեռքերովը ոչինչ բռնել կարող չէ, աղաղակելէն եւ արտասուելէն ուրիշ բան չը գիտեր: Նա ամեն մարդու կարօտ է, թէ որ երեսի վրայ թողուս զայն՝ կը կորսուի՝ կը վերջանայ: Փոքրիկ բոյսը բոլորովին առանձնաբար՝ իւր արմատ բռնած տեղը կաճի. բայց երեխայն ինքն իւր գլխուն չէ կարող աճիլ ու զարգանալ:

Պէտք է որ նորա մայրը գրկէ զինքը իւր բազուկներուն մէջ, պէտք է որ խնամէ զայն եւ քուն անէ օրօրոցին մէջ: Ողորմելի երեխայ, դու բացի քու մօրմէդ ուրիշ յոյս եւ նեցուկ չունիս: Արդեօք ո՞րքան մեծ եւ

նուիրական պիտի լինի քու պարտականութիւնդ քու մօրդ վրայ:

Գ Ա Ս Թ.

Մ Ա Յ Բ Ը.

Մինչդեռ երեխան քուն կը լինի, իւր մայրը զայն օրօրելով՝ ցած բայց քաղցըր ձայնով կերգէ: Մայրը սրտաշարժ եղանակաւ կերգէ, այս խօսքերը արտասանելով:

« Որդեակ իմ, ես աշխատութենէ եւ ճանճրութենէ չեմ վախնար, ինչու որ՝ քեզի համար է բոլոր աշխատութիւնս: Քեզի համար առանց քուն լինելու գիշերը պիտի աշխատիմ: Ո՛րդեակ իմ, դու պիտի մեծնաս այն ատեն առոյգ եւ զօրաւոր պիտի լինիս: Այն ատեն քու մայրդ պիտի ծերանայ եւ դու, դու քու մայրդ պիտի պահպանես: «Քուն եղիր զաւակս, քուն եղիր, ողորմելի փոքրիկ»:

Ո՛հ, սրբան չար պիտի լինի իւր մայրը չը սիրող տղան: Ո՛րքան ապերախտ պիտի լինի իւր մօրը բարիքը չը ճանաչող սիրտը:

Իւր մայրը, որ զինքը սնուցեր է եւ ամէն տեսակ նեղութիւն յանձն առեր է:

Մօրը վարձատրութիւնը իւր զաւակէն տեսած ժպիտն է, իւր որդւոյն գգուանքն է, զոր մոռացնել կուտայ իւր կրած բովանդակ վշտերը:

Ո՛հ, ես միշտ պիտի սիրեմ իմ մայրս, եւ ինչ որ իրեն հաճոյ է՝ պիտի կատարեմ:

Գ Ա Ս Ժ.

ԴԱՇՏԵՐՈՒՆ ՄԷՋԻ ՓՈՔՐԻԿ ԹՈՉՈՒՆՆԵՐԸ.

Ո՛ւր կերթաս, փոքրիկ թռչնեակ, թըռչըտելով դաշտերուն մէջ: Դու կերթաս ու կուգաս, դու հատիկներ կը ժողովես: Դու ճանապարհին վրայ գտնուած մացառներուն վրայէն հունձդ կը քաղես: Դու կերթաս հողագործ ին շտեմարանին մէջէն աւար առնելու. բայց ինչո՞ւ համար, փոքրիկ թըռչնեակ ինքզինքն այդչափ կը նեղես, դու դեռ շատ փոքրիկ ես, զքեզ սնուցանելու համար շատ քիչ բան պէտք է:

Մի փոքրիկ միջատ կամ փուշերու վրայէն հաւաքուած մի հատիկ քեզ համար կարող են ճաշ լինել. ուրեմն ինքզինքդ այդչափ մի յոգնեցըներ, հանգստացիր, եւ այդ ծառին ճիւղերէն կախուած գեղեցիկ ծաղիկներուն վրայ թառելով զուարճացիր,

երգէ: Բայց թռչնեակը անդադար յառաջ եւ յետ կը գնար միջատներու եւ հատիկներու որս անելով: Յետոյ իւր աշխատութենէն յոգնած՝ դէպի իւր բոյնը սլացաւ:

Եւ հազիւ թէ այնտեղ հասեր էր՝ եւ ահա իւր ձագուկները նորա վերադարձը իմանալով, անընդհատ աղաղակ մի բարձրացուցին կտուցնին բանալով:

Իրենց աղաղակը այս ասել կուզեր, թէ «անօթի ենք»: Եւ նոցա հայրը աճապարանօք ամէն մէկուն քովը երթալով՝ իւր բերած կերակուրէն տուաւ՝ նոցա սննդեանը համար:

Ձագուկները իրենց հօրը այնքան նեղութեամբ հաւաքած կերակուրը մի վայրկեանի մէջ կերան:

Չանոնք կշտայնելէն ետքը, հայրերնին առանց դանդաղելու նորէն թռաւ գնաց, իւր աշխատութիւնը նորէն ձեռք առնելու համար, որպէս զի խեղճ ձագուկները հարկ եղած ատեն կարողանան նորէն սննունդ գտնել:

Դ Ա Ս Ժ Ա .

Հ Ա Յ Ր Ը .

Ինչպէս որ թռչունը իւր ձագերը կը սնուցանէ, նոյնպէս եւ հայրը իւր զաւակները կը սնուցանէ՝ կը մեծցընէ:

Նա կարող էր իւր պարտիզին մէջ գտնուող քանակներէն շուքին տակը հանգստանալ եւ կամ հանգարտութեամբ՝ առանց դժուարութեամբ աշխատիլ, օրուան ձանձրութիւնները կարճեցնելու համար:

Բայց ինք կաշխատի ձեզ համար, արիւն եւ քրտինք թափելով կաշխատի, ո՛վ տղայք: Վասն զի պէտքէ որ ինք կերակրէ զձեզ, ինչպէս որ թռչունը իւր ձագուկները կը կերակրէ: Եւ երբ դաշտերէն կը վերադառնայ եւ կտեսնէ որ անօթի էք՝ պէտք է որ ձեզի հաց տայ: Եւ որովհետեւ դուք թռչուններուն նման բնական հագուստ չունիք, պէտք է որ ձեզի հագնելիք եւ մի ապաստանարան հօգայ:

Տղայք, ձեր հօրը թափած քրտինքները ձեզի համար են: Երախտագիտութիւնը թող ձեր առաջին պարտականութիւններէն մէկը լինի, եւ զայն միշտ ձեր սրտին մէջը ունեցէք: Իրեն համար պատուով եւ մեծարանօք ապրեցէք:

Եւ երբ ինք ծերանայ, այն ատեն կարգը ձեզի պիտի գայ իրեն համար աշխատելու: Այն ատեն դուք պիտի մեծնաք, պիտի զօրանաք, եւ երբ ինք տկարանայ՝ դուք նորա նեցուկը պիտի լինիք: Դուք նորա ծերութեանը վշտերը պիտի թեթեւեցնէք եւ նորա անգամալուծութեան ժամանակ պիտի օգնէք:

Ո՛հ, որդիական սէրը լցուցանելը որքան քաղցր պարտականութիւն մի է: Ո՛րքան արդարացի է զաւկի մի իւր հօրն հնազանդելը: Ո՛րքան արժանաւոր է զաւկի մի իւր հօր կամացը առանց մըռմնալու հպատակիլը, յիշելով որ երկրիս վրայ հայր մի Աստուծոյ պատկերը՝ այսինքն նմանութիւնը կը կրէ իւր վրայ:

Դ Ա Ս Ժ Բ .

Չ Ի Ի Ն Ը .

Ահա ձիւն կուգայ, եւ գետինը այնու ծածկուած է :

Գագաթները եւ անտառին մէջի ծառերուն ոստերը բոլորովին սպիտակցան, եւ տուներուն տանիքը աչքէ աներեւոյթ եղան զիրենք ծածկող թանձր ծածկոյթին տակ :

Օդը ցուրտ է եւ հողմը կը փռչէ :

Հողագործը իւր տունէն դուրս ելլել կարող չէ, եւ նախիրները գոմատան մէջ մնալ պարտաւորուած են :

Հեռու, շատ հեռու, բաց ի ձիւնէն ուրիշ բան չտեսնուիր՝ որ կարծես թէ մեծ վերարկուի մի նման ամբողջ երկիրը ծածկած է : Ամեն բան լուսթեան մէջ է, անատունները կը պահուրտին :

Եղուկ, նեղութեան մէջ մնացած արդեօք սրբան թըշուառներ կան : Աղքատը իւր խրճըթին մէջ նստած, տաքնալու համար արդեօք կրակ ունի : Նա կարող չէ աշխատել, գետինը սառնամանիքէն քարի նման կարծրացած է :

Գեղեցիկ օրերուն մէջ իւր ստացած ոսոկէն արդեօք բան մի մէկ կողմ դրած է :

Իւր տղաքը կրակարանին բոլորտիքը կը կծկտան, հագնելու զգեստ ունին արդեօք :

Երբ գիշերն այսպէս կանուխ վրայ հասած ատեն՝ մայրը անազօտ կտոր մի լոյս ունի արդեօք . որպէս զի իւր փոքրիկներուն քուն եղած ատենը ինքը կարողանայ աշխատիլ :

Գնանք ուրեմն թշուառներու օգնութիւն հասնելու :

Նորա անօթի են՝ հաց տանք նոցա :

Նորա մերկ են՝ հագուստ տանք նոցա :

Նորա կը մնին՝ կրակ տանք նոցա :

Քրօվհետեւ մենք ամենքս ալ եղբայր ենք, պէտք է որ իրարու օգնութիւն հասնինք, եւ փոխադարձաբար իրարու վշտեր թեթեւցընենք :

Դ Ա Ս Ժ Գ .

ՅԱԿՈՒԸ ԵՒ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍԸ :

Յակոբը ամառուան մէջ՝ տաք ժամանակ արտերուն մէջ կաշխատեր : Նորա ճակատէն առատութեամբ քրտինք կը վազէր : Նա ծարաւ էր :

Նիկողայոս զայն տեսաւ եւ նորա մօտենալով՝ իւր սափորին մէջ ունեցած զովարար խմիչքը նորա հետ բաժանեց . յետոյ առաջ նորա «Իու յոգնած ես», քու աշխատութիւնդ գժուար է, դու այս ծառին շուքին մէջ քանի մի վայրկեան հանգստացիր : Ես կառնում քու բահը եւ այդքան ժամանակին մէջ ես քու գործդ առաջ կը տանիմ » :

Յակոբ ընդունեց առաջարկութիւնը եւ խմելով զովացաւ : յետոյ մի քանի վայրկեան հանգստացաւ եւ նորէն իւր գործին սկսեց : Ձմեռը եկաւ, օդը ցուրտ էր, սառոյցը ամէն կողմ պատեր էր, հողմը սաստկապէս կը փչէր :

Յակոբ՝ Նիկողայոսը միտքը բերելով, որ իրեն համար բարեսիրտ եղած էր, ստաց ինքնիրեն, «դու կը մնիս, սիրելիս, դու կրակ չունիս գէթ տաքնալու համար : Արի իմ տանս մէջ, իմ կրակարանիս մէջ բոցածաւալ կրակ մի կը վառի, կարող ենք միասին տաքնալ : Եւ երբ ցուրտը հողը սառեցնելու լինի՝ որ մարդս չկարողանայ աշխատիլ, դու ճաշի ատեն մեզի հետ մեր սեղանին վրայ տեղ պիտի ունենաս : Իմ ունեցածս սակաւ է, բայց այս սակաւը միտսին պիտի բաժանենք » :

Ահա օգտուէտ եւ բարի ծառայութեան փոխարինութիւն մի . ճշմարիտ եղբայրսիրութեան օրինակ մի :

Մարդս ուրախութիւն մի կզգայ՝ երբ իւր նմաններուն բարիք մի կանէ : Սրտի անկեղծ երախտագիտութիւն մի, երբ մարդ իւր ընդունած բարիքին փոխարէն բարիք հատուցանել կը փութայ : Այս զգացումները քաղցր են, որովհետեւ մարդուս կեանքը կերջանկացնեն. եւ Աստուած՝ մաքուր սրտով ուրիշի մի տրուած գաւաթ մի ջրին համար անպատում երջանկութիւն կը շնորհէ :

Դ Ա Ս Ժ Դ.

ՄԵՂՈՒՆ, ԹՌՉՈՒՆԸ, ԱՔԻՍԸ.

Տղայն. Ո՞ւր կերթաս փոքրիկ մեզու: Դու կը թռչիս, դու կը վազես բզզալով ծաղիկներուն վրայ, դու դաշտերուն եւ արօտներուն մէջ թռչտելով կը գուարճանաս:

Մեղուն. Ես չեմ՝ զուարճանար, հապա կաշխատիմ. Ես ծաղիկներէն մեղր կը հաւաքեմ. Ես մեղրամոմ փնտռելու կերթամ այնու տունս շինելու համար եւ յետոյ մեղր կը կրեմ փեթակիս մէջ ձմեռուան պաշար ունենալու համար: Եւ ծաղիկներուն սկիհին մէջ գտնուած քաղցրահամ փոշին կը ժողովեմ, որպէս զի իմ գեռ նոր ծնած եւ իրենց օրօրոցին մէջ գտնուող ձագուկներս այնու սնուցանեմ:

Տղայն. Ո՞ւր կերթաս, փոքրիկ թռչնեակ: Դու երգելով ամեն տեղ կը թռչիս, Դու մնացածներուն ստուերին տակը կամ թանձր անտառներուն մէջ կվազվազես: Դու ինքզինքը կզբօսցընես, քեզ համար կեանքը զուարճութիւն մի է:

Թռչունը. Ես չեմ՝ զբօսուր՝ այլ կաշխատիմ. Ես ցանկապատի փուշերուն կռուած ոչխարի բուրգ որոնելու կերթամ իմ ձագուկներուս բոյն շինելու համար. այլ եւ կակուղ խոտեր կը հաւաքեմ, որպէս զի իմ ձագուկներս մեղկութեամբ հանգչին նոցա վրայ, եւ ես զանոնք սնուցանելու համար որգեր եւ փոքրիկ հատիկներ կը ճարեմ:

Տղայն. Ո՞ւր կը վազես, փոքրիկ աքիս: Դու զուարգութեամբ մէկ ճիւղէն միւս ճիւղը կը ցաթկըտես. դու քու փետրազարգ գոյնզգոյն մազերը տարածելով՝ մեծամեծ ծառերու ճիւղերէն ինքզինքդ կը կախես. յիրաւի դու կը խաղաս եւ կը զուարճանաս:

Ափսը. Ես քու կարծածիդ պէս չեմ՝ աներ, այլ կաշխատիմ. Ես անտառին մէջի կաղնիի ծառերուն վրայի պտուղները որոնելու կերթամ. Ես ընկոյզ հաւաքելու հետեմ, որոնք իմ բնակարանս կը բերեմ, զոր շինուած է հինաւուրց կաղնուոյ մի խողովին մէջ, որպէս զի ծառերուն վրայ այլ եւս տերեւներ եւ պտուղներ չգտնուած միջոցին ձմեռուան մէջ զիս եւ իմ՝ բնտանիքս կերակրել կարողանամ:

Դ Ա Ս Ժ Ե.

ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆԸ.

Ուրեմն, փոքրիկ տղայ, աշխատել պէտք է, ինչու որ քու բոլորտիքդ ամենքն ալ աշխատութեան հետ են, եւ աշխարհիս վրայ անգործ էակ մի չկայ:

Մեղուն մոմ՝ հաւաքելու համար կաշխատի: Թռչունը կաշխատի՝ կամ հատիկներ քաղելու կամ փափուկ խոտեր հաւաքելու, որովք իւր բոյնը կը շինէ. Աքիսը կաշխատի ձմեռուան եղանակին համար իւր ընկուզի եւ կաղնիի պաշարը պատրաստելու:

Մըջիւնը նաեւ աշխատութեան հետ կը լինի. Տես, որքան երկար ճանապարհորդութիւններ կանեն այս փոքրիկ կենդանիները՝ մի երկար գծի վրայ կարգով եւ կանոնով շարուած, ամեն տեսակ հընտեղինաց բեկորներ եւ փոքրիկ միջատներու դիակներ հաւաքելու համար, որովք իրենց շտեմարանները կը լեցնեն: Եւ մըջիւններուն մեծ քաղաքը անտառներուն մէջ լեռան մի պէս կը բարձրանայ ծառերուն տակը ապահովցած:

Ձին կաշխատի եւ մարդուս կրած դժուարութեանցը մասնակից կը լինի: Եզը արօրը կը քաշէ եւ գետնին վրայ ափօսներ կը գծէ՝ ուր եւ կը բուսնի ցորենը: Կան փոքրիկ միջատներ՝ որոնք քարէ տուններ կը շինեն իրենց բնակութեանը համար:

Գործունեայ ծիծեռնակը գետակներու եւ ծովակներու եզերքը գտնուած մածուցիկ կաւը կը հաւաքէ, եւ այնու եւր ընտանեացը համար շինած բոյնը կը ծեփէ իւր մագիւղներուն եւ կաուցին օգնականութեամբը:

Խլուրդը կանոնաւոր հովանիներով ծածկուած ստորերկրեայ բնակարաններ կը փորէ եւ իւր ապրուստին համար սնունդ հաւաքելով նոցա մէջ կը տեղաւորէ:

Սարգը նուրբ շղարշ կը գործէ. սա մեծ ուռկան մի է իւր որսորդութեանը համար: Ինք նորա մէջ ճանճիկներ իր բռնէ իւր սննդեանը համար: Սարգը շատ ճարպիկ

տարադազոր՝ մի է եւ երբ իւր ուսականն թելերը որ եւ իցէ կերպով փրթելու լինին՝ զանոնք վերստին կը նորոգէ եւ նորէն կսկսի իւր պարապմունքը :

Աշխատութիւնը ամենուն համար օրէնք մի է . պէտք է ուրեմն որ մարդս ալ աշխատի եւ իւր քրտինքովը ուսէ իւր հացը : Պէտք է որ մարդ իւր տունը շինելու համար աշխատի, որպէս թռչունը իւր բոյնը շինելու համար կաշխատի : Պէտք է որ մարդ աշխատի իւր սնունդը գտնելու համար, ինչպէս որ մեղուն իւր մեղրի պաշարը հոգալու համար կաշխատի : Վերջապէս պէտք է որ մարդս աշխատի իրեն պէտք եղած հագուստը ձարելու համար, որպէս մետաքսի թրթուրը եւ թիթեռնիկի ճճին, որոնց ամեն մէկը իւր ժամանակին կհոգան իրենց ձմեռուան վերարկունքը :

Գ Ա Ս Ժ Զ.

Մեղուն եւ իճԱՄԵԼՈՒՆԵՐԸ.

Մեղուները փեթակին բոլորտիքը կը բլրզան : Հազիւ արեգական ճառագայթ մի կը տաքցընէ զիրենք, իսկոյն թեւաւորուելով կը թռչին կերթան :

Նորա հեռու կերթան, արօտներու եւ անտառներու, բլուրներու եւ ցորերու մէջ . նորա մէկ ծաղկէն միւս ծաղկին վրայ կը թռչին եւ տունկերէն մեղր կը քաղեն :

Տեսէք, նորա բեռնաւորած կը վերագառնան, նորա բոլորովին ծաղկանց փոշիներով ծածկուած են : Այս եղանակաւ նորա իրենց փեթակին մէջ մեղրի պաշար կը պատրաստեն եւ երբ ձմեռը գայ այնու կը կերակրուին :

Իշամեղուները ծոյլ են . նորա նմանապէս ծաղիկներէն աւար կառնուն, բայց ձմեռուան համար ամենեւին բան մի չեն պատրաստեր եւ հաւաքածոնին անգամ անմտաբար է . նորա գէշ օրերը մտքերնին չեն բերեր, այսինքն ցուրտ եւ ձիւնաբեր օրերուն համար հոգ չեն աներ : Եւ երբ ձմեռը կը հասնի, անօթի կը մնան, ինչու որ իրենց փեթակները պարասլ են :

Իշամեղուները ծոյլ են . նորա ձմեռուան մէջ անօթու թենէ կը մեռնին : Մեղուները մարդկանց սիրելի են, իսկ իշամեղուները ամէն տեղ տտելի են, ամենքը կը վանեն զիրենք :

Գ Ա Ս Ժ Է.

ՀԻԻՍՆԻ ՏՂԱՅՆ.

Իեղճ եւ հիւանդ տղայ մի կար : Նա իւր օրօրոցին մէջ պառկած էր եւ մեծ ցաւ կը կրեր, նորա մայրը իւր քովը նստած էր, տրտում դիմօք եւ արտասոււալից աչքերով : Ժամանակ ժամանակ նա ոտքի վրայ կելլեր իւր տղուն կը մօտենար, յետոյ նորա փոքրիկ գլուխը կամաց մի վեր վերցընելով խմելու բան կուտար նորա :

Հօրը սիրտը վշտացած էր, աշխատել չէր կարող, ուժէ ընկած էր : Սենեկին մէջ եղբայրներն ու քոյրերը լուռ կեցեր էին՝ վախճալով որ չը լինի թէ խօսք մի արտասանելով կամ աղմուկ մի վերցընելով իրենց եղբօրը քունը վրդովեն :

Հանգստացիր, խեղճ փոքրիկ, մայրդ քու քովդ է, հայրդ քու վրագ խնամք կը տանի, եղբայրներդ եւ քոյրերդ քեզի համար Աստուծոյ կաղօթեն : Աստուած բարի ընտանիքները, զիրար սիրող ընտանիքները, եւ իրարու հետ իբրեւ մի մարմին կապուող գերդաստանները կը պահպանէ :

Շատ չանցաւ, փոքրիկ տղան սկսաւ առողջանալ :

Իւր փոքրիկ գլուխը օրօրոցին եզերաց վրայէն բարձրացուց եւ իւր մօրը ժպիտը տեսաւ : Իւր եղբայրներուն եւ քոյրերու դէմքը նկատեց, որոց սիրտը ուրախութեամբ լրցուած կերեւար : Երջանկութիւնը տանը մէջ վերստին մուտ գտեր էր : Եւ հայրը նորէն ձեռք կառնու իւր աշխատութիւնը, իւր զաւակը վերստին իրեն յանձնուելուն վրայ Աստուծոյ շնորհակալ լինելով :

Ո՛հ, որքան քաղցր բան է բարի ընտանիք մի ունենալը :

Ես հայրս եւ մայրս պիտի սիրեմ, որոնք երբ ցաւ մի ունենամ՝ կարտասուին, եւ երբ ուրախու թեան մէջ լինիմ, իրենց անձը երջանիկ կը համարեն: Ես եղբայրներս եւ քոյրերս պիտի սիրեմ, որոնք ճշմարիտ բարեկամներ են ինձ, եւ որոնք Արարիչս պարգեւեր է ինձ մանկութենէս հետէ եւ գուցէ մինչեւ ծերութեան օրերու մէջ ինձ ընկեր պիտի մնան:

Եւ մենք ամենքս անտառի ծառերուն նըման իրարու փաթթուած միասին պիտի աճենք եւ հողերու, փոթորիկներու եւ այլ եւ այլ աշխարհային փորձանքներու դէմ փոխադարձաբար զիրար պիտի պաշտպանենք:

Դ Ա Ս Ժ Ը.

Ե Ղ Բ Ա Յ Ր Ն Ե Ր Ը.

Ահա, եղբայր իմ, քեզի համար այս շատ ծանր բեռ մի է, սո՛ւր ինձ ես կը տանեմ զայն:

Դու տկար եւ յոգնած ես, քեզի օգնութիւն հասնել կը փափաքիմ:

Եղբայր իմ, դու վշտացած ես, զքեզ մխիթարել կը ցանկայի:

Իմ անձս երջանիկ կը համարէի, թէ որ կարողանայի ցաւդ թեթեւցընել:

Ես կը ցանկայի քու տեղդ վիշտ կրելու, եւ քու ցաւդ բոլորովին իմ վրաս առնելու:

Ահաւասիկ եղբայր իմ, պարտիզիս պտուղները. արի բաժանենք: Ինձ քիչ համեղ պիտի երեւային՝ թէ որ ես մի միայն ուտէի զանոնք:

Ես շատ լաւ հունձք մի ստացայ, քուկդ վատ է. ինձ պատկանածը արի կէսուակէս բաժանենք մեր մէջը:

Թէ որ չարերը քեզ վնաս հասցընել կամենան, կոչէ զիս քեզ օգնելու. ես անմիջապէս քեզ օգնութիւն կը համարիմ եւ երկուքս միասին աւելի զօրաւոր կը լինինք:

Եղբայր իմ, մեր մայրը մեզ երկուքս ալ իւր ծունկե-

րուն վրայ կը նստեցունէր. եւ մեր հայրը երկուքս միան. գամայն մէկէն իւր բաղուկներուն մէջը կը գրկէր:

Եղբայր իմ, թէ որ Աստուած կամենայ, ես եւ դու իրարու մօտ պիտի բնակինք. քու տունդ իմ տունէս հեռու չը պիտի լինի:

Եղբայր իմ, արի միասին շրջագայենք, մեր ծնողացն ու բարեկամացը վրայ պիտի խօսակցենք. պիտի խօսակցենք նաեւ Աստուծոյ, տիեզերքի, այս աշխարհիս գեղեցիկ սքանչելիքներուն, աճող հունձքերուն, ցաներուն եւ մեր շտեմարաններուն վրայ: Եւ երեկոյին մեր առ Աստուած անելու աղօթքը միասին պիտի ասենք:

Ո՛վ եղբայր իմ, որքան ուրախ եմ զքեզ իմ քովս ունենալուս եւ քու ձեռքըդ սրղմելու բաղդաւորութիւնը ունենալուս վրայ:

Դ Ա Ս Ժ Թ.

Ա Ղ Գ Ա Տ Ը.

Փողոցին մէջ ես ազբատ մի տեսայ, նա շատ վշտահար եւ շատ թշուառ երեւոյթ մի ունէր:

Ես դժբաղդ կոյր մի տեսայ, ինքնիրեն չէր կարող առաջ երթալ: Նա ճանապարհի դարձուածքներուն մէջ իւր շանը առաջնորդութեամբ կը քալէր:

Նորա կառաջնորդէր իւր փոքրիկ մանչ տղան եւ նորա ձեռքէն բռնած կասէր. «Հայր իմ, վրաս կրթընէ»:

Ես այն բոլորովին կորացեալ մէջքով եւ շատ տարիներ ապրող խեղճ աղքատին պատահեցայ, զոր իւր կեանքին մէջ շատ վշտեր կրած էր: Նա հիւանդութիւններ եւ անդամալուծութիւններ քաշեր էր. նա իւր գաւազանին օգնութեամբը դժուարութեամբ կը քալէ:

Ես որք եւ երեք զաւակաց տէր ողորմելի աղքատ կինը տեսայ, զորոնք սնուցանելու համար կարող չէ աշխատել:

Գութ եւ ողորմութիւն ունեցէք այսքան վշտեր եւ տառապանքներ կրողներուն համար:

Ես կը ցանկայի նոցա հետ բաժանել ունեցած հացս եւ զանոնք մխիթարել :

Թէ որ կամենայինք օրուան մէջ մի միայն մի ժամ աղքատներուն համար աշխատել, մենք նոցա շատ բարիք անել կարող էինք : Եւ թէ որ յօժարէինք ամեն օր մեր ունեցած աւելորդ առարկաներէն բան մի մէկ կողմ դնել, հաւատացէք որ նոցա պիտոյիցը մի մասը կը կարողանայինք լրացընել :

Ի՞նչ երջանկութիւն կը լիներ, թէ որ աւելի թուով դժբաղդներ չը գտնուէին :

Ի՞նչ բաղբաւօրութիւն էր, թէ որ բոլոր թշուառութիւնները օգնութիւն գտնէին, թէ որ բոլոր ցաւերը մեղմանային :

Աստուած ամեն բան մարդկանց տուաւ : Այն մարդը որ իւր ունեցածներէն ուրիշներուն բաժին կը հանէ, Աստուծոյ նմանած կը լինի :

Ողորմելի կոյր, ես տղայ մի եմ, բայց թէ որ կը կամենաս կարող եմ քեզի առաջնորդել եւ ճանապարհին անհարթութիւններէն զգուշացնել զքեզ :

Ողորմելի ծերունի, կրթընէ վրաս, քու ծանրութեանդ մի մասը վերցնելու համար՝ ես բաւական զօրութիւն ունիմ :

Խղճալի որբ կիսն, ահա քու զաւակացդ իմ նախաճաշիս համար ինձ տրուած պտուղներն ու հացը, կաղաչեմ ընդօժնէ եւ այսքանով բաւականացիր առ այժմ, յուսալով աւելի առատ եւ բարի ձեռքերու վրայ :

Գ Ա Ս Ժ Ե .

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՆ ՄԿՐՏԻՉ .

Առաւօտ մի Յովհաննէս արթնցաւ, տնէն դուրս ելաւ եւ գիւղին մի գեղեցիկ ճանապարհէն անցնելով բարի ծերունիի մի տունը գնաց : Նա ծերունւոյն բարեւ տուաւ, զոր իւր մեծ հայրն էր եւ այս տկար ու վշտալից անձը աշխատութենէ խնայելու համար՝ փութաց ամեն տեսակ

խնամք տանելու, Յովհաննէս իւր պարտականութիւնը կատարելէն յետոյ տուն վերադարձաւ. նորա սիրտը գոհութեամբ լցուած էր, եւ նորա հոգին ուրախութեան մէջ կը ծըփար : Օգը պայծառ էր եւ ծագիկները շատ գեղեցիկ երեւոյթ ունէին :

Տղայն խնդութեամբ ճանապարհին եղերաց վըրայ թռչրտող թիթեռնիկներուն ետեւէն կը վազէր :

Թռչունները իւր ճանապարհին վրայ կը երգէին : Երբ ներս մտաւ, տանը շունը հազար տեսակ գգուանք անելով իւր դէմը վազեց : Մայրը իւր թեւերը տարածելով, նորա երեսին համբոյրներ տուաւ :

Յովհաննէս բարիք գործած լինելուն համար ուրախ էր, իւր սրտին մէջ ամենամաքուր խղճմտանաց ցընծութիւնը կը կրէր :

Մկրտիչ օր մի տնէն դուրս ելեր էր : Ճանապարհին վրայ խեղճ աղու մի պատահելով առանց որ եւ իցէ մի պատճառի զարկաւ նորա, յետոյ ցանկապատի մի վրայէն անցնելով՝ պարտիզի մի մէջ մտաւ, ուր պտուղներ տեսնելով գողացաւ : Այս չար գործողութենէն ետքը՝ Մկրտիչ պահուրտեցաւ եւ տուն վերադառնալու համար մութ եւ աննշան փողոցներէ անցնել օրոշեց :

Երկնքին երեսը ամպ պատեր էր, անձրեւի հատիկներ գետնին վրայ կը թափէին : Գիշերը կը մօտենար, ամեն բան տխուր կերպարանք մի կերեւցընէր. որոտումը կը գոռար հեռուէն : Մկրտիչին սիրտը սարսափով ու վախով լցուեցաւ : Շուները կը հաջէին, Մկրտիչ սաստիկ կը դողար, մտածելով որ այն կենդանիները զինքը խածոտելու պիտի գան : Այս միջոցին ծառի փշալից ճիւղ մի ոտքերուն փաթթուելով վայր ձգեց զինքը, իրեն այնպէս երեւցաւ որ զինուոր մի զինքը բանդ տանելու համար կանգնեցընելու վրայ էր :

Մկրտիչ չարիք գործելուն համար ամօթահար եղած էր : Չար խղճմտանաց անտանելի խայթոցները նորա սիրտը կը ճմլէին :

Դ Ա Ս Ե Ա.

ԲԱՐԻ ԾԱՌԸ.

Քարի ծառը այն ծառն է, որ բարի պտուղ կուտայ :
 Գարնան մէջ ծաղիկներով կը ծածկուի եւ իւր ամենա-
 կատարեալ գեղեցկութեամբը կը գարգարուի : Ծաղկընե-
 րէն յետոյ պտուղները յերեւան կուգան, եւ ամառուայ
 արեգակին տակը կը հասուննան : Եւ երբ աշունը կուգայ՝
 ծառը իւր առատ հունձը եւ իւր ոսկէզօծեալ պտուղները
 կուտայ : Գէշ ծառը պտուղ չունի, նա իւր անբեղնաւոր
 ճիւղերը կը տարածէ. տէրը այս վատ ծառը տեսնելով՝
 կառնու իւր կացինը եւ կը կտրէ զայն :

Գէշ ծառը կրակը կը ձգուի :

Քիմաստուն եւ առաքինի մարդը բարի ծառին կը նմա-
 նի, զոր իւր երիտասարդութեանը ժամանակ՝ իւր բարե-
 րարութեամբն ու քաղցրութեամբը հաճոյ կը լինի, ինչ-
 պէս որ գարնան ծառը իւր հոտաւէտ ծաղիկներովը :

Չար եւ անզգամ մարդը վատ ծառին կը նմանի, զոր
 թէ իւր անձին եւ թէ ուրիշներուն համար անօգուտ է :
 Աստուծոյ կացինը, այսինքն արդար պատուհասը, վատ
 ծառին նման պիտի տապալէ չար մարդը :

Դ Ա Ս Ի Բ.

ԳԵՂԵՑԻԿ ՏԵՍԱՐԱՆԸ.

Տղայք, գիտէք ինչ տեսակ բան է գեղեցիկ տեսարան
 ասուածը :

Քարեգործութեան եւ առաքինութեան տեսարանն է այս :

Խրճըթի մի մէջ ծեր եւ անդամաւոյժ աղքատ կին մի
 կայ, իւր բարի եւ քաղցրիկ աղջիկը իւր մօտն է. նա իւր
 մօրը վրայ կը հսկէ եւ կ'ինամէ զայն, եւ երբ մայրը քալել
 կամենայ՝ իւր աղջկանը վրայ կը կրթնի : Երբ մայրը քուն
 լինի, աղջիկը նորա անկողնոյն մօտ կը հսկէ աշխատելով

եւ մանելով : Մօրը վշտերը թեթեւցընելու համար սիրով
 այս գործին կը հետեւի :

Տղայք, կը կամի՞ք դեռ մի գեղեցիկ տեսարան :

Բազմաթիւ ընտանեաց տէր աղքատ մարդ մի կայ : Ապրելու
 համար իւր Թեւէրէն ուրիշ բան չունի : առաւօտէ մինչեւ երե-
 կոյ գործի վրայ է, հողը փորելով, հունտեր ծեծելով :

Ցետոյ երբ սաստիկ յոգնած տուն կը վերադառնայ, իսկոյն
 իւր աշխատել չը կարողացող դրացւոյն տունը կերթայ, որ ո՛չ
 միայն ծեր է, այլ եւ հիւանդ : Ինք այս անկարող դրացւոյն
 պարտէզը կը մշակէ, նորա հողը կը փորէ : Նորա տալու ուրիշ
 բան մի չունենալով, կարողացածը միայն կուտայ, այն է իւր
 քրտինքը իւր կամաւոր աշխատութիւնը :

Ահաւասիկ, տղայք, ձեզ մի ուրիշ գեղեցիկ տեսարան ալ :

Փոքրիկ տղայ մի դպրոց երթալու համար իւր ճանապար-
 հէն կանցներ : Ճանապարհին ուրախ զուարդ դիմօք իւր հացը
 ուտելու հետ էր. նոյն վայրկեանին ծերունի եւ աղքատ մի նո-
 րա կը պատահի, փոքրիկ դպրոցական տղան իսկոյն կը կենայ
 եւ իւր հացը ծերունւոյն կուտայ եւ աւելի զուարդ կերպարան-
 քով առաջ կը տանի իւր ճանապարհը :

Մարաւութիւն ունեցող անձի մի տրուած գաւաթ մի ջրին
 համար Աստուած հաշիւ պիտի պահանջէ :

Սիրելի տղայք, այս հետեւեալ տեսարանն ալ ձեզնէ չը խը-
 նայեմ ցոյց տալը :

Գառնիկը քաղցր բնաւորութեան տէր եւ աշխատասէր տը-
 դայ մի էր : Իւր դասերը ամեն անգամ լաւ պատրաստելուն՝ իւր
 հօրմէն իւր պարագմունքին յարմարաւոր պարգեւներ կտա-
 նար : այս եղանակաւ բաւական բաներ պահեր էր : Երբ իւր
 տօնախմբութեանը օրը եկաւ հասաւ, նոյն օրուան առաւօտը
 ըստ սովորութեան իւր հօրը ներկայանալով նորա ձեռքը համ-
 բուրելէն յետոյ ասաց. «Սիրելի հայր իմ, որովհետեւ այսօր իմ
 տօնս լինելուն պատճառաւ մասնաւոր ուրախութիւն մի կը-
 զգամք մեր սրտին մէջ, այս պատճառաւ, եթէ կարելի է, պիտի
 համարձակիմ ինդրել քու բարեսրտութենէդ որ մինչեւ ցայսօր
 ինձ տուած պարգեւներդ իմ աղքատիկ դասընկերներուս բա-
 ժանելու թոյլտուութիւնը շնորհէ :

Գառնիկ իւր հօրը հաւանութիւնը իսկոյն ստանալով, ան-
 միջապէս իւր բոլոր պարգեւները (որք կը բաղկանային մա-

տիտներէ, Թանաքամաններէ, երկամ գրիչներէ, ոսկեգօծ տետրակներէ, գծագրութեան տախտակներէ եւ սոցա նման առարկաներէ) հաւաքելով, կը դիմէ իւր դասընկերներուն իւրաքանչիւրին բնակարանը եւ ամէն մէկուն արժանի եղածին համեմատ կը նուիրէ, եւ ապա ուրախ գուարդ տուն կ'վերադառնայ:

Տղայք, Թէ որ ուշադրութիւն դարձնէք այս կերպ տեսարաններու, շատ անգամ կարող էք պատահել, եւ Թէ որ կամիք, դուք ալ շատ անգամ կարող էք յօրինել:

Դ Ա Ս Ի Գ.

ԱՉՔԵՐՆԻՍ ՄԵՐ ԲՈՒՈՐՏԻՔԸ ԴԱՐՉՆԵՆՔ.

Մեր բոլորաիքը նայինք, ամեն բան կարող է մեզի ուսուցիչ լինել: Երկիրս հունձերով կը ծածկուի, զանոնք աճեցնողը Աստուծոյ բարերարութիւնն է: Աստուած մեծ է, Աստուած բարի է:

Ցաները առանց մարդու աշխատութեանը չէին կարող աճել. պէտք է որ մարդս հողը փորէ, պէտք է որ ցանէ. առանց աշխատութեան մարդս ապրել չէր կարող:

Ծոյլ մարդուն արտը փուշերով ծածկուած է. երկրագործ մարդուն արտը պտուղներով կը ծածկուի:

Աքաղաղը իւր բնտանեացը համար մտունդ կորսնէ, իւր փոքրիկները իրեն մօտ կը կանչէ գալ զանոնք ուտելու համար: Ինք զանոնք կը պաշտպանէ իւր հակառակորդին դէմ քաջութեամբ կը զինուի եւ կտուցովն ու մագիլներովը կը պատերազմի նորա հետ:

Այնպէս ալ հայրը իւր զուակները կը պաշտպանէ, նոցա համար կաշխատի եւ զանոնք կը պահպանէ:

Շունը բարի եւ հաւատարիմ է, կը սիրէ իւր տէրը եւ նորա կը ծառայէ: Գիշերը նա տանը բոլորաիքը կը հսկէ եւ ոչխարաց հօտերը արածեցընելու կը տանի:

Մարդ՝ կը սիրէ զշունը. նա իւր տիրոջը ճաշէն մասն ունի, տիրոջը ձեռքը կը դուրէ գոյն:

Գայլը չար եւ անգութ է, նա գոմատան բոլորաիքը կը շրջագայի, ոչխարներուն վրայ կը յարձակի եւ կը պատառէ զանոնք:

Մարդս կատէ զգայլը եւ նորա որոգայթներ կը լարէ, հովիւները կը հալածեն եւ կը սպաննեն զինքը:

Դ Ա Ս Ի Գ.

Դ Պ Ր Ո Յ Ը.

Ահա ժամացոյցը կը զարնէ. դպրոցին զանգակահարութեան ձայնը կը լսեմ: Տղայք կերթան. նոքա դպրոց երթալու համար իրենց հօրը տնէն դուրս կելլեն:

Մայրը իւր սրգւոյն «երթաւ բարեալ» կասէ. «երթաւ բարեալ որդիս, իմաստուն եղիր, Դու դասերդ պիտի սովորիս, եւ դու հլու եւ հնազանդ պիտի լինիս. Թէ որ վարժապետդ քեզնէ դօժ մնայ, մայրդ ինքզինքը երանելի պիտի ճանչնայ»:

Տղայք գրքերնին թեւերնուն տակը դրած՝ փողոցներու եւ ճանապարհի մէջով կերթան, եւ ճանապարհին վրայ զիրենք զուարճացնող շատ առարկաներ կը տեսնեն:

Արտերու մէջ աշխատող հողագործներ, գործատանց մէջ աշխատող գործաւորներ կը տեսնեն: Աստուծոյ եկեղեցւոյն մէջ աղօթելու գնացող բարի կիներ կը տեսնեն: Իւր գռանը առջեւ երգելով աշխատող եւ կար կարող դեռահաս օրիորդը կը տեսնեն:

Գնացէք, մանկահաս տղայք, գնացէք գիտութիւն եւ ուսում ստանալու: Գնացէք, գրքերու մէջ գրուած մեծ ու օգտակար բաները կարգալ պիտի սովորիք. դուք աշխարհս ճանաչել պիտի ուսանիք եւ պիտի իմանաք նորա մեծութիւնը: Պիտի ճանաչէք գետերը, գետակները եւ ծովերը. փոթորիկ յարուցանող ծովերը, որոնք նաւեր խորասոյզ կանեն: Եւ բարձր լեռները, այնքան բարձր, որոց գագաթները ամպերուն մէջ կը պահուին, մշտապէս ձիւններով եւ սառոյցներով ծածկուած, սրունք երբէք չեն հալիր: Դուք պիտի ուսանիք հաշիւները եւ թուաբանական գործողութիւնները:

Բայց ազնիւ մանկունք, դուք պիտի ուսանիք սոցանէ գեռ շատ աւելի պատուական եղած բանը, այն է ճանաչել զԱստուած եւ սիրել զնա :

Վերջապէս բարի եւ առաքինի լինելու միջոցները ձեզ ծանօթ պիտի լինին . վասն զի իմաստութիւնը գիտութեանէն շատ աւելի նախապատիւ է :

Գ Ա Ս Ի Ե .

Եւրայարութիւն .

Ահաւասիկ դպրոցը . լռութիւն :

Տղայք խօսելով եւ աղաղակելով կը վազէին եւ կը խաղային . բայց ուսուցիչը երեւեցաւ, լռութիւն :

Առաջին լուսած խօսքը տղուն ասած աղօթքն է : Առաջին անգամ արտասանուած բառը Աստուծոյ երկրպագելի եւ պատկառելի անունն է : Աստուած որ ամեն տեղ է, դպրոցին մէջն ալ ներկայ է . բոլոր այս իւր ստեղծած տղայոց մէջն է, զորս իւր բարերարութեամբը կը շըրջապատէ : Լաւ ուրեմն, տղայք, կարգացէք, գիրքը ձեզի պիտի ուսուցանէ : Տղայն կը կարգայ :

Ահաւասիկ գրքին ասածը :

«Այն բանը որ դու չես կամենար ուրիշները քեզի անեն՝ դու ալ նոցա մի աներ : եւ այն բանը որ դու կը կամիս ուրիշները քեզի անեն՝ դու ալ նոցա արա . որովհետեւ ինչ որ անես մարդկանց՝ նոյնը Աստուծմէ պիտի ընդունիս » :

Ահա տղուն գրքին մէջ գեռ կարգացածը :

«Մարդիկ, ինչ վիճակի մէջ գտնուեր էք, գոհ եղիք . որովհետեւ ինչ գրութեան մէջ ալ որ եղած լինիք՝ Աստուած է զձեզ այն տեղ դնողը, եւ իրեն հաճոյ է որ դուք այնտեղ մնաք » :

Գ Ա Ս Ի Զ .

ԳՐԲԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻԻՆՆԵՐԸ .

Գրքին մէջի պատմութիւնները գեղեցիկ են : Նորա մարդուս սիրտը կը գրաւեն եւ ի գուժ կը շարժեն, եւ երբ որ մարդիկ այս պատմութիւնները կարդալու լինին՝ բարիք գործելու փափաք կը զգան :

Ահաւասիկ գրքին մէջէն քանի մի պատմութիւններ :

Բ Ա Ր Ի Ե Ղ Բ Ա Յ Բ Ը .

Ողորմելի դեռահաս մարդ մի հիւանդ էր, նա իւր անկողնոյն մէջ պառկած էր, տենդը կը տոջորէր զայն : Նորա հայրն ու մայրը տխրութեան եւ ցաւի մէջ էին :

Այս երիտասարդ մարդուն եղբայրը, մի ուժեղ տարեկան պատանի, տեսնելով այնքան աղէտ՝ սկսաւ արտասուել . յետոյ սենեկին մի անկիւնը քաշուելով ծնկան վրայ եկաւ եւ սկսաւ աղօթել Աստուծոյ :

Եւ նորա ցած ձայնով ասածները լսուեցան, որ էր այս :

«Աստուած իմ, ողորմէ՛ եղբօրս եւ առողջութիւն պարգեւէ՛ նորա : եւ թէ որ պէտք լինի նորա մեռանելը, ո՛վ Աստուած իմ, աւելի լաւ կ'լինի որ մահը ինձ համար ուղարկես :

«Ինչու որ, եղբայրս մեծ եւ ուժեղ է, նա կարող է, ծնողքըս պահել եւ խնամել . իսկ ես ո՛վ Տէր իմ, փոքր եւ տկար եմ, եւ նոցա համար բան մի չեմ կարող անել » :

Հայրն ու մայրը այս սրտաշարժ խօսքերը լսելով՝ կրկնապատիկ եւ աւելի դառնութեամբ կարտասուէին, տեսնելով իրենց անդրանիկ որդւոյն այնքան հիւանդ՝ եւ աւելի փոքրին մինչեւ այդ աստիճան բարեսիրտ եղածը :

Բայց նորա վերջապէս միտարուեցան իրենց ցաւերէն, ինչու որ Աստուած՝ իւր եղբօրը համար փոքր տղուն աղօթքը լսեց, ընդունեց :

Առողջութիւնը եւ ուրախութիւնը տանը մէջ վերադարձան :

Գ Ա Ս Ս Ի Է

ԿՈՅՐԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Ահաւասիկ գրքին մէջէն պատմութիւն մի ալ:

Մարգ մի իւր բոլոր կենացը մէջ աշխատեր էր. բայց նա դժբաղդութիւններ կրած եւ ծերութեան ալ դուռը հասած էր, եւ որովհետեւ եօթանասուն տարեկան էր, առանց կնոջ եւ զաւակաց մնացած, որոնք հիւանդութեանց զոհ դնացեր էին, իւր աչքերուն տեսութիւնն ալ արդէն կորսունցուցած էր. ուստի այսու եւս շատ թշուառ գրութիւն ունեցաւ, հետեւաբար տանը մէջ մի միակ երեսի վրայ ձգուած մնաց:

Իրեն գրացի տանը մէջ փոքրիկ տղայ մի կար:

Այս տղան ծերունւոյն դժբաղդութիւնը տեսնելով, միտքը դրաւ նորա ցաւերը թեթեւցընելու:

Առաւօտները դպրոց երթալէն առաջ կուգար ծեր կուրին այցելութիւն անելու: Ինք նորա կասէր. «Հայրիկ, վրաս կրթնէ, ձեռքդ ինձ սուր, ես քեզի պիտի առաջնորդեմ, եւ զայն իւր պարտիզի ծառուղիներուն մէջէն առաջ կը տանէր, եւ շրջագայելու ժամանակները նորա կը պատմէր թէ ծաղիկները շուտով բացուելու վրայ էին եւ թէ կանանչեղէնները աճել սկսեր էին, եւ թէ պտուղները իրենց գնաակները ցոյց տալու վրայ էին:

Յետոյ ծերունին թիկնաթուռի մի քով տանելով կը նստեցնէր զայն իւր դիրքը ձեռք առնելով՝ դպրոցին մէջ իւր կարգացած գեղեցիկ եւ օգտակար հատուածները կը կարդար բարձր ձայնով:

Այս գործողութիւնը երեք չորս տարի տեւեց:

Տղայն ամենեւին չէր դանդաղեր ծերունւոյն քովը գալ նստելէն: Այս բանը խաղալիքներէ եւ իւր ազայական հասակին բնական եղած զուարճութիւններէն նախամեծար կը համարէր: Եւ երբ ողորմելի ծերունին զգաց իւր մահուան մօտենալը, իւր ձեռքերը տղուն գլխուն վրայ դրաւ եւ օրհնեց զայն:

Գ Ա Ս Ս Ի Է

Շ Ո Ւ Շ Ա Ն Ը

Ահա գրքին մէջ գրուած դեռ ուրիշ պատմութիւն մի ալ:

Շուշան տասնը հինգ տարեկան աղջիկ մի էր: Նա արդէն աշխատելով քանի մի փող կը շահէր. այս իւր կրած նեղութիւններուն պտուղներն էր:

Օր մի ուրախ զուարգ սրտով քաղաքին մէջէն կանցնէր: Նա կերթար շրջազգեստ մի եւ վիզը կապելու գաշկինակ մի գնելու, եւ իւր ունենալու նոր զգեստառութեան մը տածութեամբը իւր անձը երջանիկ կը համարէր: Այս գեղեցիկ շրջազգեստը տօն եւ գեղեցիկ օրերը պիտի զարգարուեր եւ Շուշան մտածելով այս բանը կը ցաթկըտէր եւ կը ծիծաղէր: Երբ այսպէս աճապարելով առաջ կը գնար, Շուշան խեղճ կնոջ մի քովէն անցաւ:

Ողորմելի կինը ախուր կերպարանքով փողոցին եզերքը նստեր էր. նորա հագած հագուստէն յայտնի էր նորա ողորմելի վիճակը, եւ անցնողներէն իւր տղուն համար որ եւ իցէ օգնութիւն մի կը խնդրէր:

Աղջիկը ինքնիրեն ասաց, որ եթէ հարուստ եղած լինէր կը ցանկար այս ողորմելի կնոջ ցաւերը թեթեւցնել: Յանկարծ միտքը բան մի բնկաւ, «Բայց ես հարուստ եմ, ասաց ինքնիրեն. տօն օրերու համար այս շրջազգեստը, այն, կարող եմ նորանէն հրաժարուիլ: Աւելի կարժէ համարեա այս մերկ տղան զգեստաւորել քան թէ ինձ համար զարգարանք դնել:

Այս բանը ասելով ճանապարհէն յետ կը գառնայ, եւ իւր գնիլիք շրջազգեստին համար պահած փողը կամաց մի խեղճ կնկան ձեռքին մէջ կը սահեցընէ: Շուշան ինքզինքը երջանիկ համարելով ուրախութեամբ տուն կը վերադառնայ:

Ո՛չ մի ժամանակ ամենագեղեցիկ շրջազգեստը եւ ամենափայլուն զարգարանքը իրեն այսքան մեծ ուրախութիւն պատճառած չէին, որքան որ պատճառեց ողորմելի կնոջ

մի թշուառութիւնն թեթեւցընելը տեսնելն :

Գեղեցիկ շրջադգեստի մի պատճառելիք հաճոյքին տեղը՝ բարի գործ մի գործելուն ու բախտութիւնը ունէր :

Գեղեցիկ զգեստները կը թառամին եւ կը մաշին ՚լեր-ջապէս, իսկ բարի գործի մի ուրախութիւնը յաւիտեան մնայուն է :

Մ Ա Ս Ի Թ .

ԳՐԲԻՆ ԱՌԱՆՆԵՐԸ .

Գրքին մէջ առակներ կան :

Առակները շատ օգտակար են, լաւ կրթութիւն եւ դաստիարակութիւն կուտան, եւ շատ բաներ կարող են ուսուցանել : Տեսնենք գրքին առակները :

Ճպուռը ամբողջ ամառը երգով անցուցեր էր . արօտներդն եւ ծաղիկներուն մէջ պտըտելով, ցատքըտելով, թռչալտելով եւ մի միայն իւր հաճոյքը որոնելով երգեր էր . բայց երբ ձմեռը եկաւ, մեր ճպուռը մեծ չքաւորութեան մէջ գտնուեցաւ, ալ այնուհետեւ ոչ միջակներ, ոչ փափուկ խոտեր եւ ոչ ալ ծաղիկներ կար մտնող գրտնելու համար, ուստի իւր սովամահ լինելու վտանգը մըրջիւնին իմաց տալու կերթայ :

« Կաղաչեմ՝ քեզի, կասէ ճպուռը մըրջիւնին, մինչեւ յառաջիկայ գարուն բաւականանալու չափ հոնտեր փող տուր ինձ, գարնան մէջ ես զանոնք կը հատուցանեմ՝ քեզ, անտարակոյս եղի՛ր գրացի իմ խօսքիս » :

Մըջիւնը լաւ գործուոր է, անդադար կաշխատի եւ բոլոր ամառը իւր ձմեռուան պաշարները հաւաքելով կը յոգնի . ուստի ծիծաղելով այսպէս կը պատասխանէ ճըպուռանը . « Բայց ասան սիրելիս, տաք ժամանակը չնչն՛վ կը պարապէիր, կերգէիր, շատ լաւ, շատ ուրախ եմ, ուրեմն այժմ ալ պարէ » : Յետոյ երեսը միւս կողմը գարձընելով իւր տանը մէջ կը մտնէ :

Մըջիւնը՝ իրաւ որ ամենաաղքատ ճպուռն համար ան-

գթութիւն ի գործ դրաւ . սակայն ճպուռը չափազանց յիմար գտնուած էր, որ իւր ծուլութեանը պատճառաւ ձմեռուան մէջ իւր անձը սովամահ լինելու եւ հպարտ մըրջիւնէն մերժողական պատասխան ընդունելու փորձանքին մէջ ձգեց :

Տղայք, այս առակիս միտքը լաւ իմացէք եւ ըստ այնմ կարգադրեցէք ձեր ընթացքն ու գործը :

Սիրելի տղայք, ահա գրքէն ձեզի մի առակ ալ :

Այս շատ գեղեցիկ առակ մի է, եւ պէտք է որ մեծ ուշադրութիւն անէք եւ լաւ հասկընաք :

Խեղճ մըջիւն մի ջրին մէջ ընկեր էր. ողորմելին արդէն խեղդուելու վրայ էր, ինչու որ մինչեւ եզերքը հասնելու գորութիւն չուներ : Այս միջոցին աղանի մի այնտեղ եկեր էր, այս մաքուր ջրով իւր ծարաւն անցընելու եւ եզերքին վրայ կը քալէր :

Նա տեսնելով վտանգի մէջ գտնուող մըջիւնը՝ կը գեթայ վրան : Այն ատեն այս բնականաբար խելացի եւ բարի թուշուր կառուցով յարդի եւ խոտի կտորներ հաւաքելով զգուշութեամբ ջրին վրայ կը դնէ . այս միջոցաւ մըջիւնին համար կամուրջ մի շինուած կը լինի, որոյ վրայէն ապահովութեամբ անցնելով ցամաք կը հասնի :

Այս գործողութիւնը վերջանելէն յետոյ աղանին կը թուշի, եւ մօտակայ ծառերուն մէկին վրայ կը թառի :

Այն վայրկեանին որսորդին մէկը այնտեղ կը հասնի եւ զաղանին տեսնելով կը լեցընէ իւր հրացանը եւ կը պատրաստուի զարնել զթռչունը . բայց մըջիւնը վտանքը տեսեր էր, անմիջապէս խոտերուն տակէն սահելով կերթայ բոլոր ուժովը որսորդին կրունկը կը խածնէ : Որսորդը կամենալով զինքը խայծող առարկան տեսնել, ետեւը կը դառնայ աճապարելով եւ այս շարժման շըշնկոցէն աղանին թռչելով կը փախչի կազատի :

Այս առակը ի՞նչ կը սովորեցընէ ձեզի :

Կը կամի հասկացընել, որ արժանաւոր կերպով ուրիշներուն ծառայութիւն անելը բարի բան է . եւ թէ մարդս երջանիկ կը լինի ուրիշներուն բարիք անելովը :

Եւ թէ պէտք է ամենէն փոքրերն անգամ ձեզի պարտաւոր կացուցանել . որովհետեւ ամենէն փոքրերն անգամ կարող են իրենց կարգին մէջ, զուրիշները պարտաւոր կացուցանել :

Գ Ա Ս Լ .

ՀԱՍԿԱՔԱՂ ՓՈՔՐԻԿ ԱՂԱԿԻԸ .

Հունձքի ժամանակ էր, տարին առատ էր եւ արտերը գեղեցկացած էին . գետինը ցորենի հասկերով գեղընցած էր, հնձողները դաշտին մէջն էին, հասկերը մանգաղին տակը կնկնէին :

Փոքրիկ հասկաքաղ մի հնձողներուն ետեւէն կերթար : Նա արեգակը դեռ ծագելէն առաջ դաշտին մէջն էր, եւ խուրձերէն դուրս մնացած ցորենի հասկերը հաւաքելու պարապած էր . եւ երբ այսպէս հասկաքաղ լինելու հետ էր, տեսնելով իւր խուրձին երթալով մեծնալը, կը մտածէր որ երեկոյին տուն վերադարձին իւր մայրը շատ երջանիկ պիտի լինէր, եւ թէ իւր բեռանը ծանրութենէն մեջքը կորացած պիտի տեսնէր, եւ թէ այս հաւաքուած հասկաքաղերը իւր ծնողացը հաց պիտի մատակարարէին : Նա այս ամէն մէկ մտածմանց վրայ կուրախանար, եւ իւր չափազանց յոգնածութիւնը ամենեւին մտքէն չէր անցնէր :

Դաշտին տէրը տեսաւ զինքը . « Դու շատ լաւ աշխատող մի ես, ասաց նորա եւ արգէն բաւական գեղեցիկ խուրձ մի կապեցիր » :

— Այս իմ մօրս համար հաց է « պատասխանեց փոքրիկ հասկաքաղը, փութաջանութեամբ իւր աշխատութիւնը շարունակելով :

Արտին տէրը նորա բարի սիրտը ճանչցաւ . գնաց իւր հնձողներուն քովը եւ նոցա ասաց . « երբ ձեր խուրձերը հաւաքելու լինիք, դաշտին վրայ կամաւ ցորենի հասկեր թողուցէք, որպէս զի փոքրիկ հասկաքաղը զանոնք ժողովէ եւ առատ հունձք արած լինի . չը լինի որ խուրձերէն ընկած ցորենի հասկերը հաւաքելու համար նորէն յետ գառնաք : Գետնին վրայ գիտամբ հասկեր թողուցէք թշուառներուն եւ աղքատներուն պիտոյիցը համար : Ինչու որ նոքա ալ մեզի պէս մարդ, մեզ նման Աստուծոյ ստեղծածներն են :

Գ Ա Ս Լ Ա .

ՏՂԱՅԻՐ ԵՒ ՇՈՒՆԸ .

Կենդանիներուն վնաս հասցունելը անգթութիւն է : Կենդանիները բարի են : Նոքա մարդուս օգտակար են : Նոքա աստուծոյ մարդուս շնորհուած ընկերներ են : Եզր եւ ձին մեզի համար գետինը կը հերկեն :

Կովը մեզի կաթ կուտայ եւ ոչխարը իւր բուրդը : Շունը տան պահպանութիւն կանէ եւ ոչխարաց հօտին կառաջնորդէ : Շունը մարդուս բարեկամն է, նա իւր սիրովը ձեռքը կը լըզէ :

Կենդանիները մեզի բարիք կանեն, նոցա չարիք հասցընելը վատ գործէ : Լսեցէք անդամ մի ինչ պատահեցաւ :

Փոքրիկ տղաքներ դպրոցէն ելլելով՝ ճանապարհին վրայ խաղալու հետ էին : Նոքա այս եւ այն կողմ կը վազվազէին, քարեր կը նետէին եւ գաւազաններով վարժութիւններ կանէին : Հովուատունը վերադառնալու համար շուն մի ճիշդ այն տեղէն անցնելու վրայ էր . իսկոյն չարածը՝ ձի տղաքը սխան քարերու եւ գաւազաններու հարուածներով արտերուն մէջ հալածել զայն :

Իրենց թեթեւութիւնն ու ճարպիկութիւնը խեղճ շան վրայ կը փորձէին, որ ամենեւին ինքզինքը չէր պաշտպանէր եւ նոքա կը ծիծաղէին երբ քանի մի հարուած կենդանւոյն մի անգամը կը վիրաւորէր :

Սակայն տեսարանը յանկարծ կը փոխուի : Անտառէն գայլ մի ելլելով տղայոց կերեւայ, որոնք դողալով փախչել կսկսին . գաղանը նոցա ետեւէն կվազէ եւ արգէն նոցա մօտենալու վրայ է : Նոքա լեզապատառ եղած աղաղակներ կարձակեն . շունը կը լսէ այդ աղաղակները, կը վազէ այն կողմ, կը նետուի կատաղի գայլին վրայ եւ մի կռիւ կսկսի : Մի քանի վայրկեանէն քաջ շունը կը խեղդէ ըզգայլը եւ գետին կը փրուէ զայն . բայց խեղճ շունը ինքն ալ կը վիրաւորուի, արիւնը իւր վէրքէն կը վազէ :

Փոքրիկ տղաքը ամօթահար դէմքով նորա կը մօտենան

եւ նորա վերջէն վաղած արիւնը առուակին ջրովը կը լուան:

Նոքա ամօթներէն չը գիտէին արածնին, ինչու շունը ծեծեր էին, բայց նա նոցա ազատիչը եղաւ:

Գ Ա Ս Լ Բ.

Ժ Ա Մ Ա Յ Ո Յ Ը Ը.

Եկեղեցւոյ դռնեակին վրայ կախուած հրապարակային ժամացոյցը տեսնելու պիտի երթամ:

Ժամը ութն է:

Ժամացոյցին սլաքը այնքան ծանր առաջ կերթայ որ շարժիլը ամենեւին չերիւար. սակայն եւ այնպէս քանի որ ժամանակը կանցնի ինքն ալ առաջ կերթայ:

Յետ կը դառնամ, մի քանի քայլ առաջ կերթամ, կը խաղամ, ելած տեղս կուգամ, գլուխս կը վերցընեմ, այս միջոցին սլաքը արդէն տեղափոխութիւն արած է:

Ժամը ութն էր, տես այժմ ութնէն քառորդ անցեր է. Ինչպէս կանցնի ժամանակը:

Աչքերս կը գոց մ, օդը տաք է, քուն կը լինիմ, կարթընամ: Ժամը քունի է. ժամը տամը մէկն է:

Ո՛վ Աստուած իմ, երեք ժամ անցեր է: Շատ ուշ է. ինձ պատուիրուած աշխատութիւնը գլուխ հանելու համար ժամանակս մնացած չէ: Օրուանս մէկ քառորդ մասը կորսուած է:

Տեսէք ինչպէս ժամացոյցին սլաքը առաջ գնաց, առանց բանի մի վրայ մտածելու իմ քուն եղած ժամանակս:

Ժամացոյցին սլաքը երբէք յետ չերթար, նա միշտ առաջ կը վազէ: Անցած ժամը բնաւ յետ չը դառնար: Մարդս իւր կորսնցուցած ժամանակը վերստին չէ կարող գտնել: Երբ ձեռքիս մէջը աւազ լեցունելով գետնին երեսը ցրուեմ, որքան ալ զգուշութեամբ եւ կամաց զայն թափելու լինիմ, ձեռքիս մէջ իսկոյն պարապ կը մնայ:

Ժամանակն ալ այսպէս է. նա կը փախչի կերթայ եւ իրմէ բան մի չը մնար: Ժամը կը զարնէ ժամացոյցին վրայ. սա անցեալ ժամանակին հաշիւն է:

Ջարնող ժամացոյցը մեզի ասել կուզէ, « աշխատէ »: Որովհետեւ, լաւ իմացէք տղայք, մի եւ նոյն ժամը երկու անգամ պիտի չը զարնէ:

Գ Ա Ս Լ Գ.

ՄԻՇՏ ԲԱՐԻՔ ԳՈՐԾԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ԱՆՊԱԿԱՍ ԵՆ.

Ամէն մի ժամ, ամէն մի վայրկեան մարդս բարիք գործել կարող է: Բարի սրտի մի համար բարեգործութեան մի առիթը միշտ ներկայ է. բաւական է որ մարդ զայն գործելու կամք ունենայ:

Մտիկ արէք, տղայք, եւ դուք շուտով պիտի տեսնէք ու համոզուիք:

Ճանապարհին վրայ յոգնածութենէ ընկճած մարդ մի կար որ անշարժ կեցեր էր: Օգը մինչեւ այրելու աստիճանի տաք էր, այն ողորմելի մարդը ծարաւ էր:

Փոքրիկ կարապետը, տասը տարեկան մի տղայ, սկսաւ վազել, նորա գիտաւորութիւնը ազբուրէն պաղ ջուր բերելու համար է եղել. « Առէք, քաջ մարդ, ասաց նորա, տալով մի բարջ ջուր, խմեցէք »: Ողորմելի մարդը մեծ ախորժակաւ խմելով՝ զովացաւ, եւ կարապետին շնորհակալ լինելով իւր ճանապարհը շարունակեց:

Բարի սրտով եւ մի բարջ ջրով ահա կարապետ կարողացաւ բարեգործութիւն անել:

Փոքրիկ աղջիկ մի հիւանդ էր, նա տենդ ունէր եւ շատ կը նեղուէր այս բանէն: Եղբայրը իւր բովն էր եւ զայն կխնամէր: Նա դաշտերը գնացեր էր գանազան տեսակ բժշկական ծաղիկներ եւ արօտներ հաւաքելու համար:

Եւ այս ծաղիկները իւր մօրը տուեր էր, որոնցմով այս սիրելի մայրը իւր խեղճ եւ վշտակիր զաւկին համար համեղ եւ միանգամայն առողջարար շիճուկ մի պատրաստեց:

Հիւանդ քոյրը իւր առողջութիւնը քիչ մի գտաւ, եւ քանի մի օրէն յետոյ իւր եղբօրը հետ իրենց տանը դրանը առջեւ կը խաղար: Բարի սրտով եւ քանի մի դաշտային ծաղիկներով՝ տըղայն իւր հիւանդ քրոջը առողջանալուն ձեռնտու եղաւ:

Ձմեռ էր եւ սաստիկ ցուրտ, գետինը ձիւնով եւ սառնանքման անձրեւի հատիկներով ծածկուած էր:

Մարդիկ դժուարութեամբ շրջագայել կը կարողանային: Ծերունի մի սառերուն վրայ յառաջանալու համարձակութիւն չունէր. նա իւր գաւազանին վրայ կը կրթնէր, վախնալով որ չը լինի թէ ոտքերը սահին ու վայր ընկնի:

Փոքրիկ Յակոբը նորա մօտենալով ասաց. « Բարի ծերունի, վրաս կրթնէ, ես գբեզ կը պահպանեմ. իմ սրունքներս ամուր են ես այս սառույցներուն վրայ չեմ սահիր, ապահով եղիր, հայրիկ: Կը տեսնէ՞ք, տղայք, բարիք անելու առիթը ամեն տեղ կը գտնուի:

Բարի կին մի խուրձ մի շալակած կը տանէր: Նա տարեց էր բեռը ծանր էր, եւ զայն տեղը հասցընելու համար անտանելի նեղութիւն կրելու հետ էր:

Փոքրիկ մանուկը իւր հօրը փոքրիկ բեռնաբարձ միանիւ կառքովը հասաւ եւ զայն բեռնաթափ անելով, խուրձը մինչեւ գիւղ տարաւ:

ձանապարհին վրայ՝ բեռնակրութենէ ազատուած այն ողորմելի կնոջն հետ զուարդ դէմքով կը խօսակցէր:

Ես փողոցին մէջ վազող փոքրիկ տղայ մի տեսայ. նա իւր ընկերներովը շրջապատուած կը վազէր: Այս զուարճալի խաղ մի էր: Այն միջոցին ծերունի մի նոցա մօտէն անցնելով՝ տղայն իւր խաղը մոռացաւ, եւ կանքնելով քաղաքավարութեամբ բարեւ տուաւ ծերունուն:

« Բարեկիրթ տղայ, քու երիտասարդութիւնդ ամենուն սիրելի եւ հաճոյական պիտի լինի, դո՛ւ, քեզ կասեմ, ասաց ծերունին, վասն զի կը տեսնեմ որ ծերութիւնը կը պատուես եւ կը պատկառիս նորանէ»:

ԶԱՐՈՒԹԵԱՆ ՓՈՒՍԱՐԷՆ ԲԱՐԻՔ.

Դու ինձ չարիք հասուցիր, ասաց չարը, ես ալ նոյնը քեզի պիտի հասուցանեմ:

Դու ինձ չարիք գործեցիր, ասաց բարին, ես զայն կը ներեմ քեզ: Դու ինձ զարկիր, վշտացուցիր, ես այդ բանը չեմ յիշեր: Որովհետեւ դու չար ես, ես ալ նոյնը լինել չեմ կամենար: Դու չարասէր ես, ես չեմ ցանկար քեզ նմանիլ: Քեզի չարիք հասուցանելու համար արդեօք աւելի երջանիկ կարո՞ղ էի լինել:

Մեր ուրիշներուն արած չարութենէն մեզ ինչ օգուտ կարող է հասնել: Աստուած ասած է. « չարիք գործողին գլխուն չարիք պիտի գան. իսկ բարիք անողը բարիք պիտի տեսնէ »:

Ուրիշը պատժելը, ուրիշի վրէժխնդիր լինելը Աստուած իրեն պահած է, ինչպէս որ զուրիշը վարձատրելը:

Ձիս կճող իշամեղուն սարդի ստայնին մէջ կընկնի:

Փոքրիկ ու տկար թռչունը պատառող անգղը՝ որսորդին հրացանէն կը սպաննուի:

Չնրագործ, ճանապարհին մէջ քու ընկերդ վայր ձգելու համար դրած քարիդ, հաւատան ինձ, դու ինքդ չարաչար կը զարնուիս:

Ե Ս Գ Տ Ա Յ.

Փողոցին մէջէն անցնելով, դաշտերուն մէջ շրջագայելով, ես գտայ . . .

Ես գտայ փողով լեցուած քսակ մի:

Ես գտայ ձկնեղէն զարդ եւ թանկագին առարկաներ. այս գանձին տէր լինելովս՝ ահա երջանիկ եղայ ես:

Դու գտար . . . բայց ասան ինձ այն, լա՛ւ խորհրդածէ, կարո՞ղ ես գտած բանիդ տէր լինել, իրաւունք կունենամ

զայն պահելու: Գտած բանդ միթէ քեզ կը պատկանի:

Ինչ գտածիդ վրայ ուրախացած միջոցիդ՝ ուրիշ մի զայն կորսնցունելուն համար կուլայ: կը տրտմի: Ուրիշ մի զայն կը փնտռէ եւ կը յուսահատի:

Թէ որ դու կը պնդես թէ գտած ես եւ քեզ կը պատկանի՝ ապա ուրեմն ինչո՞ւ համար զայն կորսնցնողին աչքէն թաղուցանել կը կամիս:

Տղայ, քաղաքին մէջէն անցած ժամանակս գնտակ մի գտայ: Տղայ, ես բանալիներ եւ մի թռուցիկ գտայ:

Այժմ կամիս ասել որ այս գնտակը ինձ կը պատկանի կամիս հաւատալ որ այս բանալիներուն եւ թռուցիկին տէրը ես եղած լինիմ այսուհետեւ: Ի՞նչ կասէիր դու թէ որ ես պատասխանէի « թէ այս գնտակը իմն է, այս բանալիներն ու թռուցիկներն իմն են, զորս դու կորսնցուցեր էիր»: ուրիշին ինչքը պահելու համար գզրոցի կամ սնտուկի մէջ պահուելու պէտք չունի:

Հարկաւորութիւն չկայ, որ ինչ եւ իցէ բան մի ինձ սեպհականելու համար բանալիներու հսկողութեան տակ դնեմ: Ինչ որ ինձ կը պատկանի իմն է, ամենայն տեղ, ինչպէս դաշտերու մէջ՝ նոյնպէս եւ տան մէջ, փողոցի մի մէջ՝ նոյնպէս սնտուկի մի մէջ:

Ո՞վ պիտի պահէ զայն ինձ համար թէ դաշտերուն, թէ փողոցին եւ թէ տանը մէջ:

Ո՞վ պիտի ապահովէ ունեցածս:

Պատիւը Արդարասիրութիւնը

Գ Յ Ս Է Ա Ռ Ա Ջ Ի Է

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԵՆ ԲՍՐՍԵՂ.

Մարտիրոս իւր հօրմէն ժառանգութիւն մնացած արտ մի ունէր: Ինք ժրաջանութեամբ իւր հողը կը մշակէր, բոյսերուն հարկաւոր եղած աղբը կը բերէր, անպիտան արօտները կը խլէր: Նա ծառեր տնկեր էր, որոց աւելորդ ճիւղերը կը կտրէր եւ զանոնք կը գեղեցկացընէր:

Իւր արտին մէջ ամեն տեսակ հունտեր կը ցանէր. նըմանապէս անփոյթ չէր ցորեն եւ հաճար հասուցանելու իրենց հացը իւր հողի բերքէն մատակարարելու համար: Գետնախնձորներ, որոնք այնքան օգտակար եւ սնուցիչ են, սիսեռն, բակլայ եւ լուբիա՝ առատութեամբ կը գտնուէին իւր քովը:

Այս ամբողջ արտը կանոնաւորապէս մշակուած եւ իւրաքանչիւր տարի հունձքերով ծածկուած տեսնելը մեծ եւ անմեղ զուարճութիւն մի էր: Եւ Մարտիրոս իւր բազուկներուն աշխատութեանը շնորհիւր հարստացեր էր. հետեւաբար իւր ընտանիքը առատ սնունդ ունէր:

Բարսեղ ալ իւր հօրը մտնուանէն յետոյ արտ մի ժառանգութիւն ստացեր էր, զոր բաց ի աշխատութենէ ուրիշ բան չէր պահանջեր. սակայն Բարսեղ դժբաղդաբար վատաբարոյ եւ ծոյլ անձ մի էր: Արեգակը կը բարձրանար եւ իւր կենսաբեր ճառագայթներովն գետինը կը լուսաւորէր եւ կը տաքցնէր. բայց Բարսեղ անկողնէն չէր ելլեր, կարծես թէ նորա մէջ գամուած էր:

Այն միջոցները անպիտան խոտերը իւր արտին մէջ կահէին եւ գտնուած պիտանի բոյսերն ու հունտերը կը խեղդէին:

Ինք կարեւոր աղբին համար անփոյթ կը լինէր, վնասակար բոյսերը չէր խլէր, արեգակն տաքութենէն չորացած՝ կարծրացած հողը չէր ջրեր, հետեւաբար տունկերը կամ չորանալով կը փճանային կամ կը թառամէին:

Այս անպիտան խոտերով ծածկուած եւ բոլորովին անխնամ մնացած գետինը տխուր տեսարան մի կընծայէր: Եւ երբ ամեն տեսակ բոյսերը կահէին, երբ հունձքի ժամանակը կը հասնէր, Բարսեղ հիմեղու բան մի չէր ունենար, որով իւր շտեմարանը բոլորովին պարապ կը մնար:

Բարսեղ աղբատ եւ թշուառ եղաւ ուրիշներուն ուրախութեանը վրայ նախանձելով եւ կարծես թէ իւր բոլորտիքը գրանուող ամեն բան տխուր եւ յուսահատեալ էր:

Գ Ա Ս Լ Է.

ԵՐՁԱՆԻԿ ԼԻՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԲԱՐԵՍԻՐՏ ԼԻՆԵԼ ՊԷՏԻ Է.

Տղայք, եկէք, ձեռքերնիդ ինձ տուէք, ես ձեզ առաջնորդել կը կամիմ:

Ես զձեզ լաւ ճանապարհով, լաւ փողոցով պիտի առաջնորդեմ, ուր ձեր ոտքը ամենեւին չը պիտի սահի:

Տղայք, ո՛վ որ ձեզի բարի խրատ մի կուտայ՝ գիտցէք որ զձեզ կը սիրէ, եւ այն որ ձեզի վատ խրատ կուտայ՝ հաւատացէք որ ձեր թշնամին է:

Որովհետեւ բաց ի բարիէն ոչ ոք կարող է զձեզ երջանիկ անել. չարը իւր չար գործերովը երբէք ուրախութիւն զգացած չէ. ուրեմն այն որ ձեզ բարի խրատ կուտայ՝ ձեր երջանկութիւնը կը կամի, եւ այն որ ձեզ վատ խորհուրդ կհաղորդէ՝ ձեր դժբաղդութեանը կհետամտի:

Միթէ չէք տեսներ բարեգործին զգացած ուրախութեանը որպիսութիւնը: Նա իւր սրտին մէջ եւ ոչ մի յուզմունք ունի, որովհետեւ իւր խիղճը զինքը յանդիմանելու ամենեւին բան մի չունի: Սրտի հանգարտութեամբ Աստուծոյ առջեւը կը խոնարհի, մտածելով որ Աստուած իւր հոգւոյն խորերը կը տեսնէ: Ինք բանի մի համար անհանգիստ չը լինիր, բանէ մի չը գանգատիր, որովհետեւ կը մտածէ որ Աստուած բարի է, արդար է, եւ թէ նա ամէն բանէ նախապատիւ է, ամէն բանի դիմաց է:

Տեսէք, եղիսաբէթը իւր ընկերներուն համար բարի է, իւր ընկերները զինքը կը սիրեն: Եղիսաբէթը իւր ունեցածէն ուրիշներուն ալ բաժին կը հանէ: Առանձին վայելելի չկամեցածին համար միթէ աւելի երջանիկ չէ:

Չարագործ անձ մի ձեզ չարիք հասուց. դուք, տղայք, չարին տեղը բարի հատուցէք, վասն զի վստահ եղիք, որ այս ճանապարհաւ սրտերնուդ մէջ անպատմելի ուրախութիւն մի պիտի ունենաք:

Աշխատեցէք տղայք, որուանը երեկոն շատ ուրախարար պիտի լինի. իսկ թէ որ գատարկութեան եւ ծուլու-

թեան մէջ մնաք՝ դուք ինքնիրեննիդ պիտի ամաչէք, Տեսէք, բարեգործ մարդը որքան քաղցրութեամբ եւ խաղաղութեամբ քուն կը լինի:

Չարագործ մարդուն քունը սարսափելի յուզմունքներով լի է:

Չուարդութիւնը եւ անմեղութիւնը բարեգործ մարդուն երեսին վրայ կը փայլի. իսկ չարագործին դէմքին վրայ չարութեան տխրութիւնը գծագրուած է:

Գ Ա Ս Լ Դ.

ՏՂՈՒՆ ՇՐՁԱԳԱՅՈՒԹԻՒՆԸ:

Օգը լաւ է, երկինքը մաքուր եւ կապտագոյն է, արեգակը կը փայլի եւ քաղցր ջերմութիւն մի կը սիրէ:

Ո՛րքան գեղեցիկ է գիւղը եւ իւր շրջակայքը, որքան կանանչ է արօտը. որքան բեռնաւորուած են ծառերը ծաղիկներով, եւ այս ամեն բաները ստեղծող Աստուածը որքան մեծ, որքան աննքնելի է, Ո՛րքան բարի է Ինքը մարդուս մի այսքան գեղեցիկ եւ հիանալի բնակարան շնորհելուն համար:

Ահաւասիկ աշխատող այգեգործը. նա հողը կը հերկէ, որ-Թերուն աւելորդ հիւղերը կը դարէ:

Ահաւասիկ ագարակին դռները բաց են: Այնտեղ ամեն մարդկաշխատի: Սայլավարը ձիերը հերկելու կը տանի: Հովիւը գոմատանը մէջ ոչխարաց հօտը կը խնամէ:

Տեսչուհին ամեն տեղ է: Կովերէն կաթ կը կթեն եւ մեծամեծ անօթներու մէջ կը լեցնեն:

Սպասուհիները կարագ կը շինեն եւ Թռչնեղինաց հատիկներ կը ցրուին:

Այսպէս, ամեն մարդ աշխատութեան ետեւէ է:

Աշխատութիւնը մարդուս պարտաւորութիւնն է: Ինչ կը լինէր ուրեմն Թէ որ ամեն մարդ չաշխատէր:

Տարակոյս չկայ, երկիրս անմշակ կմնար, դաշտերը ցորենով եւ պիտանի հունտերով չէին ծածկուէր, եւ մարդիկ առանց աննդեան կը մնային:

Դաշտերուն եւ արտերուն մէջ շրջագայելով՝ բոլոր տեսածներէս բան կը սովորիմ, միտքս ու խելքս կը բացուի եւ դատողութեան տէր կը լինիմ:

Կտաւագործին փոքրիկ տանը առջեւէն անցայ: Այս տունը շատ պարզ եւ շատ շնորհալի է. նորա տանիքը եղէքով ծածկուած է եւ խոտը պատերուն վրայ կահի. բայց սակայն այս պարզ երեւոյթին շնորհի մի տուած է: Մի ահագին մեծ ծառ խրճիթին վրայ շուք կը ձգէ:

Խաղողի որթ մի իւր գեղեցիկ ողկոյզներովը պատուհանները կը շրջապատէ: Ողորմելի կարծուած կտաւագործը կաշխատի, բայց կարելի է որ հարուստէն շատ աւելի երջանիկ է:

Եւ յիրաւի աւելի երջանիկ է, թէ որ աւելի առաքինասէր է:

Ճանապարհիս վրայ խաղացող տղաքներ տեսայ, որոնք իրենց արագավազութիւնը փորձելու համար վարժութիւններ կանէին: Նոքա շատ ճարպիկութեամբ փայտեայ շրջանակներ կը գլորէին եւ նոցա մէջերէն գնտակներ կանցունէին:

Այծերու նման բաւական բարձրութեամբ վեր կցատկէին: Ուրախութեան աղաղակներ կը հանէին: Թէ որ յանկարծ չարասէր մէկը գար մտներ մէջերնին, նոցա ուրախութիւնը անշուշտ աներեւոյթ պիտի լինէր, եւ լինելու վէճերն ու կռիւները խռովութիւն եւ շփոթ պիտի յարուցանէին:

Նոքա բարի լինելուն համար զուարթ ու խաղաղասէր են:

Եւ հովուին բնակարանին առջեւէն անցայ: Հայրը դաշտերուն մէջ իւր հօտին քովն էր, իսկ մայրը իւր պարէնները քաղաքին մէջ ծախելու համար հեռացեր էր:

Նա գնացեր էր քաղաքի վաճառանոցը իւր որդեւորը զգեստներ գնելու: Այս միջոցին քոյրերէն անդրանիկը տանը վրայ կը հսկէ. նա իւր բազուկներուն վրայ կգրկէ եղբայրներէն ամենէն փոքրը եւ ամենէն վերջը ծնած երեխայն քուն կանէ իւր օրորոցին մէջ: Նա կսկսի մօր մի պարտականութիւններուն վարժութեանը պարապել. նա ամենուն համար բարի է:

Եւ որովհետեւ նա բարի է, պէտք է որ մարդիկ սիրեն զնա եւ նորա խօսքերուն սիրով ականջ կախեն:

Միշտ ճանապարհ անելով եւ գիւղին ամեն կողմը շրջագայելով՝ երգեր եւ աղաղակներ լսեցի:

Այս այն տունն է ուր ոգելից ըմպելիքներ խմողները կը յա-

ճախեն եւ սեղաններու բոլորտիքը կհաւաքուին: Սեղաններուն վրայ բազմաթիւ գաւաթներ եւ շիշեր կան:

Գաւաթները գինուով կը լեցուին, գինին կը վազէ եւ սեղանները կաղտոտէ: Այս մարդիկը խմելով բանականութիւննին կը կորսնցընեն, սոսկալի աղաղակներ կը վերցընեն եւ ամենքը միասին կը խօսին, կարծես թէ խելագարուեր էին:

Նոքա իրարու հետ կը կռուին, կը վիճին եւ իրարու կը սպառնան եւ արիւնը գինւոյն հետ գետին կը վազէ:

Նոցա մէջ այնպիսիներ կան, որ ոտքի վրայ կանգնել կարող չեն. շատեր ալ ուշաթափ եւ անզօր եղած վայր կը գլորուին. ո՛չ արածնին եւ ո՛չ ալ ասածնին գիտեն: Նոքա ծառերուն եւ պատերուն զարնուելով կը քալեն, եւ այնքան տկար են, որ փոքրիկ տղայ մի կարող է իւր մատովը գետին գլորել նոցանէ ամենէն զօրաւորը:

Ահաւասիկ գինովցածը, որ խմողներու տնէն դուրս կելլէ: Նա բոլորովին գինւոյ եւ ցելսի մէջ թաթխուած է, նա չէ կարող իւր ոտքերուն վրայ կանգնել:

Ողորմելի՛ անմիտներ, իրենց աշխատութեան օրերուն մէջ վաստրկած փողերնին փրճացուցին. նոքա իրենց ընտանեաց հացը ոգելից ըմպելեաց համար կորսնցուցին, եւ երբ տներնին վերադառնան, ինքզինքնին յարդի վրայ փռուած անասունի դուռութեան մէջ պիտի գտնեն:

Նոցա զաւակները իրենցմէ հաց պիտի ուզեն, բայց նոքա իրենց զաւակացը անօթութիւնը անցընելու համար հաց պիտի չուենան:

Ես գինովցածներուն տանը առջեւէն կհեռանամ, ուր մարդ թէ՛ իւր փողը, թէ՛ իւր պատիւը, թէ՛ իւր բանականութիւնը, գուցէ եւ կեանքը կը կորսնցնէ: Ես շուտով յետ կը դառնամ, որովհետեւ այս տեսարանը զիս կը զգուեցընէ:

Ընդհակառակը, ո՛րքան ուրախութիւն կը պատճառէ ինձ այս գիւղացւոյն անցնիլը տեսնելս:

Նա աշխատութենէ կը վերադառնայ, իւր գործիքները ուսին վրայ դրած. նա ուրախութեամբ կերգէ եւ քալած միջոցին ճանապարհին վրայ պատահած բարեկամները կը բարեւէ. նա իւր տունը վերադառնալու կահապարէ, ինչու որ ահա երեկոյ լինելու վրայ է:

Այսօր ռոճիկ ստանալու օր է; նա այս շաբթուայ վարձքը ստացած է. նա խմորներուն տանը առջեւէն կանցնի; բայց այն տեղ չը մտներ, այլ իւր բոլոր շահածը իւր տունը կը բերէ :
 Նա իւր տղոցը համար զգեստեղէնք եւ ամենէն փոքրին համար ալ խաղալիք մի պիտի գնէ : Նա իւր կնոջն համար տօն օրերս հագնելու շրջագգեստ մի պիտի գնէ :
 Նա բարեկարգութեամբ եւ խնայութեամբ պիտի ապրի, որպէս զի թէ՛ ինքն եւ թէ՛ իւր ընտանիքը երջանիկ լինին :
 Իւր խնայութեամբը մի կողմ դնածէն՝ տարւոյն վերջը կով մի պիտի գնէ; որոյ կաթովը իւր զաւակները պիտի սնուցանէ :
 Այս եղանակաւ իւր կարողութիւնը սակաւ առ սակաւ բազմանալով փոքրիկ գետին մի գնելու համար շուտով բաւական հարուստ պիտի լինի :
 Եւ գեղեցիկ խնճորենիներով զարդարուած՝ իւր տնէն ոչ այնքան հեռու արտ մի պիտի գնէ, եւ իւր ձեռքերովը այս արտը պիտի մշակէ : Կանանչեղէնները առատութեամբ պիտի աճին այն տեղ, իւր կովը սնուցանելու համար վարսակ պիտի ցանէ եւ իւր գերդաստանին սննդեանը պէտք եղած ցորենը պակաս պիտի չը լինի :
 Նորա աղայքը միասին պիտի աշխատին, եւ այս խնամքով մշակուած գետնին վրայ փոքրիկ անկիւն մի անգամ կորսուած պիտի չը լինի :
 Եւ մեծ ու նշանաւոր օրերուն մէջ տեսնելով իւր գերդաստանին երջանկութիւնը, հողային բերքերու վայելմունքը եւ տօնական զգեստներով զարդարուածնին, մեծ ուրախութիւն պիտի զգայ սրտին մէջ :

Ահա այսպէս՝ երբ օգտակէտ նպատակաւ կը շրջագայենք, կարող ենք շատ բաներ սովորիլ թէ ուշադրութիւն դարձնենք տեսածներուս վրայ : Բնութեան մէջ չկայ մի այնպիսի թէ մեծ եւ թէ փոքր տեսարան որ մեզի բան մի չը սովորեցնէ :
 Ամպերը կը հաւաքուին, փոթորիկը կը գոռայ, եւ անձրեւը մարդուս աշխատութեամբը անեցած հունձքերուն կը սպառնայ :
 Ամեն բան Աստուծոյ ձեռացը մէջն է. ինք մի վայրկեանի մէջ կարող է մի տարուան աշխատութիւնը ոչնչացունել :
 Եկեղեցւոյն զանգակը հեռուէն կը լսուի, այս օրերուն մէջէն եկած ձայն մի է, որ կիրաւիբէ զմեզ Աստուծոյ աղօթելու :

Այս զանգակին ձայնը շատ անգամ տխուր լուր մի կաւետէ մեզ, սա ընտանիքի մի արտասունքներն են :
 Վշտերու եւ ցաւերու մէջ եղողներուն համար մեր սրտէն կամիլ մի արտասունք թափենք :
 Ծաղիկը իւր բողբոջին վրայ թառամած է. նա երէկ պայծառ ու զուարթ էր. նա այսօր ոչնչութեան դարձաւ, ամեն բան այս ծաղկիս նման կանցնին :
 Այս մարդը որ շատ զօրեղ եւ շատ գործունեայ էր, ահա-ւասիկ այժմ ծերացած է կնճիռները ճակտին վրայ :
 Մեր երիտասարդութիւնն ալ նմանապէս պիտի անցնի, եւ մենք ալ նորա պէս պիտի կորանանք :
 Եւ երբոր աչքերս այսպէս ամբողջ բնութեան վրայ կը դառնան, կը տեսնեմ որ ամենալաւ կերպիւ ճիւղափատ եղած ծառերը՝ ամենէն աւելի կը գեղեցկանան, եւ թէ ամենագեղեցիկ ծառերը շատ պատուական պտուղներ կը բուսցընեն :
 Կը տեսնեմ որ ամենալաւ կերպիւ մշակուած արտերը ամենառատ հունձք կուտան :
 Կը տեսնեմ նմանապէս՝ որ ամենաընտիր մարդը ամենէն երջանիկ է :
 Բարի եւ առաքինի մարդը այն է, որ իւր ծերութեանը համար աւելի պտուղներ կը հաւաքէ, եւ իւր սրտին մէջ ունեցած ուրախութիւնը ամենէն աւելին ու մաքուրն է :
 Աստուած իմ, արա՛, որ մենք միշտ բարի լինինք, եւ թէ չարագործութեան մտածմունքն անգամ երբէք մեզի չմտենայ :

մեծ ցաւ պատճառեց : Այսպիսի ընթացք մի՛ զգաստ եւ բարեկիրթ մարդու մի կարող է հաճոյ լինել : Ինչ որ խոհեմ եւ համեստ մարդոց անհաճոյ է՝ ամօթ եւ անվայել է : Ես պիտի ջանամ միշտ այնպէս վարուիլ՝ որ խոհեմ եւ համեստ մարդիկ հաճին եւ ուրախ լինին, եւ իմ ընկերներս բարի օրինակ առնուն ինձնէ :

Բ. ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ.

Գաբրիէլ եւ Թորոս օր մի պարտէզի մի առջեւէն անցնելու ատեննին՝ տեսան որ դուռը բաց է, եւ հետաքրքրութեամբ ներս մտան : Պարտէզին մէջ գեղեցիկ սալորենի մի կար եւ այնքան առատ պտուղ տուած էր որ ճիւղերուն տակ նեցուկներ գնել հարկ եղած էր : Սալորներն հասունացած էին, պարտէզին մէջն ալ մարդ չկար : Թորոս Գաբրիէլին կասէ. «Ահա հասուն եւ գեղեցիկ պտուղներ, մինչեւ որ կշտանանք՝ կարող ենք ուտել. արի ճիւղ մի կտորենք եւ առնելով փախչենք ու առանձին տեղ մի նստինք եւ ուտենք» : — Ոչ, կը պատասխանէ Գաբրիէլ, այդ բանը չենք կարող անել : Ինչու որ ծառը մերը չէ : Ի՞նչ վնաս ունի, կասէ Թորոս, տէրը չէ կարող գիտնալ որ մենք առած ենք, թերեւս չիմանար ալ որ ճիւղ մի պակասած է. պտուղներն ալ այնչափ առատ են որ մեր քանի մի հատ առնելովը տիրոջը գրեթէ բան մի պակասած չը լինիր» : — Ո՛չ, ո՛չ, կը կրկնէ Գաբրիէլ, գողութիւն եւ անիրաւութիւն արած կը լինինք, պէտք չէ որ մարդ իրեն չը վերաբերած բանը տիրոջմէն գաղտ առնէ, թէեւ փոքր եւ չնչին լինի : Չես յիշեր ինչ ասաց մեր հայրը, երբ անգամ մի գողի մի ձեռուրները կապած մեր տանն առջեւէն կանցունէին : Ի՞նչ ասաց, պատասխանեց Թորոս : — Չասոնց որ մեծ գողերը միշտ փոքրէն սկսած են իրենց վատ ունակութիւնը : Թորոս քիչ մի խորհելէն յետոյ՝ «Իրաւունք ունիս Գաբրիէլ, ասաց, արի ելլենք երթանք այս պարտէզէն» :

Թորոս մեծ փորձութեան մի մէջ գտնուեցաւ անիրաւութիւն մի անելու, երբ ուրիշին սալորներն ուտելու փափաք ունեցաւ : Բայց որչափ բաղաւոր էր որ իւր քովը բարի եւ խոհեմ խրատատու մի գտնուեցաւ, ինչպէս էր ազնիւ Գաբրիէլը :

Գ. ԳԷՇ ՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ.

Նիկողայոս քանի որ իւր հօրը տունն էր, ամեն օր երեկոյ լինելուն անկողին կը մտներ, կամ նստած տեղը քուն կը լինէր եւ դժուարաւ կարթննար : Շատ անգամ հարկ կը լինէր փոքրիկ տղու մի պէս հանուեցնել ու դըրկելով անկողին տանել զայն, վասն զի չէր կարող քունէն սթափիլ : Ամեն երեկոյ այսպէս կանուխ քուն կը լինէր, բայց եւ այնպէս առաւօտուն շատ ուշ կարթննար. ամառն արեգակը ծագելէն շատ ետքը հազիւ կելլէր անկողնէն : Մայրը ստէպ կը խրատէր որ ծուլութիւնը թողու, ինչու որ միշտ համարձակութիւն պիտի չունենայ այնպէս կամեցածին չափ քուն լինելու. ուստի եւ խրատ կուտար նորա որ երեկոյները երբ քունը գայ, սենեկին մէջ ելլէ պտըտի, առաւօտներն ալ՝ արթննալուն կամ իրեն ձայն տրուելուն՝ իսկոյն անկողնէն ելլէ. բայց Նիկողայոս այս խրատը մտիկ չէր աներ, եւ այն գէշ սովորութեան մէջ յարատեւեց : Նիկողայոսին ծնողքը հարուստ չէին, ուստի եւ տղան տասնըջորս տարեկան հասնելուն՝ ստիպուեցաւ հացագործի մի ծառայութեանը մտնել : Վարպետը կտահանջէր որ Նիկողայոս երեկոյները մինչեւ ժամը տասն արթուն կենալով՝ այլ եւ այլ ծառայութիւններ անէ, ամառ եւ ձմեռ ալ առաւօտուն ժամը հինգին անկողնէն ելլէ : Բայց Նիկողայոս վարպետին ասածին պէս չէր կարող անել : Չկարողանալով երեկոյին կանուխ անկողին երթալ՝ նստած տեղը քունը կը տանէր, քանի մի անգամ քունէն ծանրանալով ընկաւ եւ գլուխը պատռեց. վարպետէն ալ յանդիմանութիւն եւ պատիժ կընդունէր բայց ի զուր :

վերջապէս նիկողայոս իւր այս քնածուծեանէն չկարողա-
նալով ազատիլ, դեռ ամիս մի չանցած վռնտուեցաւ վար-
պետէն իբրեւ անպիտան եւ անուղղայ աշակերտ: Անկից
յետոյ ալ ուրիշ արհեստաւորներու քով կը մտնէր, բայց
այս ունակութեանը համար չէր կարող երկայն ատեն մնալ
նոցա քովը: Այսպէս խեղճ նիկողայոս բոլոր կենացը մէջ
անգործ եւ անպիտան մնաց:

Կը տեսնէք, տղայք, որչափ դժուարին է գէշ սովոր-
ութիւն մի մի կողմ գնելը:

Դ. Գ Ո Ղ Տ Ղ Ա Ք.

Համբարձումին տղաքը տեսան որ իրենց դրացւոյն
Պաղտասարին պարտէզին մէջ տանձի ծառ մի կայ որ շատ
պտուղ ունի: Խորհուրդ արին որ պարտէզին ցանկէն անց-
նելով երթան տանձերը գողանան, եւ այնպէս ալ արին:
Պաղտասար իւր տանձերուն գողցուիլը իմացաւ, եւ գողը
բռնելու համար որ մի մուկ ատեն պարտէզին մէջ գաղ-
տուկ տեղ մի պահուրեցաւ: Շատ չանցաւ տեսաւ որ
Համբարձումին տղաքը կամացուկ մի պարտէզը մտնելով
տանձի ծառին մօտեցան եւ սկսան պտուղները քաղելով
իրենց ծոցն ու գրպանները լեցնել: Այս գողութիւնը կա-
սարելէն յետոյ երբ երթալու վրայ էին՝ Պաղտասար պա-
հուրտած տեղէն ելլելով գանոնք դիմաւորեց: Տղաք Պաղ-
տասարը տեսածնուն պէս պաղեցան մնացին, եւ վախնալով
որ կերթայ իրենց հօրը կը պատմէ, սկսան աղաչել որ
ներէ, խոստանալով որ ուրիշ անգամ այնպիսի չար եւ
կորստական գործի մի մէջ չեն գտնուիր: Պաղտասար հա-
ւատալով նոցա լռեց. բայց այն չար տղաքը իրենց խոստ-
մանը հաւատարիմ չմնացին, ինչու որ քանի մի շաբա-
թէն յետոյ Պաղտասար տեսաւ որ իւր պարտէզին մէջ
գարձեալ գողութիւն կլինի, եւ իմացաւ որ նոյն դրաց-
ւոյն տղաքն են: Իսկոյն նոցա հօրը գիմելով ամբաստանեց
գանոնք. բայց նորա ուրացան, Համբարձում ալ հաւատաց

նոցա: Պաղտասար նոցա գողութեան ամենալատ ախախն
վրայ ստախօսութիւնն ալ տեսնելով, ասաց. «Տղաք՝ ձեր
վախճանը շատ գէշ պիտի լինի, այս խօսքիս աղէկ միտ
դրէք»: Պաղտասարին գուշակութիւնը կատարուեցաւ. գող
տղաքն իրենց չար սովորութեանը մէջ մնացին. սոսկալի
ստախօս էին, եւ իրաւ ցաւալի վախճան մի ունեցան, կա-
խաղանի արժանանալով:

Շատ մարդոց թշուառութեանն ու աղքատութեանը
պատճառը՝ գողութիւնը կամ անհաւատարմութիւնն է:

Ե. ՇՌԱՅԼ ՏՂԱՆ.

Ղուկաս իւր զաւակները տղայութենէ այնպէս կը վար-
ժեցնէր որ աշխատելով բան մի վաստըկին: Աղջիկները
դպրոց երթալէն առաջ եւ յետոյ՝ կար կը կարէին եւ կը
հիւսէին: Ղուկաս՝ նոցա հայրն ալ նոցա ձեռագործները
ստակով կը գնէր: Մանչերն ալ ճախարակի վրայ կաշխա-
տէին, թուղթէ տեսակ տեսակ ձեռագործներ կը շինէին:
Սոցա շինածներն ալ Ղուկաս կը գնէր, երբ կը տեսնէր որ
մաքուր եւ գեղեցիկ են: Ուստի բոլոր տղաքը միշտ փող
ունէին, զոր բոտ հաճոյս կարող էին գործածել. նոցա
հայրն ալ շարունակ կը խրատէր զանոնք որ օգտակար
բաներու փող վառնեն եւ խնայութիւն սովորին:

Ղուկասայ կրտսեր տղաքը Շուշան եւ Սահակ իրենց
հօրը խրատուն անալով՝ պիտանի բաներ միայն կը գնէին,
գորօրինակ՝ թուղթ, գրիչ, զմելին եւ մկրատ: Ո՛րչափ կու-
րախանային, երբ քանի մի դահէկան իրենց ձեռագործէն
կը շահէին, եւ իրենց փողովը գնուածը որչափ զգուշու-
թեամբ եւ խնամով կը պահէին: Բայց Սեպուհ՝ Ղուկասայ
երէց որդին, իւր փողը խնայութեամբ չէր գործածե-
րինչ որ կը տեսնէր եւ մէկէն օգտակար կը կարծէր՝ իս-
կոյն գնել կը կամենար, ուստի եւ շատ անգամ չնչին բա-
ներ կը գնէր, կամ այնպիսի բաներ՝ որոց ամենեւին պէտք
չունէր: Զոր օրինակ՝ շատ լաւ զմելին մի ունէր, եւ ուրիշ

մի անսնելով որ գեղեցիկ կոթ ունի կամ իւր ունեցածէն աւելի մեծ է՝ այն ալ կը գնէր, եւ ծախսոյն ինչ գին որ կամենար՝ կուտար. այսպէս սովորաբար առած բաներուն գնոյն կողմանէ կը խաբուէր:

Յետոյ երբ հարկաւոր բանի մի պէտք կունենար, գնելու ստակը կը պահուէր եւ կը կամենար եղբօրէն կամ քոյրերէն ստակ փոխ առնուլ: Բայց հայրն նոցա արգելած էր իրարու փոխ տալ. ուստի հօրմէն կամ մօրմէն ստակ խնդրելու կը ստիպուէր, սակայն միշտ այս պատասխանը կառնուր. «Ստակդ ինչայութեամբ գործածել սօյրէ, չնչին, անպիտան եւ աւելորդ բաներ մի գներ, որպէս զի փողի նեղութիւն չունենաս եւ քեզի պիտանի եղածներէն չը գրկուիս»:

9. ԿԱՆՈՆԱԿՈՐ ԵՒ ՄԱՐՈՒՐ ՏՂԱՆ.

Գրիգորի ծնողքն աղքատ, բայց համեստ եւ հանճարեղ էին: Նոցա բնակած խուցը շատ նեղ էր, բայց միշտ շտկուած, աւլուած եւ մաքուր. այս կողմ՝ այն կողմ թողուած բան մի չէր տեսնուեր, վասն զի Գրիգորին մայրը շատ ժիր եւ տանտիկին էր: Առաւօտը ելլելուն պէս առաջին գործն էր պատուհանները բանալ, անկողինները յարգարել եւ ամեն բան ժողվտելով իւր տեղը դնել: Գրիգորին չպէս կարող էր անկարգ լինել քանի որ իրեն բարի օրինակ տուող մայր մի ունէր: Արգէն Գրիգորի վերայ յայտնի կը տեսնուէր թէ ազայ մի պղտիկուց կանոնաւորութեան եւ մաքրութեան վարժելը որչափ լաւ բան է: Գրիգոր անկարգ եւ ծոյլ աղոց պէս երբէք խառնակ մագերով եւ աղտոտ ձեռուրներով դպրոց չէր երթար, իւր կօշիկներուն վրայ օրերով ցեխ կամ աղտեղութիւն չէր թողուր: Թանաքոտ կամ ճինճոտ եւ աղտոտ ձեռուրները երբէք վրան չէր քօեր անմաքուր աղոց պէս: Միշտ սանարուած մազերով, կարուած եղունգներով եւ երեսն ու ձեռուրները լուսպուած դպրոց կերթար: Վերաբիտին եւ

ուրիշ հանդերձներուն փոշին միշտ կը թօթուէր, եւ չէր կամենար որ նոցա վրայ պատուաւորած, կարկասն կամ աւրատ մի լինի. կօշիկները միշտ ներկուած էին, գրքերուն վրայ ալ ընաւ մեղանի արատ կամ գծուածներ չէին տեսնուեր: Բեղոյրը կամ գլխարկը երբէք սեղանին տակը կամ անկիւն մի չէր նետեր: Կաղամարը զգուշութեամբ կգործածէր. թաշկինակն ալ երբէք ծոցէն պակաս չէր: Գրիգոր այս կանոնաւորութեանն ու մաքրութեանը համար իւր ծնողացը, վարժապետներուն եւ բոլոր ծանօթներուն սիրելի եւ ցանկալի էր:

է. ՄՍՍԻՍՍ ՏՂԱՆ.

Երուանդ հօրմէն նամակ մի առաւ որ նամակատունը տանի: Հայրը պատուիրած էր որ շիտակ եւ շուտով նամակը տեղը յանձնէ, որովհետեւ ասաց, շատ հարկաւոր բանի մի համար գրուած է: Երուանդ ճանապարհին Տիգրան անուն տղու մի հանդիպեցաւ որ ի բնէ կուռասէր էր, երուանդին ալ հակառակ էր, ինչու որ այս բարկացոտ լինելով նորա հետ քանի մի անգամ կուռի բռնուած էր: Այս անգամ ալ սկսան երկուքը կուռիլ եւ դիպուածով երուանդին ծոցէն նամակը գետինն ընկաւ կոխուեցաւ եւ գրերն այնպէս անյայտ եղան որ հասցէն կարգալ անկարելի էր: Երուանդ չկարողացաւ նամակը նամակատունը տանիլ, եւ խորհելով որ եթէ եղածն հօրը պատմէ՝ յանդիմանութիւն պիտի լսէ. թերեւս պատիժ ալ պիտի ընդունի, որոշեց որ սուտ ասէ: Երբ տուն վերադարձաւ, հայրը հարցուց թէ նամակը տեղը տարաւ: «Այո» ասաց երուանդ, եւ մեծ ճարտարութեամբ համոզեց զհայրը թէ հրամանը ճշգիւ կատարեց. բայց սուտ ասած լինելուն եւ նամակը իւր տեղը չերթալուն հետեւանքն ալ խորհելով խիղճը շատ անհանգիստ էր: Երկու շաբաթ անցաւ, նամակին պատասխանը չեկաւ: Հայրը կասկածելով ելաւ անձամբ նամակատունը գնաց եւ տեղեկանալով որ նամակը

տարուած չէ՝ տղան կանչեց եւ ստիպեց որ շիտակը զրուցէ: Երուանդ երգում կանէր որ հրամանը կատարած է: Վերջապէս հայրը խոստացաւ որ եթէ ուղիղը պատմէ, պիտի ներէ յանցանքը, այն ատեն Երուանդ սկսաւ խոստովանիլ, եւ իմանալով որ նամակին չերթալէն հօրը մեծ վընաս եղաւ. եւ թէ՛ եթէ նոյն օրը խոստովանած լինէր, վնասին առջեւը պիտի առնուեր, շատ զղջաց եւ երբմամբ խոստացաւ որ ալ այնուհետեւ երբէք սուտ չը խօսի: Բայց երկայն ժամանակ անցնելէն յետոյ հազիւ կարողացաւ հօրը վստահութիւնը շահիլ:

Ո՛վ որ անգամ մի մէկէն կը խաբուի, ալ դժուարաւ կը կարողանայ նորա հաւատալ կամ վստահիլ:

Ը. ԿՌՈՒՍՍԷՐ ՏՂԱՆ.

Կարապետ իւր եղբայրներուն ու քոյրերուն հետ միշտ կը կռուէր: Իւր փոքր քոյրը կը թշնամանէր, երբեմն կը ծեծեր ալ, երբ խեղճ աղջիկն նորա մի բանին գայէր: Զայն դպրոց տանելու կամ դպրոցէն բերելու ատենը նոյնպէս կը կռուէր. մերթ արագ կը քալէր մերթ ծանր. երբեմն նաեւ կը քաշկուտէր, երբ խեղճ տղան չէր կարողանար նորա հաւասար քալել: Երբեմն, երբ քոյրը դրանք քով նստած կլինէր, Կարապետ գալով զայն բռնութեամբ կը վերցընէր ու ինք կը նստէր: Նոյնպէս կանէր իւր ընկերներուն. ուստի եւ ոչ ոք կը կամենար կռուասէր Կարապետին քով նստիլ: Սա ուրիշները կռուի հրաւիրելն ալ պատիւ կը համարէր, վասն զի իւր զօրութեանը վրայ չափազանց վստահութիւն ունէր, այս պատճառաւ մանր եւ տկար տղաք կը դողային իրմէ: Կարապետ ամենը կը նախատէր, մի խօսքով նորա անզգամութիւնը չափ ու սահման չունէր: Կարապետին ամենէն մեծ յանդգնութիւնը այս էր, ոչ միայն իրմէ տկար եւ իրեն հաւասար տղոց, այլ եւ շատ անգամ ճանապարհին հանգիւղող մարդոց հետ ալ կը կռուէր. բայց որովհետեւ ուժը չէր բա-

ւեր իրմէ մեծերուն յայթելու, որոնք հարկաւ իրմէ զօրաւոր էին շատ անգամ՝ չարաչար ծեծ կուտէր:

Անգամ մի այսպէս կռուելու ատենը՝ հակառակորդէն գլխուն կացինի հարուած մի ընդունեց որ շատ վտանգաւոր էր, եւ երկայն ատեն հիւանդ պառկելէն վերջը՝ ճակտին վրայ մնաց կացինին նշանը որ դէմքին վրայ մեծ տգեղութիւն էր: Այս ձախորդ դիպուածով ալ բարկացաւ եւ կատաղի Կարապետ չուղղուեցաւ. ինչու որ չափահաս լինելէն յետոյ օր մի կռուոյ մի մէջ մահացու հարուած մի տուաւ իւր հակառակորդին որ քանի մի օր վերջը մեռաւ: Կարապետ դատաստանի մատնուելով հազիւ կարողացաւ մահուան դատապարտութենէն ազատիլ, բայց ի նախատինս իւր անձին եւ ընտանեացը մշտնջենաւոր բանտի դատապարտուելով, բոլոր կենացը մէջ թշուառ լինելէն յետոյ՝ մարդասպան լինելուն համար ալ միշտ խղճէն տանջուած, երիտասարդ հասակին մէջ չարաչար մեռաւ: Կռուասիրութեան եւ բարկացողութեան հետեւանքն այսպէս սոսկալի է:

Թ. ԳԹԱՆ ՏՂԱՆ.

Արամ եւ Արսէն ձմեռուան ցուրտ օր մի միասին ագարակ կերթային. ճանապարհին ձիւներուն մէջ անծանօթ մարդ մի տեսան որ թմրած իբր թէ կը նիրհէր: Արամ գլթացաւ խեղճ մարդուն վրայ եւ վախնալով գուցէ թէ ցրտէն սառի, մօտեցաւ որ արթնցընէ. բայց որչափ եւ ցնցեց, չկարողացաւ արթնցընել: «Շարժէ, շարժէ», սկսաւ գոչել Արսէն հեգնելով, «թերեւս արթննայ, թող քիչ մի քիչ խմեր անպիտանը, միթէ կը կամիս որ գինովի մի համար մենք այստեղ ցուրտէն փառնանք, Աստուած քեզի խելք տայ»: «Լաւ, պատասխանեց Արամ, գինով է, ուրեմն թողունք որ մեռնի, այս մարդուն կեանքն ազատել իմ պարտքս է. ձեռքէս եկածը պիտի անեմ, դու թէ որ սպասել չես կամենար, գնա»: Արսէն բարկանալով՝ «ես

չեմ կարող կենալ, ասաց ու առաւ գալեց: Արամ սկսաւ թմրած մարդը ձիւնով ծածկել, վասն զի լսած էր որ ձիւնը կը տաքցընէ, եւ իսկոյն վազելով մօտ գեղ մի գնաց որ կառք մի բերէ: Դիպուածով ճանապարհին բարեսիրտ գիւղացւոյ մի հանդիպելով որ քաղաքէն կը վերադառնար՝ նորա օգնութեամբը կէս սառած օտարականը գրեթէ նսրէն կենդանացուց, եւ ուրախ սրտով տուն վերադարձաւ:

Այժմ դուք, տղաք, Արամի եւ Արսէնի վրայ ինչ կարծիք ունիք. երկուքէն որուն վարմունքը ձեզի լաւ կերեւայ, եւ որուն կը կամիք հետեւիլ:

Ժ. ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ԱՂՋԻԿԸ.

Տիրուհի տղայութենէն մեծ փափաք ունէր ուսում սովորելու եւ օգտակար տեղեկութիւններ ստանալու: Նոր բան մի տեսածին՝ իսկոյն կը ջանար նորա խելք հասցընել: Երբ ինքնիրեն չէր կարողանար գիտնալ թէ ինչո՞ւ համար բան մի օգտակար է, կամ թէ ինչու համար այսպէս է, ուրիշներուն կը հարցունէր, մինչեւ որ կատարեալ տեղեկութիւն ստանար: Գը որչափ գէշ լինէր, գպրոցէն ետ չէր մնար, միշտ խելքը միտքը այնտեղ էր: Մեծապէս կուրախանար երբ ձեռքը նոր եւ իմաստալից գիրք մի կանցնէր, եւ ոչ թէ ուրիշ շատ տղոց պէս թերթերը միայն դարձունելով կը բռնուր, այլ ծանր եւ մտադիր կկարդար, ուստի եւ երբ կը հարցուէր թէ գրքին նիւթն ինչ է, շուտով կը պատասխանէր: Գրեթէ ամեն կանացի ձեռագործութեան մէջ, գործօրինակ կարելու, հիւսելու եւ տեսակ տեսակ ասղնեգործութեան մէջ քաջավարժ էր, եւ աւելի լաւ սովորելու համար ուրիշ կնոջ մի աշակերտեցաւ, որ ծանր պայմաններով յանձն առաւ նորա սովորեցնել: Տիրուհի տարի մի շարունակ առաւօտէ մինչեւ երեկոյ այն կնոջը տունն էր, եւ առանց վարձու նորա համար կաշխատէր: Բայց այս դժուարին տարին վերջանալէն յետոյ կահող եղաւ իւր ձեռագործովը ոչ միայն իւր, այլ եւ իւր

ծեր հիւանդոտ մօրը գրեթէ ամեն պիտոյքը հոգալ: Եւ որովհետեւ բան սովորելու փափաքով միշտ հանճարեղ եւ հմուտ անձանց հետ կը խօսէր, շատ օգտակար բաներու հետ մէկտեղ քաղաքավարութիւն եւ վեհանձնութիւն ալ սովորով՝ բոլոր կիրթ եւ յարգի մարդոց սիրելի էր, եւ այսպէս Տիրուհի անուանի, արդիւնաւոր եւ իրեն պէս բնատիր եւ բարեպաշտ զաւակաց աիկին մի եղաւ:

ԺԱ. ՓՈՒԹԱՋԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՎ ԾՈՒՂՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ.

Գասպար եւ Մինաս տղայութենէ միասին ծնած եւ մեծցած էին: Գասպար հարուստ վաճառականի որդի էր, իսկ Մինասին հայրը շատ աղքատ, բայց բարի մարդ լինելով Գասպարին հօրը ծառայութիւն կանէր: Մինաս շատ քաղաքավար եւ հանդարտ լինելուն պատճառաւ վաճառականին սիրելի եղած էր, այնպէս որ վաճառականն այս տղան ոչ միայն իւր զուկին պէս շատ անդամ իւր սեղանը կառնէր, այլ եւ միշտ մաքուր կը հագուեցունէր զայն, եւ իւր տղուն հետ գպրոց կուղարկէր՝ գպրոցին բոլոր ծախքը ինքն վճարելով:

Իրաւ է, Մինաս շատ խելացի չէր, բայց մեծ փոյթ ունէր սովորելու եւ յառաջ երթալու եւ անխոնջ կաշխատէր: Գպրոցին մէջ բոց ի իւր ուսմանը մտադիր լինելէն՝ տունն ալ շարունակ կը սովորէր եւ դասերը միշտ լաւ կը պատրաստէր, թէպէտ հայրն ու մայրն ուսման մարդիկ չլինելով նորա սովորելուն հոգ չէին տաներ: Իւր այս փութաջանութեամբը Մինաս գպրոցին մէջ ամենէն սրամիտ տղոց հետ հաւասար եղած, մանաւանդ թէ շատերը գերադանցեր էր:

Իսկ Գասպար անհոգ եւ անփոյթ էր, խելքը միտքը առած էր խաղալու, ձի հեծնելու, կառք քշելու, որսի երթալու եւ ուրիշ սոցա նման գրօսանքներու: Ծնողքը կրթեալ եւ ուսումնասէր լինելով՝ միշտ կը խրատէին իրենց որդին որ ուսման մէջ յառաջագէ՛մ լինի, բայց այն

կասէր թէ «ես վաճառական եւ ոչ թէ վարժապետ պիտի լինիմ. ինձ համար բաւական է որ նամակ մի գրել եւ քանի մի հաշիւներ անել գիտնամ. այս բաները սովորելու համար ալ բաւական ժամանակ ունիմ»: Եւ իրօք ալ այնպէս եղաւ. Գասպար քանի մի տարի գւրդոց երթալէն յետոյ՝ հասարակ կարգալ եւ գրել եւ քիչ մի ալ թուաբանութենէ՝ ուրիշ բան չը սովորեցաւ:

Թէպէտ Գասպարին հայրն ու մայրը կը կամէին որ իրենց որդին այլ եւ այլ գիտութեանց մէջ յաջող լինի, սակայն նոքա ալ այս կարծեաց վրայ էին թէ՛ քանի որ իրենց զաւկին բաւական հարստութիւն պիտի թողուին, ինք կը կարողանար իւր գիտցածովն ալ իւր ապագայ գործը գարձնել. մանաւանդ որ զինքը չափազանց սիրելով չէին կամենար աւելի նեղել, կամ յանդիմանել եւ ծուլութիւնը երես զարնելով՝ տրտմեցընել: Բայց շատ եւ կուրօրէն կը սխալէին ամենեւին չը խորհելով թէ աղայ մի որ իւր ուսմանը մէջ անփոյթ եւ սնտոյի զբօսանքներու ետեւէ է՝ մեծնալով գործի տէր լինելէն վերջն ալ նոյն գործին մէջ անհոգ, եւ ուրիշ աւելի վնասակար զուարճութեանց հետամուտ կարող է լինել, եւ այսպէս գործը խանգարել եւ հարստութիւնը ոչնչացունել:

Տարիներ անցան. Գասպարին հայրը մեռաւ եւ գործը բոլորովին տղուն ձեռքն անցաւ: Գասպար որ արդէն չափահաս եւ կատարեալ մարդ եղած էր՝ ինքզինքը մեծ գրամագլխոյ մի եւ բազմաթիւ ծառաներու եւ գրագիրներու տէր տեսնելով, փոքր առ փոքր ամեն գործ նոցա յանձնեց որպէս զի ինք իրեն շողքորդող մոլի հացկատակներու հետ հանդիստ պալատի եւ ուտէ խմէ: Գասպար այս վիճակին մէջ, իւր վրայ մեծ կամ հսկող մի ալ չունենալով, սկսաւ աներկիւղ ամեն անառակութիւն սովորիլ. ուրիշ վաճառականաց քով համարումն ու վարին ալ կորսնցուց, հետեւաբար գործերը բոլորովին աւրուեցան, եւ սնանկանալով ամեն բան կորսնցուց եւ օրուան հացի կարօտ եղաւ:

Իսկ Մինաս, որ Գասպարին հօրը միջնորդութեամբը

ուրիշ վաճառականի մի գրագիր եղած էր՝ իւր փութովը, յարատեւ աշխատութեամբն ու տիրոջը գործուն շահուն նախանձաւոր լինելով, նորա այնչափ սիրելի եղաւ, որ վաճառականն զայն փեսայացնելով՝ իւր գործին ընկեր արաւ: Մինաս իւր աներոջը մեռնելէն յետոյ, որ ուրիշ մանչ զաւակ չունէր, նորա բոլոր հարստութեանը ժառանգ եղաւ, զոր ինք ալ իւր ջանքովը շատ աւելցուցած էր:

Փոյթն ու յարատեւութիւնը հանգերձ խնայութեամբ մարդուս յաջողութեանը կը նպաստեն. ծուլութիւնն ու գատարկութիւնը մոլութեան առաջնորդելով մարդուս կործանմանը պատճառ կը լինին:

ԺԲ. ՇԱՏԱԽՕՍ ԱՂՋԻԿԸ.

Սօֆին շատ ընտիր աղջիկ մի եղած կը լինէր, եթէ շատախօսութեան կամ քրտութեան թերութիւնը չունենար: Այս մոլութեանը համար ստէպ կը նախատուէր եւ կը բամբասուէր: Բան մի գաղտնի պահել կարող չէր, ինչ որ լսեր՝ շուտով կերթար ուրիշին կը պատմէր: Գրացութեան մէջ ամէն պատահած բան գիտէր. վասն զի պատահանը կամ դուռը նստած ամեն բան իմանալ կը կամենար, եւ ծանօթ մի տեսնելուն՝ իսկոյն կը կանչէր, ու դրացիներէն մէկին կամ իւր ծնողացն ու քոյրերուն կամ եղբարցը եւ կամ տանը ծառաներէն մէկին վրայ միշտ ասելու բան մի կը գտնէր: Գւրդոցին մէջ պատահածներն ալ դուրսը կը պատմէր: Եթէ ընկերներէն մէկը վարժուհիէն պատիժ մի ընդունէր, այս դէպքին լուրը նոյն երեկոյին բոլոր թաղին մէջ կը տարածէր. վասն զի գիմացը ելլողին կը պատմէր, սովորաբար իւր կողմէն ալ պարագայ մի աւելցնելով, որպէս բնական է շատախօսաց. այնպէս որ փոքր եւ թեթեւ բան մի նորա բերանն իրօք եղածէն աւելի մեծ եւ ծանր կը լինէր: Այս զգուելի թերութեանը համար բոլոր ընկերներուն քով ատելի էր, ուստի միայն իրեն նման քսուներու հետ էր նորա բարեկամութիւնը:

Խոհեմ եւ զգաստ աղջկունք, շատ անգամ նաեւ տիկնայք իրմէ կը զգուշանային եւ իբրեւ վնասակար անձէ մի նորանէ հեռանալով՝ նորա հետ խօսել անգամ չէին կամենար: Թող թէ նորա վստահութիւն անել կամ գաղտնիք մի հաւատալ: Սօֆի իւր ամենուն քով կասկածելի լինելը գիտէր եւ կը վշտանար, բայց եւ այնպէս իւր այս թերութենէն ուղղուելու ամենեւին փոյթ չունէր:

Որովհետեւ ծնողքը հարուստ չէին: Սօֆի մեծնալէն յետոյ ստիպուեցաւ ուրիշի քով ծառայութեան մտնել: Իսկզբան կարողացաւ ամենուն սիրելի լինել եւ մարդ գոհ անել. վասն զի մաքուր, կանոնաւոր եւ ժրաջան էր, բայց քիչ ատենէն իւր քսու բնաւորութեանը համար պատիւը կորսնցընելով՝ եղած տեղէն վաճառուեցաւ: Պատահեցաւ ուրիշ տեղեր ալ, ուր որ Սօֆի ծառայութեան կը մտնէր՝ քանի մի ամիս յետոյ ամօթով կարաքսուէր: Վերջապէս նորա թերութիւնը գրեթէ բոլոր քաղքին մէջ հռչակուելով՝ ոչ ոք կամեցաւ զայն իւր տունն ընդունել: Այսպէս Սօֆի ստիպուեցաւ օտար քաղաք երթալ որ գործ գտնէ, բայց այնտեղ ալ նոյն դժբաղդութիւնն ունեցաւ, այնպէս որ յետին աղքատութեան մէջ իյնալով՝ մուրացկանութեամբ չտրաչար մեռաւ:

ԺԳ. ԲԱՐԻ ԴՈՒՍՏՐԸ.

Յովսէփ ծանր հիւանդ էր եւ մայրը որ շատ գութ եւ ինամք ունէր միշտ իւր զաւակներուն վրայ՝ երեք գիշեր իրարու վրայ հիւանդին քով հսկած էր: Սրբուհի՛ Յովսէփին սաանելերկու տարեկան քոյրը, վախնալով թէ գուցէ մայրը շարունակ անքուն մնալով հիւանդանայ կամեցաւ որ չարորդ գիշերը հիւանդին քով ինք սպասէ: Բայց գորովալից մայրը չէր թողուր. որովհետեւ նախ՝ Սրբուհի տկար էր. երկրորդ՝ կը կասկածէր թէ գեռ աղայ լինելով թերեւս քունը տանի եւ հիւանդ ազան անօգնական մնայ: Բայց երբ երեկոյ եղաւ, մայրը յոգնութենէն աչուրնեքը

ծանրանալով՝ ստիպուեցաւ անկողին մտնել: Սրբուհի ալ մօրը հրամանին համեմատ անկողին մտած էր, բայց երբ մօրը քուն լինելը տեսաւ, զգուշութեամբ անկողնէն իջնալով՝ կարն առաւ ու մինչեւ լոյս հիւանդ եղբօրը քով նստելով՝ կը կարէր, հիւանդին ամեն ուզածն ալ կկատարէր: Ի՞նչ մեծ էր Սրբուհւոյն ուրախութիւնը, երբ կը խորհէր թէ վերջապէս կարող եղաւ իւր սիրելի մօրը գոնէ գիշեր մի հանգիստ անել տալ:

Քանի մի օրեր յետոյ մայրը հիւանդացաւ, եւ թէպէտ շուտով առողջութիւնը գտաւ, բայց շատ տկար լինելով՝ բժշկին պատուէրին համաձայն կը կամենար քանի մի օր կերակրոյ վրայ քիչ մի գինի խմել որ զօրանայ, սակայն աղքատ կինը գինի խմելու համար քնչպէս կարող էր ըտակ գտնել: Սրբուհի ալ մօրը կարօտութիւնը տեսնելով շատ կը ցաւէր: Այնպէս պատահեցաւ որ տանը դրացիները փայտ կտորել տալով՝ աղայ մի կը փնտռէին որ փողով փայտին կտորները ներս կրէ ու փայտանոցին մէջ շարէ: Սրբուհի մօրմէն գաղտ այս ծառայութիւնը յանձն առաւ եւ իբր չորս ժամ աշխատելով՝ իւր վարձքն առնելուն պէս, գնաց այն ստակով շիշ մի գինի գնեց ու մօրը բերաւ: Մայրը շատ զարմացաւ, երբ գինին տեսաւ, տեղեկանալով թէ ինչպէս Սրբուհի կարողացաւ գինի գնել, ուրախութենէն աչուրնեքը լեցան եւ համբուրելով օրհնեց ազնիւ Սրբուհին: Երանի թէ ամեն զաւակ իւր ծնողացը վրայ այսպէս գութ ու խնամք ունենար:

ԺԵ. ՀԵՏԱՔՐԻՐԻՐ ԱՂՋԻԿԸ.

Թագուհի անհնարին հետաքրքիր աղջիկ մի էր, եւ այս թերութեանը համար հօրմէն եւ մօրմէն շատ անգամ կը յանդիմանուէր: Փողոցին մէջ թեթեւ աղմուկ մի լսելուն՝ իսկոյն պատուհանը կը վազէր տեսնելու համար թէ ինչ կայ: Անգամ մի այսպէս հետաքրքրութեամբ աճապարելով պատուհանը վազելու ատենը, առանց միտ դնելու թէ

պատուհանը գոց է, գլուխն այնպէս ուժգին ապակոյն զարկաւ՝ որ ապակին ջարդ ու փշուր եղաւ եւ գլուխը վերաւորուելով քանի մի օր հիւանդ պառկեցաւ: Շատ անգամ ճանապարհ երթալու ատենը կարը կամ ուրիշ բան մի առանց իմանալու ձեռքէն կը ձգե՛ր՝ փութալով որ իմանայ թէ ինչու համար բազմութիւնը փողոցին վրայ կամ հրապարակին մէջ ժողովուած է: Անգամ մի քիչ մնաց որ իւր այս հետաքրքրութեանը զոհ պիտի լինէր: Եղ մի փախած էր մտավաճառանոցէն, մտավաճառները կը վազէին զայն բռնելու: Այո միջոցին Թագուհի փողոցը գտնուեցաւ, եւ կայնելով այս հետաքրքրական տեսարանին կը նայէր: Կենդանին կատաղութեամբ այս կողմ այն կողմ վազելու ժամանակը դէպ ի Թագուհւոյն կանգնած տեղը կուգայ: Թագուհին հազիւ կարող կը լինի այնտեղ մտաւկայ տան մի դռնը բաց տեսնելով ներս մտնել, բայց եզն նորա այնչափ մտեցած էր որ եղջիւրովն նորա գոգնոցը առաւ տարաւ: Այսպէս Թագուհի գրեթէ հրաշքով մի սոսկալի անասնոյն մահատու հարուածէն ազատեցաւ: Թագուհի հետաքրքրութենէն շարժեալ շատ անգամ զուրիշները գաղտնի մտիկ կանէր. այս պատճառաւ ստէպ մութ ժամանակ կերթար տուններուն պատուհաններուն տակը կը նստէր, որպէս զի լսէ եւ իմանայ թէ տան մէջ անձինք ինչ կը խօսին եւ ինչ կանեն: Անգամ մի նորա եւս վնասը տեսաւ: Մտիկ անելու համար տան մի առջեւ նստած էր, եւ այն տունէն՝ որ նորա սովորութիւնը գիտէր, կամաց մի դուրս ելլելով՝ նորա վրայ հասաւ եւ քանի մի ապտակ զարկաւ ասելով. չար աղջիկ այս ծեծը թող քեզի խրատ լինի որ անգամ մի ալ ուրիշի գաղտնիքն իմանալու հետաքրքիր չլինիս, ապա թէ ոչ սորանէ աւելի սաստիկ փոթորկի մի պիտի հանգիպիս:

ԺԵ. Բէն ՊԱՇԵԼ ԻՆՉ ԱՍԵԼ Է:

Որակ այս մոլութիւնը ունէր որ շուտով բարկանալով քէն կը պահէր: Մէկուն քիչ մի վշտանալուն պէս՝ օրերով չէր խօսէր. եթէ բանի մի վրայ հարցուէր, պատասխան չէր տար. տխուր եւ դաժան դէմքով կը նստէր առանց ուրիշներուն երեսը նայելու, եւ միշտ բարկացող մարդու շարժումներ կանէր: Արշակ այնպէս կը վարուէր ոչ միայն իւր եղբայրներուն, բոյրերուն եւ ընկերներուն հետ, այլ եւ իւր ծնողացը հետ, երբ նոցանէ յանդիմանութիւն մի կը լսէր:

Նորա այս գէշ ունակութեանը վերջ տալու համար՝ հայրը բոլոր տանը մէջ եղողներուն պատուիրած էր որ, երբ Արշակ բարկանալով քէն պահէ, նոքա ալ նորա նոյնպէս անեն. եւ երբ ինքն քէն պահելէն դադրի, նոքա չը դադրին այնչափ ատեն, որչափ ատեն նորա բարկութիւնը տեսած էր: Տանը մէջինները քանի մի անգամ անոր հետ այսպէս վարուեցան: Արշակ ալ տեսնելով թէ որչափ գէշ բան է այս՝ վերջապէս ինքզինքը ուղղեց:

ԺԶ. ԱԻՆԼՈՐԳԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ.

Սառայ այնպէս դիւրահաւան էր որ ամեն խօսքի կը հաւատար՝ առանց քննելու թէ արդեօք ճշմարիտ է: Այս դիւրահաւանութեանը հետ նաեւ սնապաշտ էր: Երբ իրեն կասուէր թէ այս ինչ տան մէջ մենէ աղէկներով (բերիներ) կան, որոնք գիշերները կելլեն, սոսկալի աղմուկներով վեր վար կը պտըտին, կերգեն, կը պարեն եւ երաժշտական գործիքներով կը նուագեն իսկոյն կը հաւատար, եւ ուրիշներուն ալ այս բաները իբրեւ ստոյգ կը պատմէր: Երբ տան մի վրայ բու կերգէր, կամ դրանն առջեւը շուն մի կուռար, եւ ուրիշ մի իբրեւ կատակ ասելու լինէր թէ այն տանը մէջ մէկը պիտի մեռնի, կը հաւատար եւ օրերով կը սպասէր որ այն տեղէն մեռել մի պիտի հանուի: Օր մի ձեռքը փուշ մտնելով ուռեցաւ, եւ բորբոքելով այնպէս սաստկացաւ որ կը վախցուէր թէ վերջը վտանգաւոր պիտի լինի: Խոհեմ անձինք նորա խրատ տուին որ յաջողակ վիրաբուծի մի

ցուցընէ: Բայց ինքը սնապաշտ կնկան մի խօսքին անսալով՝ պառաւ կնոջ մի գնաց որ ձեռքին վրայ կարդայ: Այն ալ քանի մի ժամ վերքին վրայ կարդալէն, փչելէն եւ ուրիշ սնապաշտ եւ ծաղրալից արարողութիւններ կատարելէն վերջը՝ պատուիրեց որ բեւեռ մի առնելով դաշտը երթայ եւ մեծ ծառի մի բունին վրայ բեւեռը գամէ, եւ ապահով լինի որ այս բանը անելուն պէս փուշը ձեռքին մէջ իսկոյն կը հալի եւ վերջը կառողջանայ: Սառայ տխմարաբար այն կնոջը հաւատարով՝ ասածներուն ամենն ալ ի գործ դրաւ, բայց ամենեւին օգուտ չը տեսաւ, եւ որովհետեւ վերքն օրէ օր կը սաստկանար, ստիպուեցաւ վերջապէս վիրաբոյժ մի կանչել, որ իմացուց թէ վերքը բաւական վտանգաւոր է, եւ թէ՛ եթէ դարմանը քիչ մի եւս ուշանալու լինէր, վերքը քաղցկեղի փոխուելով՝ թերեւս ամբողջ ձեռքը կըտրել հարկ պիտի լինէր: Վիրաբոյժը շատ աշխատելով քանի մի ամսուան մէջ հազիւ կարողացաւ ձեռքն առողջացնել:

Սառայ այս դէպքէն սա օգուտը շահեցաւ, որ իւր սնապաշտութենէն բոլորովին բժշկուեցաւ:

Աւելորդապաշտութիւնը տգէտներուն յատուկ է, եւ միանգամայն անթիւ դժբաղդութեանց պատճառ, բայց եւ այնպէս դժբաղդաբար շատերուն մտքին տիրած է:

ԺԷ. ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ՏՂԱՅ ՄԻ.

1853-ի Արեւելեան պատերազմին ատենը, Օտեսայ քաղաքը տան մի մէջ կը խօսուէր թէ Գաղղիացիք կը խորհին Ռուսիոյ վրայ յարձակել: Ինք տարեկան տղայ մի խօսակցութիւնը ուշադրութեամբ մտիկ անելէն յետոյ, յանկարծ ամոռին վրայէն կելլէ եւ հօրը մօտենալով կասէ նորա. «Հայր, եթէ Գաղղիացիք գան, իրենց հետ տղաք ալ պիտի բերե՞ն արդեօք»: «Չեմ գիտեր, կը պատասխանէ հայրը, բայց ինչո՞ւ համար այս հարցումըն արիք»: «Անոր համար որ, կը կրկնէ տղան՝ բոռնքը ցոյց տալով, նոցա հետ կուրիլ կը կամենամ»: Բոլոր լսողները ծափահարեցին տղուն այս վաղահաս քաջասրտութեանը, եւ գովեցին զայն իւր ջերմ հայրենասիրութեանը համար:

ԺԸ. ՇԱՏԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆ.

Վահան գէշ սովորութիւն մի ունէր որ ուտելու կամ խմելու բան տեսածին պէս՝ իսկոյն ճաշակել կը կամենար: Այս բանիս համար ստէպ իւր հօրմէն եւ մօրմէն պատիժ ընդունած էր, վասն զի շատակերութիւնը ոչ միայն վնասակար է, այլ եւ անով մարդ իւր ուրիշ ցանկութիւններն ալ յագեցրնելու կը սովորի. այսինքն՝ մարդ ամեն բանի մէջ անժուժկալ կը լինի:

Ամեն պատիժ Վահանայ համար անօգուտ էր: Այս պատճառաւ պտղոյ ժամանակ պարտիզին դուռը միշտ գոց կը պահուէր. վասն զի Վահան մտնելով ամեն պտուղ, նաեւ տիպաները կը քաղէր եւ խածնելով եթէ շատ կարծր գտնէր՝ կը նետէր, այսպէս որդերէն եւ ճճիներէն աւելի վնասակար էր ծառերուն եւ պտուղներուն:

Վահանին ծնողքը կովեր ունէին, որոնց կաթն առնելով կողի եւ պանիր կը կապէին: Վահան մառանին բանալին գրտնելով գաղտ կը մտնէր եւ կաթին վրայէն սերուցը կառնէր: Ի սկզբան ծնողքը կարծեցին որ այս չարութիւնն անողը կատուն էր եւ տունէն դուրս արին խեղճ անասունը. բայց յետոյ իմացուեցաւ որ այս յանցանքին տէրը Վահանն էր: Վերջապէս ծրնողքն զայն գողի մի տեղ դնելով ամեն կողմ կղպած ու բանալին պահած էին: Անգամ մի հիւրերու համար հօրը պահած անպակ գինիէն չափազանց խմելով այնպէս գինովցաւ որ ծանր հիւանդութենէ մի պառկեցաւ: Ուրիշ անգամ մի Վահան սենեկին մէջ առանձին էր. այսպիսի ատեններ միշտ այս կողմ այն կողմ կկնար որ ուտելու բան մի գտնէ, կամ մառանի եւ կամ ուրիշ պահարանի մի բանալին ձեռք ձգէ որ երթայ ուտելիք փնտռէ: Այս անգամ ալ սենեկին ամեն կողմը գննելով եւ որոնելով՝ պահարանի մի վրայ պնակ մի տեսաւ. իսկոյն այնտեղ երկնալ կամեցաւ տեսնելու համար թէ արդեօք պնակին մէջ ուտելու բան մի կար. եւ տեղը շատ բարձր լինելուն համար՝ ամոռ ամոռի վրայ դնելով պնակին հասաւ, եւ տեսաւ որ նորա մէջ շաքարի նման թրջած նիւթ մի կար սպիտակ, իսկոյն մատովն առնելով ճաշակեց, եւ նիւթը իւր բժացը շատ քաղցր գտնելով, թէպէտ չէր գիտեր թէ ինչ է, սկսաւ ուտել:

Նոյն միջոցին մայրը ներս մտաւ, Վահան մօրմէն վախուն քիչ մնաց որ ամոռներուն վրայէն վար պիտի գլորէր. բայց

անհատնում ճանապարհ է: Եւ երբ իրենց երթալու տեղը կը հասնէին՝ շուտով կը ձանձրանար, տեղւոյն չէր հրաներ, եւ կը ստիպէր ծնողքը որ ուրիշ տեղ երթան: Այսպէս տժգոյի ճաճատ ամենեւին գուարձուծենէ մի համ չէր առներ եւ ամեն օր տըրտում էր: Բարեկամ ալ չունէր, որովհետեւ այնպիսի տժգոյի մի հետ ո՞վ կարող էր բարեկամութիւն հաստատել: Մի խօսքով՝ ճաճատ բոլոր կենացը մէջ դժբաղդ էր, եւ ունեցած երջանկութիւնը շատ քիչ ատեն վայելեց, կամ բնաւ չը վայելեց:

Տաճատին պէս լինել ո՞վ կը կամենայ:

ԻԳ. ԵՐԿՉՈՏ ԱՂՋԻԿԻ.

Կատարինէ անապաշտ դայեակ մի ունէր որ՝ նորա շատ անգամ ոգիներու վրայ պատմութիւն կանէր: Բայ ասկից Կատարինէ հորմէն հրաման առնելով սենեկին մէջ միշտ կանթեղ կը վառէր եւ երբէք մինակ չէր պառկեր: Այսպէս երկչոտ մեծցաւ: Երբ Կատարինէ տասը տարուան եղաւ, եղբայրներն ու քոյրերը հիւանդացան, հայրն ալ ճանապարհորդութիւն արած էր, ուստի ստիպուեցաւ մինակ պառկիլ. բայց ահով դողով անկողին կը մտնէր. մանաւանդ որ մայրը գիշերը սենեկին մէջ ճրագ վտելն արգելեց: Կատարինէ կամեցաւ հիւանդներուն սենեակը պառկիլ, բայց մայրը հրաման չը տուաւ, վախնալով որ գուցէ հիւանդութիւնն նորա ալ փոխուի: Կատարինէ յուսահատած լալով մինակ պառկելու կերթար, անկողին մտնելուն պէս շուտով կը հանուէր ու վախէն գլուխը վերմակին տակ կը ծածկէր, միայն քիչ մի օդ առնելու համար երբեմն երբեմն սարսափած երեսը բանալու հագիւ կը համարձակէր ու դողալով չորս կողմը կը դիտէր: Օր մի սենեկին դրանն առջեւը ձերմակ եւ երկարածեւ կերպարանք մի երեւեցաւ աչքին, յանկարծ նորէն գլուխը ծածկեց: Բայց անձկութենէն սաստիկ քրտնելով՝ ստիպուեցաւ նորէն երեսը բանալ եւ իրեն այնպէս թուեցաւ որ ձերմակ կերպարանքը կսկսի երերալ, իսկոյն սկսաւ բարձր ձայնով պոռալ: Այն միջոցին որ Կատարինէ գլուխը վերմակին տակ ծածկած էր, մայրն իմանալու համար թէ արդեօք Կատարինէ քուն կը լինի՞, զգուշութեամբ մի սենեկին դուռը բանալով՝ վայրկեան մի ականջ դնելէն յետոյ նորէն գոցած էր: Այս պատճառաւ դրանը ետեւ կախուած անձեռոցը սկսած էր շարժիլ, եւ այս միջոցին էր որ Կատարինէ գլուխը վերմակին տակէն դուրս հանելով կերպարանքի մի նմանեցուցած անձեռոցին շարժիլը տեսաւ: Մայրը որ դեռ դրանը քովէն հեռացած չէր՝ աղջկան պո-

ռալը լսելով ներս մտաւ: «Մայր, ասաց Կատարինէ լալով, դըրանս ետեւը սպիտակ կերպարանք մի կայ եւ կը շարժի»: Մայրը նշանակուած տեղը նայելով՝ անձեռոցը տեսաւ եւ աղջկանը հասկըցուց նորա երերալուն պատճառը: Կատարինէ սաստիկ ամաչեց իւր տղայական երկչոտութեանը վրայ եւ այնուհետեւ ա՛լ կերպարանք չը տեսաւ:

ԻԳ. ԱՆՉԻՄՆ ԿԱՍԿԱԾ ՄԻ.

Գալուստ գինւոյ վաճառական էր, եւ Աբրահամ անուամբ սպասաւոր տղայ մի ունէր՝ որոյ հաւատարմութեանը շատ վստահ էր, վասն զի շատ անգամ՝ նորա ուղղութեանը փորձը տեսած էր: Օր մի Գալուստ դիտեց որ գինետանը մէջ քանի մի շիշ ազնիւ գինի պակաս է. բայց լուեց, փորձելու համար թէ արդեօք ուրիշ անգամ ալ այնպիսի դէպք մի կպատահի: Երկու օր անցնելէն յետոյ տեսաւ որ դարձեալ քանի մի շիշ գինի գողցուած է: Գալուստ՝ Աբրահամի վրայ ամենեւին չէր կասկածեր. սկսաւ լրտեսել որ գողը բռնէ: Գալուստին որդին Տիրան իմանալով այս դէպքը, կը պնդէր թէ Աբրահամն է գողը: «Ես, ասաց, աչքովս տեսայ որ Աբրահամ ձեռքը մեր շիշերէն երկու շիշ գինետունէն դուրս ելաւ եւ գողի պէս այս կողմ այն կողմ նայելով որ մարդ չլինի վազեց տուն գնաց»: Գալուստ շատ բարկացաւ Աբրահամին եւ իսկոյն առջեւը կանչելով նորա ասաց ծանրութեամբ, «Աբրահամ, խիղճդ մաքուր է»: Այս անսովոր հարցման վրայ Աբրահամ շփոթելով կարմրեցաւ. «Հարցմանս պատասխան տուր» կրկնեց Գալուստ իստութեամբ: «Ձեմ յիշեր թէ ի՞նչ յանցանք գործած եմ, տէ՛ր», պատասխանեց Աբրահամ եւս առաւել կարմրելով: «Կարմրելը յայտնի կանէ որ յանցաւոր ես, ասայ Գալուստ, այսօր ձեռքդ երկու շիշ ունենալով գինետունէն դուրս չելա՞ր, որ գողի պէս չորս կողմը նայելէն յետոյ վազելով տուն գնացիր. ի՞նչ էր այն երկու շիշը»: «Այո՛, տէր, ասաց Աբրահամ, բայց ներեցէք որ պատմեմ, մօրս համար երկու շիշ գարեջուր գնած էի: դպրոցի ընկերներէս մինը որ ծանր կողով մի կտանէր՝ աղաչեց ինձ որ օգնեմ՝ իրեն. այս պատճառաւ շիշերը գինետուն բերի ու յետոյ գնացի տղուն օգնելու: Ի դարձին ինձնէ մեծակ մանչ մի ետեւէս ընկաւ մինչեւ որ նորէն գինետուն եկայ: Վերջապէս շիշերն առի որ տուն տանիմ. գինետունէն դուրս ելլելու ատենս չորս կողմս նայեցայ որ զիս հալածող մանչը մտիկ տեղ մի պահուըտած չլինի. այս է ահա պատմութիւնը»: Գալուստ Աբրահամին տունը մարդ դրկելով հարցնել տուաւ թէ իրաւ Աբրահամ երկու շիշ գարեջուր բերա՞ւ, եւ ի-

մանալով որ ստոյգ է՝ անմեղ տղան անհիմն կասկածով մի յանդիմանած լինելուն վրայ զղջաց. Աբրահամն կանչելով՝ անկից ներումն ինդրեց եւ եղած՝ անիրաւունեան հատուցում մի արած լինելու համար՝ նորա կարգ մի նոր զգեստ շինելու տուաւ: Տիրանին ալ խրատ տուաւ որ ուրիշ անգամ առանց յառաջմանէ լաւ քննելու՝ մէկը յանցաւոր չը դատէ. վասն զի շատ անգամ երեւոյթը կը խաբէ:

Փոքրիկ տղուն մինը դպրոց երթալու առնելով՝ փոխ մէջ ունեցած քանի մի հատ կեռասներն ուտելով, կուտերը գետինը կը նետէր: Յերօսնի մի որ այն ճանապարհին վրայ կեցած էր, կուտերէն մինը առնելով կը տնկէ ճանապարհին եզերքը գլտնուած արտին մէջ որ իրեն կը վերաբերէր: Տղան ծերոյն արածը տեսնելով սկսաւ արհամարհանօք խնդալ: Քիչ մի ժամանակ յետոյ՝ նոյն տղան այն ճանապարհէն անցնելով տեսաւ որ այն կուտին տնկուած տեղը փոքրիկ տունկ մի փուսած էր, ծերն ալ տուկին քովը կեցած՝ զայն կը յօռէր, կը պատուաստէր եւ նորա պաշտպանութեանը համար պէտք եղած իմամքը կը տանէր: «Ինչո՞ւ համար այդչափ կը յօգնիս», ասաց նորա տղան: «Որդեան՛կ, ասաց ծերունին, այժմ չես գիտեր, բայց յետոյ պիտի հասկընաս»:

Տարիներ կանցնին, ծերունին կը մեռնի, դպրոց գնացող տղան ալ մեծնալով այր կը լինի, եւ ամառուան օր մի յօգնած եւ քրտնած այն ճանապարհէն անցած ժամանակը, կը տեսնէ որ այն փոքրիկ տունկը ծառ եղած՝ եւ կարմիր կարմիր հասուն պտուղներով լեցուն է: Այժմ այրական հասակին մէջ գտնուող տղան այն պտուղներէն քաղելով մեծ ախորժանօք կը ճաշակէ եւ կը կազդուրի, եւ կը յիշէ տարիներով առաջ բարի ծերոյն իրեն ասածը թէ՛ «Օր կուգայ որ պիտի հասկընաս»: Տղան մտքին մէջ արդարեւ կը գովէ ծերունւոյն իմաստութիւնը:

Մարդոց մէջ ո՞վ կայ որ այն տղուն եւ կամ այն ծերուն պէս արած չէ: Մէկը խորհուրդ մի ճանապարհի վրայ կը թողու եւ ուրիշ աւելի խորագէտ մի նորա ետեւէն գալով այն թողուած խորհուրդը կը վերցընէ: Առաջինը զանցառութիւն մի կանէ, երկրորդ մի նորանէ օգուտ կը քաղէ: Շատ մարդիկ կապարին՝ առանց խորհելու թէ ամեն սերմ, եթէ քաղուելով մշակուի, քիչ շատ առատ հունձքի մի սկիզբ կը լինի: Խորհեցէ՛ք տղա՛ք, որ ձեր ամենէն փոքր գործը՝ կեռասներոյ մի կուտն է:

ՅԱՆԿ ՆԻԹՈՅ

Յառաջարան	6
Նախակրթական բնէրցուածք	7
Տգալքը	13
Ատուած կը պահպանէ տղան	15
Առատօք	16
Շարայարութիւն (առատուան)	17
Իմաստութիւն խնդրելու համար տղու աղօթքը	18
Շարայարութիւն (աղօթից)	20
Ատուած կը տեսնէ զմեզ	21
Երեխային օրօրոցը	22
Մայրը	24
Գաշտերուն մէջի փոքրիկ Թաչնուկը	25
Հայրը	27
Չիւնը	28
Յակոբը եւ Նիկողայոսը	29
Մեղուն, Թաչունը, աքիսը	30
Աշխատութիւնը	31
Մեղուն եւ իշամեղունները	32
Հիւանդ տղայն	33
Ելբայրները	34
Ազբատը	35
Յովհաննէս եւ Մկրտիչ	36
Բարի ծառը	38
Գեղեցիկ տեսարանը	38
Աջբերնիս մեր բոլորտիքը դարձնենք	38
Գպրոցը	40
Շարայարութիւն (դպրոցին)	42
Գրքին պատմութիւնները	43
Բարի եղբայրը	43
Կոյրին առաջնորդը	44
Շուշանը	45
Գրքին առակները	46
Հասկաքաղ փոքրիկ աղջիկը	48
Տղայքը եւ շունը	49
Ժամացոյցը	50
Միշտ բարիք գործելու միջոցները անպակաս են	51

Զարուհեան փոխարէն բարիք	83
Ես գտայ	83
Մարտիրոս եւ Բարսեղ	84
Երջանիկ լինելու համար բարեօրրո լինել պէտք է	86
Տղուն շրջագայութիւնը	87
Անկիրթ տղաք	93
Փորձութիւն	94
Գէշ ունակութիւն	95
Գող տղաք	96
Շուայլ տղան	97
Կանոնաւոր եւ մարտիր տղան	98
Ստախօս տղան	99
Կռուասէր տղան	100
Գթած տղան	101
Ուսումնասէր աղջիկը	102
Փութաջանութեան եւ ծուլութեան հետեւանքները	103
Նատախօս աղջիկը	105
Բարի դուստրը	106
Հետաքրքիր աղջիկը	107
Քէն պահել ինչ ասել է	109
Աւելորդապաշտութիւն	109
Հայրենասէր տղայ մի	110
Շատակերութիւն	111
Անխոհեմ ընթացք	112
Սուտ ամօթ	113
Զարակամ տղաք	114
Տժգոհ տղան	115
Երկչոտ աղջիկը	116
Անհիմն կամկած մի	117
Կուտ մի	118

« Ազգային գրադարան

NL0109830

